

XARICI DILLƏR

Xarici dil Giriş

Gürcüstan Avropa İttifaqına üzv olan bir ölkə kimi, dil və mədəni cəhətdən çoxrəngli məkana daxil olubdur. Xarici dilləri bilməyərək həmin məkanda integrasiya etmək və şəxsi imkanlarını tam şəkildə gerçəkləşdirmək mümkün deyil. Bunun üçün də ümumtəhsil məktəblərində Milli Tədris Planı iki və ya üç xarici dilin tədrisi nəzərdə tutulur.

Xarici dil biliyini təsdiqləyən beynəlxalq diplomları əldə etmək üçün tədris planında məktəb standartının Avropa Şurası tərəfindən təyin edilən səviyyələrlə uyğunluğu müəyyən ediləlidir və göstəriləlidir ki, tədrisin hansı pilləsi Avropa standartının bu və ya digər səviyyəsinə uyğundur.

Xarici dilin tədrisinin məqsədləri və məsələləri

Xarici dil, Milli Tədris Planının ayrılmaz bir hissəsi olaraq məktəb təhsilində əsas dövlət məqsədinin həyata keçirilməsinə xidmət edir – milli və bəşəri dəyərlərlə paylaşmaq, vətəndaş cəmiyyətinin formalaşmasında və inkişafında rol oynayacaq müstəqil bir şəxsi tərbiyə etmək. Məqsədımız ondan ibarətdir ki, şagirdə elə bir təhsil verək ki, o bacarsın:

- iki və ya çox xarici dildə danışmağı;
- başqa mədəni nümayəndələrlə uğurlu kommunikasiyanı;
- fərqli kontekstləri və mətnləri anlasın;
- hər bir mədəni-dil özvarlığını qiymətləndirsin və hörmət etsin;
- müxtəlif mədəni-dil identifikasiyalı vətəndaşlarla birgə fəaliyyət göstərsin;
- biliyini müstəqil şəkildə dərinləşdirsin və dil yaxud da mədəni baxımnan zənginləşdirsin;
- başqa xarici dilləri müstəqil şəkildə öyrənsin.

Bu məqsədə çatmaq üçün 3 növ məsələnin həlli nəzərdə tutulur:

1. Şagird həm dil, eləcə də mədəni informasiyanı mənimsəməlidir;
2. Şagird müxtəlif kateqoriyalı vərdiş-bacarıqları əldə etməlidir:
 - nitq vərdiş-bacarıqları (dinləmə, danışmaq, oxu, yazı)
 - xarici mədəniyyəti anlamaq bacarığı
 - xarici dilin tədris vərdiş-bacarıqları (tədrisin təlimi);
 - həyat vərdiş-bacarıqları (əməkdaşlıq, azad seçim etmək, kamillik, yaradıcılıq və s.);
3. Şagirdin müxtəlif növ münasibətləri formalaşmalıdır:
 - fərdi dəyərlərin qiymətləndirilməsi və onlara hörmət etmək;
 - mədəni-dil mənsubiyyəti hissi;

- dođma mühitin özünəməxsusluđunu, onun vahidliyini qiymətləndirmək və ona hörmətlə yanaşmaq;
- həm mədəni, eləcə də fərdi rəngarəngliyə müsbət yanaşmaq və aləmin rəngarəngliyinin dərk edilməsində həmin yanaşmanı dərk etmək;
- xarici aləmə marağ göstərmək;
- xarici dili öyrənmək arzusu.

Xarici dil İbtidai baza və orta pillə

Məktəbin müxtəlif pillələrində xarici dilin tədrisinin başqa-başqa tərbiyəvi və təhsil məqsədləri vardır.

Xarici dilin ibtidai pillədə tədrisi

İbtidai pillədə xarici dilin tədrisinin tərbiyəvi məqsədi uşağın növbəti – baza pilləsində təhsilini uğurlu davam etdirməsi üçün hazırlıqlı olmasından ibarətdir. Bunun üçün tədris təmin etməlidir:

- uşağın əqli və psixo-emosional potensialının fəaliyyətə başlaması və inkişaf etdirilməsini (yaddaş, fantaziya, əks edilmə, çox növ düşüncə və s.);
- özünün, başqalarının, tədrisin, fənnin, xarici aləmə olan müsbət yanaşmanın formalaşmasını;
- həyat vərdiş-bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi, hansılarda tədrisin bu mərhələsində iradə, diqqətin səfərbər edilməsi, qaydalara riayət etmək və hörmətlə yanaşmaq, dərs əşyalarının/ işlərinin qaydaya salınması, əməkdaşlıq (cütliklərdə, qrupda, qarşılıqlı köməklik) üstünlük təşkil edir.

Xarici dillərin tədrisinin təhsil məqsədlərinə gəldikdə, tədrisin bu mərhələsində, üstünlük şifahi nitqə (dinləmək-danışmaq) və mədəni informasiyanın mənimsənilməsinə yönəldilmişdir.

İbtidai pillədə tədrisin əsas məsələsidir - şagirdin marağının oyadılması, motivasiyanın gücləndirilməsi: uşaqlar dilin tədris prosesini və xarici dilin özünü və onun mədəniyyətini sevməlidirlər. Tədris prosesində uğursuzluq, məğlub olmaq hissi istisna edilməlidir. Bunun üçün tədris metodikası şagirdlərin psixiki inkişafının xüsusiyyətlərini nəzərə almalı və tədrisin münsib üsullarından istifadə etməlidir.

Xarici dilin baza pilləsində tədrisi

Baza pilləsi icbari tədrisin sona çatdırılma mərhələsidir: baza pilləsinin sona çatdırılmasından sonra, şagirdlərin bir qismi məktəbi tərk edir və aktiv həyata qatılırlar. Bu pillədə xarici dilin əsas tərbiyəvi məqsədidir ki, şagirdə vətəndaşlıq anlayışı və yaradıcılıq vərdiş-bacarıqları inkişaf etdirilsin (tolerantlıq, şəxsi və ictimai cavabdehlik, müstəqillik, özünün inkişafı, tənqidi təhlil, özünüifadə...).

Xarici dilin təhsil məqsədidir - şagirdi baza biliyi ilə təmin etsin ki, ona müasir həyatda özünə yol tapa bilmək üçün imkan yarada bilsin. Xüsusilə də, bu mərhələnin sonunda şagird bacarmalıdır:

- gündəlik məişət vəziyyətində iki xarici dildə şifahi və yazılı kommunikasiya;
- bu və ya digər istiqamətdə bilyin səviyyəsinin müstəqil şəkildə yüksəldilməsi (dinləmək, danışmaq, oxumaq, yazmaq, mədəniyyət);
- fərqli mədəni və ya sosial mədəni kontekstlərdə interaksiya

Baza pilləsində tədrisin əsas məsələsi şagirdi vacib qərar qəbul etmək, istiqamət seçməkdə (aktiv həyata qoşulmaq, peşakar təhsili almaq, məktəbdə təhsili davam etdirmək) hazırlamaqdır. Bunu təmin etmək üçün tədris metodikasında strageyalar tətbiq edilməlidir hansılar ki, şagirdin potensialının xüsusiyyətlərini (çoxtərəfli qiymətləndirməni)üzərə çıxarır.

Orta pillədə xarici dilin tədrisi

Bu pillədə xarici dilin əsas tərbiyəvi məqsədi şagirdə vətəndaş anlayışı və yaradıcılıq vərdiş-bacarıqlarının formalaşmasıdır.

Şagirdin hansı peşakar fəaliyyət sahəsinə seçməsinə baxmayaraq, xarici dil ona həm biliyinin zənginləşdirilməsi və eləcə də təcrübənin bölüşdürməsi vasitəsi kimi lazım olacaqdır. Belə ki, orta pillədə xarici dilin tədrisinin təhsil məqsədi şagirdi elə bir biliklə təmin etməkdir hansı ki, ona bir və ya iki xarici dildə danışmaq imkanını verir:

- müxtəlif xarakterli şifahi və yazılı mətnlərin (reportaj, rəsmi məktub, müsahibə referat, tərcümeyi-hal, publisistik məktub, elmi mətn və s.) anlanılması, analiz edilməsi və gələcək tədris işlərində istifadə etmək məqsədi ilə onun yenidən işlənilməsi
- şifahi və yazılı şəkildə izahatın, şəxsi fikrin, münasibətin ifadə edilməsi və əsaslandırılması;
- dost məktubun və ya rəsmi məktublarnın tərtib edilməsi, aktual mövzular üzrə şifahi məruzələrin \layihənin təqdim edilməsi və s.

Məktəbin müxtəlif pillərində xarici dilin tədrisi

Birinci, ikinci və üçüncü xarici dillərin pillələrə əsasən bölünməsi. Milli tədris planı ibtidai pillədə yalnız bir xarici dilin tədrisini nəzərdə tutur, baza və orta pillədə - ikisini. Əgər məktəbin bir neçə dili tədris etmək imkanı varsa, o zaman şagird həmin dillərdən istədiyi birini seçir. Məsələn, əgər məktəbin lazımi insan resursları varsa, o zaman fransız, rus və ingilis dilinin tədrisi üçün ibtidai pillənin şagirdlərinin bir hissəsi rus dilini, ikinci hissəsi - fransız dilini, üçüncü hissəsi – ingilis dilini seçə bilərlər. İbtidai pillədə fransız dilini öyrənməyə başlayan şagirdlər baza pilləsində ikinci dil olaraq rus və ya ingilis dilini və s. seçirlər. Orta pillədə ola bilsin ki, şagird birinci xarici dili öyrənməyi dayandırsın və onun əvəzinə üçüncü xarici dili öyrənməyə başlasın, əgər məktəbin belə bir seçim imkanı varsa (bax cədvəl 1 və 2-yə).

Cədvəl 1

Sinif	İ b t i d a i				B a z a			O r t a		
	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Xarici dil 1	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Xarici dil 2	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+

Cədvəl 2

Sinif	İ b t i d a i				B a z a			O r t a		
	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Xarici dil 1	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-
Xarici dil 2	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+
Xarici dil 3	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+

Üçüncü xarici dil olaraq hər hansı bir qeyri avropa dili tövsüyə olunur (sərhəd zonalarında bu, qonşu dövlətlərin dili ola bilər)

İcbari tədris həddlərində hər iki xarici dil üzrə şagird tərəfindən biliyin eyni səviyyədə əldə edilməsini təmin etmək üçün baza pilləsinin saat torunda ikinci xarici dilə (yəni –**xarici dil 2-yə**) daha çox dərs saati ayrılır . Orta pillənin saat bölgüsündə isə alternativ variantlar olacaq : məktəb özü seçir ki, hansı dilə çox yer versin.

Xarici dilin fənn proqramı üç komponentdən ibarətdir: giriş, standart və proqramın mövzusu.

Xarici dil standartı. Standart məktəbdə keçilə bilən hər hansı bir xarici dil üçün ümümidir. O, tədrisin hər pilləsi üçün xarici dil üzrə gözlənilən nəticələrini müəyyən edir.

Xarici dil standartı siniflərə əsasən deyil, dil bilmə səviyyələrinə əsasən bölünür. Buna uyğun olaraq dərsliklər də standartın səviyyəsinə əsasən yazılacaq.

İbtidai və baza – orta pillənin səviyyələri. İbtidai pillənin standartının səviyyələri və eləcə də onlara əsaslanaraq tərtib edilmiş dərsliklər məzmun və pedaqoji baxımdan bu pillənin şagirdlərinin psixiki inkişaf xüsusiyyətlərinə uyğundur. Belə ki, ibtidai pillənin səviyyələri və onlara əsasən tərtib edilmiş dərsliklər baza- orta pillələrin şagirdləri üçün yararlı olmayacaq və əksinə, baza-orta pillənin standart səviyyələrinə və onlara əsasən tərtib edilmiş dərsliklər ibtidai pillənin şagirdləri üçün yararlı olmayacaqdır.

Bir tərəfdən, ibtidai və digər tərəfdən baza və orta pillələrini bir-birindən ayırmaq üçün standartda fərqli indekslərdən istifadə olunub, – ibtidai pillə üçün “D”, baza-orta pillə üçün isə “C” yazılır:

İbtidai pillə üçün dörd səviyyə ayrılıb, baza-orta pillə üçün isə - yeddi səviyyə:

İbtidai pillənin səviyyələri	dI	dII	dIII	dIV			
Baza-orta pillənin səviyyələri	cI	cII	cIII	cIV	cV	cVI	cVII

Səviyələrin və siniflərin uyğunluğu. Səviyələrə əsasən bölgü xarici dillərin tədris planını daha münasib edir və müəllimə imkan verir ki, konkret sinfin tələblərinə əsasən bu və ya digər səviyyənin dərslərini seçsin. Məsələn, müəllim I səviyyənin ingilis dili dərslərini VII sinifdə də keçə bilər, əgər şagirdlər həmin mərhələdə ingilis dilini öyrənirlərsə, həmin dərsləri X sinifdə də keçə bilər, əgər şagirdlər həmin mərhələdə ingilis dilini öyrənməyə başlayırlarsa.

Birinci, ikinci və üçüncü dil üçün siniflərin və səviyələri uyğunluğu

		İbtidai				Baza-orta					
	Sınıf	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XIO	XII
Xar.dil 1	Səviy.	dI	dII	dIII	dIV	cII/ cIII	cIII/ cIV	cIV/ cV	cV/ cVI	cVI/ cVII	cVII
Xar. dil 2	Səviy.					cI	cII	cIII	cIV	cV	cVI
Xar.dil 3	Səviy.								cI	cII	cIII

Cədvəldən görüldüyü kimi, birinci xarici dil halında baza-orta pillənin hər sinfinə iki-iki səviyyə təklif edilmişdir ki, müəllimin seçim imkanı olsun. Yeddinci sinifə keçən şagirdlər başqa-başqa siniflərdə və başqa-başqa məktəblərdə ibtidai pillədə öyrəndikləri dilə fərqli səviyyələrdə sahib ola bilərlər, hansılar da müxtəlif amillərdən asılı ola bilər. Belə ki, müəllimin özü qərara alır ki, konkret olaraq 7-ci sinifdə ikinci səviyyənin (CII) dərslərini keçsin, yaxud da üçüncü səviyyənin (CIII)dərslərini. O da mümkündür ki, şagirdlərə birinci səviyyənin dərslərini gərək olsun. Belə bir vəziyyətdə müəllim birinci səviyyənin dərslərini seçməkdən çəkinməli deyil.

İkinci xarici dil halında, ikinci səviyyənin dərsləri (CII) 8-ci sinifdə, üçüncü xarici dil halında isə, - on birinci sinifdə lazım olacaqdır.

Səviyələr sisteminin tətbiqinin əhəmiyyəti odur ki, müəllim sinifdə mövcud olan real vəziyyətdən irəli gələrək hərəkət etsin və bu və ya digər sinifə şagirdlərin tələblərinə uyğun olan səviyyənin dərslərini əsasən tədris etsin.

Belə ki, müəllimin preroqativi ondadır ki, müəyyən bir səviyyənin dərslərini müəyyən bir sinifdə tədris etsin.

Avropa Şurası tərəfindən müəyyən olunan dil bilmə səviyyələri. Avropa Şurasının Təhsil Komitəsi və Xarici Dillər Şöbəsi xarici dillərin tədrisi/öyrənilməsi və qiymətləndirilməsi üçün ümumi Avropa tövsiyyə çərçivəsini tərtib etmişdir. Həmin çərçivənin məqsədi budur ki, üzv ölkələr üçün dil bilmə üzrə ixtisaslaşdırılmanın təyin edilməsi və müəllimlərə dəstək göstərilməsi, proqramların tərtib edilməsi, sertifikat verən təşkilatların və xarici dillərin tədrisinin inzibatçılarının razılıqlı hərəkəti üçün ümumi bazanı yaratsın.

Tövsiyyə çərçivəsi dil bilmənin üç əsas səviyyəsini müəyyən edir:

- A – əsas istifadəçi (elementar dil bilmə səviyyəsi)
- B – sərbəst istifadəçi (dili yaxşı bilmək)
- C – mütəxəssis (dili mükəmməl bilmək)

2009

Hər üç səviyyə 6 şaxəyə ayrılır: A1 (açar), A2 (əsas), B1 (hüdudi) B2 (hüdudi inkişaf etdirilmiş), C1 (yüksək), C2 (mükəmməl). Ümumtəhsil məktəbinin xarici dil standartının məqsədi B1 (hüdudi) səviyyəsinə cavab verməkdir.

Standartın səviyyələrinin Avropa Şurası tərəfindən müəyyən edilən səviyyələrlə müvafiqliyi belədir:

İbtidai pillənin səviyyələri				
Xarici dil standartının səviyyələri	dI	dII	dIII	DdIV
Avropa Şurasının standartının uyğun səviyyəsi	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2

Xarici dil standartının səviyyələri	cI	cII	cIII	cIV	cV	cVI	cVII
Avropa Şurasının standartının uyğun səviyyəsi	A1	A2	B1.1	B1.2	B1.3	B1.4	B/ B2 natamam

Proqramın məzmunu. Fənn proqramının üçüncü hissəsi proqramın məzmunudur, hansı ki, tövsiyyə xarakterini daşıyır (məcburi deyil). Proqramın məzmunu dil materialının və sosial-mədəni mövzunun tövsiyyə olunan siyahısını təqdim edir, hansının əsasında standartla müəyyən olunan vərdiş-bacarıqları inkişaf etdirmək olar.

Milli Tədris Planının hüdudlarında proqramın məzmunu dörd xarici dil üçün (fransız, alman, rus, ingilis) təyin edilib. Başqa xarici dilin də tədrisini planlaşdıran məktəblər yalnız standartla rəhbərlik edəcəklər.

Xarici dilin tədrisinin istiqamətləri və onların məzmunu

Sadalanın məqsədləri təmin etmək üçün xarici dilin tədrisi yeddi istiqamətə ayrılır: **dinləmə, oxu, danışıq, yazı, tədrisin təlimi, mədəniyyətlərarası dialoq, xarici dilin praktiki tətbiqi.**

Dinləmə, danışıq, oxu, yazı

Birinci dörd istiqamətin (dinləmə, danışıq, oxu, yazı) ümumi daxili strukturu var, hansı ki, üç fərqli növ nəticələri əhatə edir:

1. mətnlərin məzmununu anlamaq-təhlil etmək (oxu və dinləmə) və hazırlamağı (yazı və danışıq) nəzərdə tutan kommunikativ nəticələr;
2. mətnin struktur və dil xarakterlərinin təyin edilməsini (oxu) və istifadəsini (yazı və danışıq) nəzərdə tutan dil nəticələri;
3. dinləmək, oxumaq, danışmaq, yazmaq strategiyalarına sahib olan strategiya nəticələri .

Daxili strukturun məqsədi elə bir vərdişlərin üzərə çıxarılmasıdır ki, hansıların inkişafı bütün dillərin öyrənilməsi-tədrisi üçün ümumi məqsədi təqdim edir, məs, gürcü dili və ədəbiyyatı, gürcü dili ikinci dil kimi, alman, fransız, rus və ingilis dilləri. Yaxşı olardı ki, dillərin tədrisi zamanı fənnin tədrisi qapalı olmasın və dillərin inteqrallaşdırılmış pedaqogikası tətbiq edilsin. Həqiqətən də, istənilən növ (ana dili, xarici) dilin öyrənilməsi zamanı şagird oxşar məsələlər qarşısında durur. Məsələn, o təyin etməlidir ki, mətn hansı strukturun, hansı məzmunun ibarətdir, onda hansı dil xüsusiyyətləri var, onu dərk etmək üçün hansı növ strategiyalardan istifadə olunmalıdır və s. Daha doğrusu, şagird istənilən hər-bir qeyri-dil fənnində də belə bir dil-kommunikasiya məsələsinin qarşısında durur (tarix, riyaziyyat, fizika və s.), mətnləri dərk etmək, tərtib etmək və auditoriya qarşısında şifahi çıxış etmək lazım olan zaman. Belə ki, dil – kommunikasiya bacarıqları birbaşa xüsusiyyətlidirlər, – bu vərdişlərə sahib olmaq şagirdə istənilən fənnin mənimsənilmə prosesində lazım olacaqdır. İnteqrallaşdırılmış didaktika - dillərin tədrisi zamanı əldə edilən təcrübənin qarşılıqlı əlaqələndirilməsini, şagird tərəfindən əldə edilən təcrübənin bir dildən ikinci dilə keçirilməsinə dəstək göstərilməsini nəzərdə tutur . Belə bir yanaşma bacarıqları möhkəmləndirir, təcrübəni zənginləşdirir və şagirdlərin əmək qabiliyyətlərini artırır. Bunu həyata keçirmək üçün müəllim düşünməlidir ki, öyrənilmiş və öyrəniləcək dillər arasında körpüləri necə qursun. Belə ki, məsələn, xarici dilin beşinci səviyyəsinin standartında verilən strategiya – *şagird mətni bütövlükdə oxuyur, müxtəlif simvollarla əsas sualları, ikinci dərəcəli ideyaları, baş sözləri qeyd edir*, – bu, şagirdin effektiv şəkildə mətni dərk etdikdə istənilən fəndə, həm dil (gürcü, ingilis, rus və s.), həm də qeyri-dil fənlərində istifadə edə bildiyi bacarıqların sırasına aid edilir . Körpüləri qurmaq üçün müəllim şagirdə aşılmalıdır ki, konkret bacarığı başqa-başqa fənlərdə və fərqli kontekstlərdə necə istifadə etmək olar.

Məhz buna dəstək göstərən bir neçə indikator xidmət edir, hansılar xarici dilin standartının strateji nəticələrində və *tədrisin təlimində* təqdim ediləblər. Onlardan bir neçəsini misal gətiririk:

İstiqamət -oxu, nəticə - xar.dil C.V.10.; indikator:

- „təsvir edir ki, hansı üsulla/yolla oxunulan məsələni həll etməyi bacardı“;
- başqası tərəfindən seçilən üsulu müqayisə edir və nəticə çıxarır ki, hansı yanaşma daha effektiv idi;
- oxunulan məsələləri həll etmək üçün həm ana dilində, eləcə də başqa dildə əldə etdiyi

təcrübədən istifadə edir“.

İstiqamət yazı, nəticə - xar.dil C.V.15.; indikatorlar:

- yadına salır ki, digər fənlərdə mətni tərtib etdikdə hansı növ strategiyadan istifadə edib, keçmiş və yeni təcrübəni müqayisə edir, nəticələr çıxarır.

İbtidai və baza-orta pillədə tədris/təlimin müxtəlif mərhələsində dinləmənin, danışığın, oxunun, yazının fərqli didaktik funksiyası var, buna görə də bu istiqaməti tədris mərhələlərinə əsasən xarakterizə edəcəyik.

Milli tədris planı həddlərində xarici dilin tədrisi üç əsas mərhələyə bölünür:

Birinci (başlanğıc) mərhələ ibtidai pillənin, eləcə də baza-orta pillələrin birinci və ikinci səviyyələrini, yəni dI, dII, CI, CII əhatə edir;

İkinci (orta) pillə ibtidai pillənin, yəni eləcə də baza-orta pillənin üçüncü və dördüncü səviyyələrini, yəni dIII, dIV, CIII, CIV əhatə edir;

Üçüncü (son) mərhələ baza-orta pillənin beşinci, altıncı və yeddinci səviyyələrini, yəni CV, CVI, CVII əhatə edir.

Tədrisin birinci mərhələsi

Dinləmə – bu mərhələdə, dinləməyə, xarici dilin mənimsənilməsinin əsas kanalı olaraq üstünlük əhəmiyyəti verilir. Söz zəncirində hərfərin, sözlərin, sadə cümlələrin səs orqanı ilə seçilməsinə xüsusi əhəmiyyət verilir, çünki xarici dil üçün xarakterik səslənmələrə diqqət yetirməyi anlamaq bacarığı və düzgün tələffüzün formalaşması vacibdir. Bu, uğurlu interaksiyanın əsasını təqdim edir. Fonematik dinləmənin inkişafı məzmunlu mətndə olur. Mətnlərə əyani vəsait də (şəkillər, əşyalar, rəsmlər və s.) və səs indikatorları (hər hansı bir səs-küy, aydın ifadə olunan intonasiyalar və s.) əlavə edilməlidir, hansılara əsasən şagird üçün mətni anlamaq asan olacaqdır.

İbtidai mərhələdə şagirdlərdən nə mətnin tam anlanılması (kommunikasiya halı, ümumi informasiyanın və bəzi ifadələrin anlanılması da kifayət edir), nə də ki, ifadələrin destrukurizasiyası və linqvistik baxımdan təhlil edilməsi tələb olunur.

Birinci, eləcə də ikinci mərhələdə dinlənən mətnlər şifahi nitq üçün nümunələr kimi istifadə ediləcək. Bunun üçün də:

- mətnlər xarici leksika və qramatik konstruksiyalarla yükləndirilməməlidir; yaxşı olardı ki, şagirdlərə didaktik mətnlər təklif edilsin
- mətnlərin dili funksional dilə uyğunlaşdırılmalı və müasir dil normalarını əhatə etməlidir.

Danışmaq – ilkin mərhələdə şagird danışmaqda çətinlik çəkəcəkdir. Tədrisin strategiyası reproduksiyalığa yönəlibdir. Reproduksiya əməliyyatının məqsədi düzgün ifadənin formalaşdırılması və leksiki ehtiyatın zənginləşdirilməsi/möhkəmləndirilməsindən ibarətdir. Reproduksiya üçün şərtlər, sanamalar (kiçiklər üçün), mahnılar, dialoqlar, sketçlərdən istifadə edilir.

Produktivləşmə çox məhdudlaşdırılmış şəkildə davam edir, – şagirdlər öyrəndikləri leksik materialdan istifadə edərək suallar verir/cavablandırır və nümunələrə əsasən sadə oyunlar oynayırlar.

Oxu – iki bacarığı fərqləndirmək lazımdır: mətnin ucadan oxunması, yəni belə desək, onun düzgün səsləndirilməsi və oxunulan mətnin dərk edilməsi.

Səsləndirmə bacarığını inkişaf etdirmək üçün elə bir çalışma verməliyik ki, hansının mətnini şagird yaxşı bilir, çünki ucadan oxuyan zaman şagird məzmun haqqında düşünmür. Onun bütün

diqqəti fonetik aspektə yönəlib, onun düşüncəsi hərflərin səslərlə əlaqələndirilməsinə cəmləşdirilibdir. Bu zaman o, düşündüyünü deyil, gördüyünü oxuyur.

Oxunulanı anlamaq bacarığını inkişaf etdirmək üçün yaxşı olardı ki, şagirdləri aktiv oxucu vəziyyətinə qoysaq. Bunun üçün onlara mətnin oxunulmasına qədər konkret oxu tapşırığını verək; konkret tapşırıqla onları mətnə yaxınlaşdıraq.

Yaş xüsusiyyətlərini nəzərə almaqla ibtidai pillədə tədrisin birinci ilində oxu vərdiş-bacarığına az diqqət yetiriləcək, səthi metoda diqqət yönələcək, yəni sözlərin hissələrə ayrılması xaricində təyin edilməsinə. Yaxşı olardı ki, oxunun sisteməlik tədrisi gec başlansın, ikinci-üçüncü ildə.

Yazı - burada da tədris produktivləşməyə əsaslandırılır.

Oxuya uyğun olaraq, ibtidai pillədə yazı bacarığının inkişafı başqa yolla həyata keçirilir, çünki şagirdlərin hələ də texniki-motorik xarakterli problemləri var. Bunu nəzərə almaqla ibtidai pillədə tədrisin birinci ilində xüsusi diqqət yazının texniki-motorik vərdiş-bacarıqlarının formalaşdırılmasına yetirilir. Şagird hərfləri, öyrəndikləri sözləri yazır; hərfləri birləşdirmək texnikasına sahib olur.

İlkin mərhələdə produktivləşmə darıxdırıcı olmasın deyə, vacibdir ki, şagirdlərə çoxrəngli, həvəsləndirici və ən əsası, məzmunlu mətnlər təklif edilsin. (Məs.: anketin doldurulması, hansında o, hansı yeməyi sevdiyini və hansını sevmədiyini yazır).

Yazılı produktivləşmə həm oxu bacarığının, eləcə də dil materialının yadda saxlanılmasına dəstək göstərir.

Tədrisin ikinci (orta) mərhələsi

Dinləmə - ikinci mərhələdə həm didaktik, həm də yarımavtent mətnlər istifadə edilir, hansıların həcmi və mürəkkəbliyi səviyyəsi əvvəlki səviyyənin mətnlərindən çoxdur.

Qavramaq baxımından tələbat artırılır: şagirdlərdən mətnin daha dərinə dərk etmələri və dil hadisələrini öyrənməkləri/təhlil etməkləri tələb olunur.

Danışq – ikinci mərhələnin üstün məsələsi şagirdi danışdırmaqdır. Kommunikasiya halları daha çoxrəngli olur, hansılarda şagird, həm dinləyici və həm də iştirakçı olur. Həm simulyativ, eləcə də real kommunikasiya zamanı dil ehtiyatından daha sərbəst şəkildə istifadə etməyə başlayır.

Oxu – ikinci mərhələdə şagirdlərdən müxtəlif növ və məzmunu olan mətnləri qavramaq tələb olunur. Mətnlər hələ də kiçikhəcmli, yarımavtent və ya avtentə bənzər didaktikdir. Şagirdlər verilən məsələyə uyğun olaraq oxunun müxtəlif strategiyalarından və ya növlərindən istifadə etməyi (tanışlıq, öyrədici, axtarıcı) öyrənirlər.

Yazı – ikinci mərhələdə diqqət yavaş-yavaş produktivləşməyə keçir. Şagirdlər nümunəyə əsasən kiçikhəcmli funksional mətnləri tərtib etməyi öyrənirlər, hansında onlar xəbərlərin, faktların, hadisələrin ardıcılıqla ötürülməsi və qiymətləndirilməsi vərdiş-bacarıqlarına sahib olurlar, həmin vərdiş-bacarıqlar növbəti mərhələdə daha açıqlanıb təkmilləşdirilir. Motivasiyanın artırılması üçün elə bir fəallıqlar təklif etmək yaxşı olardı ki, hansında şagird belə desək, dillə oynamaq və dil ehtiyatından yaradıcılıqla istifadə etməlidir (məs.: müəyyən həcmə əsasən akrostikin bəstələnməsi).

Tədrisin üçüncü (son) mərhələsi

Dinləmə - əgər indiyədək dinləniləcək mətnlər şifahi nitq nümunəsi kimi istifadə edilirdisə, indi nitq və dinləmək bir-biri ilə qarşılıqlı bağlılıqda, qarşılıqlı tabelikdə deyillər. Belə ki, avtent

mətnlərdən sərbəst şəkildə istifadə etmək və dinləmək bacarığını şifahi nitqdən sərbəst şəkildə, daha cəld və dərinlən inkişaf etdiilməsinə imkan vermək olar. Bu mərhələdə şagirdlər yalnız akustik şəkildə əsaslanmaqla mətnin anlanılmasına vərdiş edəcəklər.

Danışiq – kommunikativ vəziyyət növləri daha zənginləşir. Sınıf otağında kommunikasiya bütövlükdə xarici dildə davam etdirilir. Tədris strategiyaları özünüifadə etmə bacarığının təkmilləşməsinə, onun dəqiqləşdirilməsinə və zənginləşdirilməsinə yönəldilib.

Oxu – bu mərhələdə yazılı və ya şifahi strategiyaların inkişafının əsas mənbəsi oxumaq olur. Onun vasitəsilə şagird dil ehtiyatını zənginləşdirir və təhsildə daha müstəqil olur. Mətnlərin həcmi və mürəkkəbliyi səviyyəsi artır. Şagirdlərdən avtent, müxtəlif janr və növlü, bədii və ya funksional mətnləri anlamaq və təhlil etmək tələb olunur.

Yazı – son mərhələdə şagird elə bir mətnlərin növlərini yazmağı bacarmalıdır, hansı ki, ona həyat meydanından keçməkdə daha çox lazım olacaqdır (iş/səxsi məktub, referat və s.). Şagird yenə də nümunələrdən istifadə edir, amma daha böyükhəcmli mətnləri tərtib edir, hansında nəql, təsvir, fikrin ardıcılıqla ötürülməsi, əsaslandırma vərdiş-bacarığını əldə edir.

Tədrisin təlimi

Bu istiqamətin özü elə tədris prosesidir. Şagirdlər özləri tədris işini müstəqil şəkildə idarə etməyi bacarmalıdırlar. Bunun üçün onları dərş məqsədləri və məsələlərini dərk etməyə alışdırmalıyıq: tədris prosesinin davam etdirilməsini təhlil etməyə - kim, hansı üsulla, hansı yanaşma və ya strategiyadan istifadə etdi; hansı çətinliklərlə üzləşdi; çətinlikləri keçməkdə şagirdlərə nə yardım etdi, irəliləyişə nə maneçilik etdi; nəticələri sərbəst şəkildə qiymətləndirməyə; müəyyən məsələlərlə əlaqədar məsuliyyəti üzərinə götürməyə; müxtəlif strategiyalardan istifadə etməyə; müsbət şəkildə tədris prosesinə təsir göstərəcək amillərin yaranması və s. Tədris vərdiş-bacarığının inkişaf etdirilməsi üçün şagirdlərə müxtəlif növ fəallıqlar təklif etməliyik: məs., şagirdlərə konkret məsələnin həllində şəxsi və alternativ yanaşma imkanlarını verən anketlər, müxtəlif məzmunlu özünüqiymətləndirmə sxemləri, psixoloji xarakterli testlər, hansılarda müxtəlif növ amilləri dərk edə bilər, hansı ki, dərş prosesinə müsbət və ya mənfi təsir göstərə bilər və s.

Mədəniyyətlərarası dialoq

Xarici dilin tədrisi xarici aləmə daxil olmağı, həyatın fərqli qaydalarını, ənənələrini aşkar etməyi, fərqli dəyərləri, mentalıqları anlamağı bildirir. Belə ki, uğurlu kommunikasiya yalnız nitq vərdiş-bacarıqlarından deyil, eləcə də fərqli mədəni mövzuların anlanılması və onlara hörmətlə yanaşma bacarığından da asılıdır. Məhz bu bacarıqların və yanaşmaların formalaşmasına “mədəniyyətlərarası dialoq” istiqaməti xidmət edir.

Şagirdlərin diqqəti xarici mədəniyyətin xüsusiyyətlərinə yönəlir. Şagirdlərə imkan verilir ki, öz yanaşmalarını ifadə etsinlər, öz qiymətləndirmələrini söyləsinlər, öz mədəni təcrübələri və ətraf mühitlə paralelləri aparsınlar. Bu cür fəallıqlar şagirdlərin mədəni mənsubiyyət hissələrini dərinləşdirəcək, mədəni rəngarəngliyi təyin etdirəcək, özünün və xarici mədəniyyətin qiymətləndirilməsini öyrədəcəkdir.

Fərdlərarası münasibətlərə də diqqət yetirilməlidir. Dərşdə şagirdlərə imkan verilməlidir ki, özləri haqqında danışsınlar, özlərinin başqa-başqa tərəflərini üzərə çıxarsınlar – hissələr, aludəçilik, zövq, baxışlar, arzular, sevimli məşğələ, sevimli personajlar, həyatı əhvalatlar, nəzərlər və s.;

onlar sinif yoldaşları və ya xaricidilli həmyaşdalarının daxili aləmləri ilə tanış olsunlar və bu yolla özlərinin və başqalarının vahid olmalarını duysunlar, başqa şəxsləri dəyərləndirə bilsinlər, bir-birlərini dinləsinlər, onlarda qarşılıqlı anlayış, qarşılıqlı şəfqət hissi oyansın. Bunlar şagirdlərə imkan verəcəklər ki, onlar bir-birlərinə və başqalarına qarşı daha tolerant yanaşsınlar.

Xarici dilin praktiki tətbiqi

Bu istiqamət xarici dillərin didaktikasında daha çox əhəmiyyət əldə edir, –elə bir şəxsiyyətin tərbiyə edilməsi, hansı ki, müxtəlif dil-mədəni identifikasiyası olan vətəndaşlarla birgə fəaliyyət göstərməyi bacara bilər. Əsas vərdiş-bacarıq, hansının inkişafı ilə kompleks xarakterli məsələlərin qrup və ya fərdi şəkil iş formatında həll edilməsi bu istiqamətə xidmət etməlidir. Metodik baxımdan, belə bir növ tapşırıqlar kommunikativ-dil bacarıqlara daha yaxşı sahib olmaq imkanını verir ki, şagirdlər dil və kommunikativ fəallıqda əldə etdikləri bilik və təcrübənin fərqli vəziyyətə gətirə bilsinlər. Bu istiqamətə layihənin həyata keçirilməsi, mətnlərin onların növbəti istifadəsi məqsədi ilə işlənib hazırlanması və **mediasiya** daxildir. Mediasiya həm şifahi və həm də yazılıdır. O, tərcümə, tərcüməçilik, rezüməçilik və icmal yolu ilə istənilən növ mətnin məzmununun ötürülməsini nəzərdə tutur. Mediasiyanın təyinatıdır ki, bu mətn üzərində birbaşa işləyə bilməyənlər üçün mətnin məzmununu əlçatan etsin.

Standartda göstərilən indekslər

Standartda yazılan hər nəticənin əvvəlində indeks yazılır. Məs., **Xar.d. III.1** - birinci işarə **Xar.** fənni göstərir (xar. = xarici dil), ikinci işarə **d** pilləni göstərir (**d** = ibtidai, **c** = baza-orta), üçüncü işarə **III** – dil bilmə səviyyəsini göstərir, son işarə **1** isə, nəticənin sırasını göstərir (**1**= birinci nəticə).

İbtidai pillənin xarici dil standartı

I səviyyə

Əldə edilən nəticələr

İstiqamət:		
Dinləmə	Oxu	Yazı
<p>Xar. dI.1. Şagird müəllimin təlimatlarını anlayır.</p> <p>Xar. dI.2. Şagird şerləri, mahnıları, sanamaları anlayır.</p> <p>Xar.dI.3. Şagird illustrasiyalı qısa mətnləri anlayır.</p> <p>Xar.dI.4. Şagird dinləmək üçün vacib olan vərdiş-bacarıqları əldə edir.</p> <p>Xar.dI.5. Şagird məzmunu anlamaq üçün lazımi strategiyalardan istifadə edir.</p>	<p>Xar.dI.6. Şagird oxu üçün lazım olan vərdiş-bacarığa sahib olur.</p>	<p>Xar.dI.7. Şagird yazının elementar vərdiş-bacarıqlarına sahib olur.</p>

İstiqamət:		
Danışıq	Tədrisin təlimi	Mədəniyyətlərarası dialoq
<p>Xar.dI.8 Şagird nitq üçün lazımı vərdiş-bacarıqları əldə edir (uyğun ifadə etmək bacarığına malikdir, intonasiyaya, ritmik seqmentlərə riayət edir, leksik bazaya sahib olur/zənginləşdirir.</p> <p>Xar.dI.9. Şagird sadə interaksiyada iştirak edir.</p>	<p>Xar.dI.10. Şagird dərslər işlərinə təşkilatçılıq edir.</p> <p>Xar.dI.11. Şagird tədris prosesinə fəal şəkildə cəlb olunubdur.</p> <p>Xar.dI.12. Şagird mövcud resurslardan istifadə edir və yenisini hazırlayır.</p> <p>Xar.dI.13. Şagirdin maneələrə qarşı konstruktiv yanaşmaları var.</p> <p>Xar.dI.14. Şagird sinif yoldaşları, müəllimi ilə əməkdaşlıq etməyə çalışır.</p> <p>Xar.dI.15. Şagird qrup üzvləri ilə əməkdaşlıq etməyə çalışır.</p> <p>Xar.dI.16. Şagird başqalarının nöqsanlarına qarşı tolerantdır.</p>	<p>Xar.dI.17. Şagird mədəniyyət sahəsindən xaricidilli informasiyanı təyin edir.</p> <p>Xar.dI.18. Şagird xarici və doğma sosial-mədəni mühiti bir-biri ilə müqayisə edir.</p>

Tədrisin nəticələri və indikatorlar

(dinləmə bacarığını inkişaf etdirmək üçün didaktik audioyazılardan istifadə edilir, hansında mətnlər aydın və yavaş eşidilir)

İstiqamət: Dinləmə

Xar. dI.1. Şagird müəllimin təlimatlarını anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- lazımı şəkildə müəllimin təlimatlarına reaksiya verir

Xar.dI.2. Şagird şerləri, mahnıları, sanamaları anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mimika, jestikulyasiya, ritmik hərəkətlə məzmunu əks etdirir

Xar.dI.3. Şagird illustrasiyalı qısa mətnləri anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- təsvir edilən personajı, heyvanı, əşyanı təyin edir və onu uyğun şəkillə/jestikulyasiya ilə əks etdirir/ real əşyada göstərir.
- personajı, heyvanı, əşyanı təsvir edilən əlamət-xassələrə əsasən təyin edir (məs., qırmızı, dairəvi, böyük, kiçik) və onu göstərir/rəngləyir/dairəyə alır
- onların yerlərini təyin edir və göstərir (məs., *stolun üzərində, dəftərdə, çantada, qutuda*)
- konkret hərəkətləri təyin edir və onları lazımi şəkildə təsvir edir və ya göstərir

Xar.dI.4. Şagird dinləmək üçün vacib olan vərdiş-bacarıqları əldə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- xarici dil üçün xarakterik hərfləri tanıyır
- şerləri, sanamaları, mahnıları başa düşür və mimika-jestikulyasiya vasitəsilə onları əks etdirir

Dinləmə strategiyaları**Xar.dI.5. Şagird məzmunu anlamaq üçün lazımi strategiyalardan istifadə edir.**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- illustrasiyaların, başlığın əsasında mətnin məzmunu haqqında ehtimallarını söyləyir
- yazanda və ya birbaşa danışdığı zamanı qeyri-verbal elementlərə əsaslanır (səs tembri, müxtəlif növ səs-küy, intonasiya, mimika, jestikulyasiya)
- tanış verbal və qeyri-verbal elementlərə əsaslanaraq yad sözləri, ifadələri sərbəst şəkildə təyin etməyə çalışır

İstiqamət: Oxu**Xar.dI.6. Şagird oxu üçün lazım olan vərdiş-bacarığa sahib olur.**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- tanış və tez-tez istifadə edilən sözləri sərbəst şəkildə təyin edir, orfoqrafik işarəni səsli işarə ilə avtomatik şəkildə əlaqələndirir
- sözləri tanış hərfələr, hecalara əsaslanaraq tanıyır
- tanış sözləri hərflərə ayırır
- hərfləri, hecaları, diftonqları təyin edir
- böyük və kiçik hərfəri seçir;
- çap və yazı hərfərini fərqləndirir
- böyük və kiçik çap hərfərini təyin edir, onları düzgün tələffüz edir
- böyük və kiçik yazı hərfərini təyin edir, onları düzgün tələffüz edir
- tanış sözləri mətndə tapır
- tanış sözlərə və illustrasiyalara əsaslanaraq qısa mətnin (iki-üç cümlədən ibarət) məzmununu təyin edir
- vərəqdə sözdən ibarət olan və sözdən ibarət olmayan hissələri seçir – *loqonu, illustrasiyanı, şərti işarəni, çalışmanın şərtini, əsas mətni, başlığı, qısa sərəlvəni*;
- mətnin, abzasın, sətirin, cümlənin başlanğıcını və sonunu ayırır
- topoqrafik işarələri seçir (iri, əyri şriflər, xətlə və s.)
- durğu işarələrini tapır (tire, nöqtə, sual işarəsi)

İstiqamət: Yazı**Xar.dI.7. Şagird yazının elementar vərdiş-bacarıqlarına sahib olur.**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- əlin düz hərəkəti ilə əlifbanın böyük və kiçik hərfərini yazır
- yazı və ya çap mənbəyindən sözləri, hecaları köçürür
- hərflərin birləşmə qaydalarından istifadə edir

İstiqamət: Danışıq

Xar.dI.8. Şagird nitq üçün lazımi vərdiş-bacarıqları əldə edir (uyğun ifadə etmək bacarığına malikdir, intonasiyaya, ritmik seqmentlərə riayət edir, leksik bazaya

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- şagird şerləri, sanamaları əzbər oxuyur və mahnıları ifa edir
- sadə dialoqları və səhnələri oynayır
- səsləri, sözləri, ifadələri, yanılmacları düzgün və aydın şəkildə tələffüz etməyə çalışır
- mətnləri tələffüz etdikdə uyğun intonasiyalara, vurğuya, lazımi ritmə riayət edir
- qeyri-verbal nitq zamanı şer məzmununu adekvat şəkildə uyğunlaşdırır (intonasiyanı, mimikanı, jestikulyasiyanı, ritmik hərəkətləri)

Xar.dI.9. Şagird sadə interaksiyada iştirak edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- ona tanış olan mövzu üzrə suallara cavab verir və ya onlara qeyri-verbal vasitələrlə reaksiya verir (özü haqqında – nəyi var, neçə yaşı var, gündəlik fəallıq haqqında və s.)
- sadə qurmaları, əyani vəsaitləri hazırladıqda bəzi sözlərdən istifadə edir (mənə ver, qələm istəyirəm və s.)
- konkret sinif əhvalatı ilə əlaqədar suallara cavab verir (bitirdinmi? bəli/xeyr)
- öyrənilən mətnin məzmunu ətrafında verilən sadə suallara cavab verir.

İstiqamət: Tədrisin təlimi

Xar.dI.10. Şagird dərslərinə təşkilatçılıq edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- tapşırıqları yazır (ana dilində) və onları yerinə yetirir
- dərslərinə qulluq edir və onları qaydaya salır
- lazımi əşyaları gətirir
- hər növ fəallığı yerinə yetirdikdə vaxt limitinə riayət etməyə çalışır

Xar.dI.11. Şagird tədris prosesinə fəal şəkildə cəlb olunubdur.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- özünüqiymətləndirmənin sadə sxemlərini doldurmağa çalışır
- müəllimin qiymətləndirməsi ilə maraqlanır
- dərs fəallıqlarında həvəslə iştirak edir
- bəzi nöqsanların düzəliş yollarını göstərir (məs., necə hərəkət etməlidir ki, dərs əşyaları evdə qalmasın) və onları düzəltməyə çalışır
- özünün və başqalarının səhvlərini qeyd edir

Xar.dI.12. Şagird mövcud resurslardan istifadə edir və yenisini hazırlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- dərslikdə verilən simvolları, loqoları təyin edir
- dərslikdə verilən illustrasiyalardan, sinif otağında mövcud olan resurslardan istifadə edir
- təcili resurslar hazırlayır və onlardan istifadə edir (kartoçka, loto, şəkil, qutu)

Xar.dI.13. Şagirdin maneələrə qarşı konstruktiv yanaşmaları var.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- çətinliklərlə üzləşəndə suallar verir və yardım istəyir.

Xar.dI.14. Şagird sinif yoldaşları, müəllim ilə əməkdaşlıq etməyə çalışır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- başqalarına cavabı sona çatdırmağa imkan verir
- sinif yoldaşlarını, müəllimi dinləyir
- güclü olduğu məsələlərdə həmyaşıdlarına yardım edir
- cütlük yoldaşı ilə verilən məsələni həll etməyə çalışır

Xar.dI.15. Şagird qrup üzvləri ilə əməkdaşlıq etməyə çalışır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- konkret iş üçün (məs., işin və uyğun materialın hissələrə ayrılması) liderin funksiyalarını sadalayır
- qrup üzvlərinin vəzifələrini sadalayır
- öz vəzifəsini yerinə yetirməyə çalışır

Xar.dI.16. Şagird başqalarının nöqsanlarına qarşı tolerantdır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- sinif yoldaşlarına istehza /təhqir etmir

İstiqamət: Mədəniyyətlərarası dialoq

(bu mərhələdə şagirdlər xarici dildə lazımi bilik səviyyəsinə sahib deyillər ki, söhbət edə bilsinlər, buna görə də danışıq ana dilində aparıla bilər)

Xar.dI.17. Şagird mədəniyyət sahəsindən xaricidilli informasiyanı təyin edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- materialda verilən mədəni əyani vəsaitləri (illustasiyalarda verilən personajlar, məşhur insanlar, qurumlar və s.) müşahidə edir və təyin edir.

Xar.dI.18. Şagird xarici və doğma sosial-mədəni mühitləri bir-biri ilə müqayisə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- sosial-mədəni kontekstdə göstərilən konkret oxşarlıq və fərqləri tapır (bayramlar, xüsusi adlar, jestikulyasiya, səslər və s.)

II səviyyə

Əldə edilən nəticələr

İstiqamət:			
Dinləmə	Oxu	Yazı	Danışq
<p>Xar.dII.1. Şagird müəllimin təlimatlarını və çalışmanın göstərişlərini anlayır.</p> <p>Xar. dII.2. Şagird kiçik ölçülü illustrasiyalı dialoqu anlayır.</p> <p>Xar. dII.3. Şagird kiçik ölçülü təsviri/narativ xarakterli illustrasiyalı mətni anlayır.</p> <p>Xar.dII.4. Şagird dinləmək üçün vacib olan vərdis-bacarıqları əldə edir.</p> <p>Xar. dII.5. Şagird məzmunu anlamaq üçün lazımi strategiyalardan istifadə edir.</p>	<p>XardI.6. Şagird oxu üçün lazım olan vərdis-bacarığa sahib olur.</p> <p>Xar.dII.7. Şagird qısa mətni oxuyur və anlayır.</p> <p>Xar. dII.8. Şagird praqmatik xarakterli uşaq informasiya mətnində (məsələn, dərş cədvəli, gündəlik rejim, uşaq televiziya verilişlərinin proqramı, uşaq kataloqu və sairə), sadə korrespondensiyada (təbrik məktubu, ismaric) konkret informasiyanı axtarır.</p> <p>Xar. Dd.II.9. Şagird ucadan oxumaq üçün elementar oxu bacarığını əldə edir.</p> <p>Xar.dII.10. Şagird oxu strategiyasından istifadə edir.</p>	<p>Xar dII.11. Şagird sözləri, cümlələri köçürür.</p> <p>Xar.dII.12. Şagird nümunəyə əsasən qısa mətnlər yazır.</p>	<p>Xar. dII.13. Şagird nitq üçün lazımi vərdis-bacarıqları əldə edir.</p> <p>Xar dII.14. Şagird sadə interaksiyada iştirak edir.</p> <p>Xar. dII.15. Şagird illustrasiyaları təsvir edir.</p> <p>Xar. dII.16. Şagird kompensasiya vasitələrindən istifadə edir.</p>

İstiqamət:		
Mədəniyyətlərarası dialoq	Xarici dilin praktiki tətbiqi	Tədrisin təlimi
<p>Xar. dII.17. Şagird mədəniyyət sahəsindən informasiyanı təyin edir.</p> <p>Xar. dII.18. Şagird xarici və doğma sosial-mədəni mühiti bir-biri ilə müqayisə edir.</p>	<p>Xar.dII.19. Şagird xarici dildə müxtəlif növ layihəni (məs., sinif yoldaşlarının rəsmlərinin sərgisinin təşkili; səhnəciyin təşkil edilməsi; başqalarını xarici mətbəxlə tanış etmək və s.)</p>	<p>Xar.dII.20. Şagird dərs işlərinə təşkilatçılıq edir.</p> <p>Xar. dII.21. Şagird tədris prosesinə fəal şəkildə cəlb olunubdur.</p> <p>Xar. dII.22. Şagird mövcud resurslardan istifadə edir və tədris işlərinə dəstək göstərmək üçün yenisini hazırlayır.</p> <p>Xar. dII.23. Şagird resurslardan tədris işlərinə dəstək göstərmək məqsədilə istifadə edir.</p> <p>Xar. dII.24. Şagirdin maneələrə qarşı konstruktiv yanaşmaları var.</p> <p>Xar. dII.25. Şagird leksik materialı mənimsəmək üçün müxtəlif üsullardan istifadə edir.</p> <p>Xar. dII.26. Şagird sinif yoldaşları, müəllim ilə əməkdaşlıq etməyə çalışır.</p> <p>Xar. dII.27. Şagird qrup üzvləri ilə əməkdaşlıq edir.</p>

Tədris nəticələri və indikatorlar

İstiqamət: Dinləmə

(dinləmə bacarığını inkişaf etdirmək üçün didaktik audioyazılardan istifadə edilir, hansında mətnlər aydın və yavaş eşidilir)

Xar.dII.1. Şagird müəllimin təlimatlarını və çalışmanın göstərişlərini anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- lazımi şəkildə müəllimin təlimatlarına reaksiya verir
- çalışmanı yerinə yetirir

Xar. dII.2. Şagird kiçik ölçülü illustrasiyalı dialoqu anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- danışıq mövzusunun, kontekstini (həyətdə, süfrə arxasında, mağazada, sinifdə) təyin edir
- həmsöhbətləri təyin edir
- dialoqdan konkret detalları toplayır (kim, harada, nə zaman, necə və s.)
- ifadə olunan emosiyaları intonasiya ilə ayırır
- familiar və nəzakətli formaları ayırır

Xar. dII.3. Şagird kiçik ölçülü təsviri/narativ xarakterli illustrasiyalı mətni anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- təsvir edilən personajı, heyvanı, əşyanı müxtəlif əlamətlərinə əsasən təyin edir (yer, ölçü, rəng, forma, miqdar və s.)
- personajları adlandırır
- onların hissələrini, emosional yanaşmalarını (məs., *qorxur, sevinir, ağrıyır, üşüyür*) təyin edir
- personajların hərəkətlərini təyin edir (kim nə edir)
- həmsöhbəti təyin edir (bu və ya digər ifadə kimə aiddir)
- əhvalatın inkişaf mərhələlərini təyin edir (necə başladı, nə baş verdi, necə sona çatdı)

2009

- personajların hərəkətlərindən irəli gələrək onların xarakterləri, xüsusiyyətləri haqqında nəticə çıxarır (məs., *mehribandır, qəddardır, xaindir, insafıdır, qorxaqdır, tənbəldir*)
- hadisələrin ardıcılıqlarına əsasən şəkilləri yerləşdirir/nömrələyir
- mətnin işlənməsindən sonra müəllimin nəqli ilə dalbadal əhvalatın oynanılmasını həyata keçirir
- mətnin illustrasiyalarını yaradır

Xar.dII.4. Şagird dinləmək üçün vacib olan vərdiş-bacarıqları əldə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- xarici dil üçün xarakterik hərfləri təyin edir
- şərləri, sanamalar, mahnıları başa düşür və mimika-jestikulyasiya, ritmik hərəkətlər vasitəsilə əks etdirir

Dinləmə strategiyaları

Xar. dII.5. Şagird məzmunu anlamaq üçün lazımı strategiyalardan istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- illustrasiyaların, başlığın əsasında mətnin məzmunu haqqında ehtimallarını söyləyir
- yazanda və ya birbaşa danışmaq zamanı qeyri-verbal elementlərdən istifadə edir (səs tembr, intonasiya, mimika, jestikulyasiya, müxtəlif növ səs-küy)
- tanış elementlərə əsasən (kontekst, intonasiya, illustrasiya) yad sözlər, ifadələr, cümlələrin əhəmiyyətini təyin etməyə çalışır
- ana dilində təsvir edir ki, hansı üsulla/yolla dinlənən məsələni həll etməyi bacardı
- xarici dildə uşaq verilişlərinə baxır.

İstiqamət: Oxu

Xar. dII.6. Şagird oxu üçün lazım olan vərdiş-bacarığa sahib olur.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- tanış və tez-tez istifadə edilən sözləri sərbəst şəkildə təyin edir, orfoqrafik işarəni uyğun işarə ilə avtomatik şəkildə əlaqələndirir
- tanış sözləri hərflərə ayırır

- sözlərdə hecaları tanıyır
- hərfləri, hecaları sözlə tamamlayır
- cümlədə/mətnədə tanış sözləri təyin edir
- dinlədiyi zaman mətnədə işlənən müxtəlif elementləri təyin edir (məs., personajların adları, bir semantik xəttin sözləri, replikalar və onların müəllifləri, illustrasiyaya uyğun parça və s.)

Xar.dII.7. Şagird qısa mətni oxuyur və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- qeyri-söz vasitələrinə əsaslanaraq (məs., mətnin lazımı şəkillə uyğunluğu; cədvəldə lazımı damanın qeyd edilməsi, sxemin/şəklin mətnə əsasən tamamlanması)oxu məsələlərini həll edir (şəkil, sxem, cədvəl, tamamlanan şəkil).

Xar. dII.8. Şagird praqmatik xarakterli uşaq informasiya mətnində (məsələn, dərs cədvəli, gündəlik rejim, uşaq televerilişlərinin proqramı, uşaq kataloqu və sairə), sadə korrespondensiyada (təbrik məktubu, ismaric) konkret informasiyanı axtarır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- cədvəlin göstəricilərini təyin edir (məs., *haftənin günləri, saat*)
- cədvəldən konkret informasiya toplayır (məs., *rəsm dərsləri hansı günlərdir*)
- kataloqdan bu və ya digər əşyanın qiymətini, göstəricilərini təyin edir (məs., ölçü, rəng, material, forma; əgər kitab kataloqudursa – seriyanın, nəşriyyatın, müəllifin, başlığın, yaş qrupunun və s.)
- müəyyən meyarları nəzərə almaqla kataloqdan/ televiziya proqramından istənilən əşyanı/ verilişi seçir
- şəkilli məktubda müəllifi, adresatı, konkret informasiyanı təyin edir (kim, nə, neçə, harada və sairə).

Xar. dII.9. Şagird ucadan oxumaq üçün elementar oxu bacarığını əldə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- hərfləri, hecaları səsləndirir
- hərfləri uyğun səslər, hecalarla əlaqələndirir
- sözləri, ifadələri ucadan hecalarla oxuyur
- ucadan və aydın şəkildə öyrənilən sözləri, ifadələri, cümlələri, mikromətnləri oxuyur.

Xar.dII.10. Şagird oxu strategiyasından istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- tanış elementlərin köməkliyi ilə sərbəst şəkildə yad sözlərin, cümlələrin əhəmiyyətini təyin edir (kontekst, illustrasiya, tanış hərflər)
- məzmunun başa düşülməsini yüngülləşdirmək üçün qeyri-söz elementlərindən istifadə edir (tipografik göstərişlər / *iri, ayrı şrift, xətlə qeyd edilən/, durğu işarələri, illustrasiya, loqo və sairə*)
- illustrasiyalara, sərlövhəyə əsaslanaraq ana dilində mətnin məzmunu haqqında ehtimallar söyləyir
- müxtəlif növ mətni struktur təşkilinə əsasən bir-biri ilə müqayisə edir (məs., kataloqu və teleqramı), fərqləri, oxşarlıqları adlandırır (məs., kataloqda şəkillər və informasiya oradaca verilib, teleqramda – verilməyib; teleqramda saatlara əsasən siyahı verilib, kataloqda saat ümumiyyətlə verilmir və sairə)
- konkret informasiyanı axtarmaq məqsədilə bütövlükdə mətni, onun söz və qeyri-sözlərdən təşkil edilmiş hissələrini (başlıq, rubrika, illustrasiya, sərlövhə, abzas, sütun, loqo, topoqrafik xarakterlər/məs. iri şriftlər/ və s.) müşahidə edir və onlardan istifadə edir
- ana dilində təsvir edir ki, bu və ya digər oxu məsələsinin həllini hansı yolla həyata keçirdi, başqaları tərəfindən seçilən üsulları müqayisə edir və nəticə çıxarır ki, hansı yanaşma daha münasibdir/effektivdir və niyə.

İstiqamət: Yazı**Xar dII.11. Şagird sözləri, cümlələri köçürür.**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- əlin düzgün hərəkəti ilə sözləri yazır, xəfli sistemdə hərflərin yerləşmə prinsipinə riayət edir
- yazıdan və ya çap mənbəyindən sözlər, cümlələr yazır, hərflərin birləşmə qaydalarına riayət edir

Xar.dII.12. Şagird nümunəyə əsasən qısa mətnlər yazır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- verilən formanı fərqli məzmunla doldurur (məsələn, oyuncaqlar kataloqunda verilən topdan fərqlisinin şəklini çəkir və fərqli göstəriciləri yazır – rəng, ölçü, material, qiymət)
- modelə əsasən açıq məktub yazır

- mətndə tamamlanmayan informasiyanı tamamlayır
- dərs cədvəlini, gündəlik rejimi, şəxsi göstəricili anketi doldurur

İstiqamət: Danışiq

Xar. dII.13. Şagird danışiq üçün lazımi vərdiş-bacarıqları əldə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- xarici dil üçün xarakterik səsləri düzgün tələffüz etməyə çalışır
- tanış sözlər, ifadələri, yanılmacları düzgün və aydın şəkildə tələffüz edir
- şerləri, sanamaları əzbər söyləyir, mahnıları ifa edir
- sadə dialoqları və səhnəcikləri oynayır
- mətnlərin tələffüzündə uyğun intonasiyalar, ritmlərə riayət edir, personajların səs tembrini yaradır
- mətnlərin məzmununu adekvat şəkildə qeyri-verbal nitqlə uyğunlaşdırır (mimika, jestikulyasiya, ritmik hərəkətlər)

Xar dII.14. Şagird sadə interaksiyada iştirak edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- elementar ehtiyaclar üçün xarici dildə müəllimə, sinif yoldaşlarına müraciət edir (başə düşmədim, mənə ver, yoxumdur, unutdum və sairə)
- konkret sinif əhvalatı ilə əlaqədar suallar verir və cavablayır (məs., *kitab haradadır? Çantadadır, stolun üstündədir, dəftərin yanında və sairə*)
- ona tanış olan mövzu üzrə suallar verir/cavablayır (məs., *nə haradadır, kim nə geyinib, kim nə zaman yeyir, kim nə edir, kimə nə maraqlıdır/ nə istəyir və s.*);
- öyrəndiyi mətnin məzmunu ətrafında verilən sadə suallara cavab verir (məs., *nəyi var, kim nə hədiyyə edib, hansı rəng, neçə dənə, necə, necə getdi, hara getdi, kimə nə verdi və s.*)

Xar. dII.15. Şagird illustrasiyaları təsvir edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- personajı, heyvanı, əşyanı adlandırır;
- onları müxtəlif əlamətlərə əsasən təsvir edir (yerləşməsi, ölçüsü, sayı, rəngi və s.)
- hərəkətləri sadalayır

Danışiq strategiyaları**Xar. D.II.16. Şagird kompensasiya vasitələrindən istifadə edir.**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- dil qıtlığı halında müxtəlif qeyri-verbal vasitələrdən istifadə edir (mimika, jestikulyasiya, göstəriş)
- müəllim və ya sinif yoldaşlarından yardım istəyir (ana dilində)

İstiqamət: Mədəniyyətlərarası dialoq

(bu mərhələdə şagirdlər xarici dildə lazımı bilik mədəniyyətinə sahib deyillər ki, söhbət edə bilsinlər, buna görə də müzakirəni ana dilində apar bilərlər)

Xar. dII.17. Şagird mədəniyyət sahəsindən informasiyanı təyin edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- illustrasiyalarda/mətnlərdə təsvir edilən mədəni, simvolik, məişət gerçəkliyini müşahidə edir və təyin edir.

Xar. dII.18. Şagird xarici və doğma sosial-mədəni mühiti bir-biri ilə müqayisə edir

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- sosial-mədəni kontekstdə göstərilən konkret oxşarlıq və fərqləri tapır (bayramlar, yemək rejimi, bayraq, oyunlar və s.)

İstiqamət: Xarici dilin praktiki tətbiqi**Xar.dII.19. Şagird xarici dildə müxtəlif növ layihəni (məs., sinif yoldaşlarının rəsmlərinin sərgisinin təşkili; səhnəciyin təşkil edilməsi; başqalarını xarici mətbəxlə tanış etmək və s.)**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- müəllimlə birlikdə layihənin uğurla həyata keçirilmə meyarlarını formalaşdırır

- qrup üzvləri müəllimlə birlikdə layihənin həyata keçirilmə mərhələlərini planlaşdırırlar
- qrup üzvləri müəllimin yardımını ilə funksiyaları bölüşdürüb müəyyən edirlər
- qrupun hər üzvü öz funksiyasını yerinə yetirir
- müəllimin, valideynin və ya başqa şəxsin yardımını ilə lazımı resurslar əldə edirlər
- qrup üzvləri müəllimin yardımını ilə tapılan materialı seçir və işləyib hazırlayırlar
- müəllimin yardımını ilə layihəni təkmilləşdirir və yerinə yetirirlər.

İstiqamət: Tədrisin təlimi

Xar.dII.20. Şagird dərslər işlərinə təşkilatçılıq edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- tapşırıqları yazır
- dərslər əşyalarına qulluq edir və onları qaydaya salır
- lazımı əşyaları gətirir
- işini mərhələlərə bölür və planlaşdırır ki, onları hansı ardıcılıqla yerinə yetirsin
- hər növ fəallığı yerinə yetirdikdə vaxt limitinə riayət etməyə çalışır

Xar. dII.21. Şagird tədris prosesinə fəal şəkildə cəlb olunubdur.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- özünüqiymətləndirmənin sadə sxemlərini həvəslə doldurur
- qiymətləndirmənin nəticələri ilə maraqlanır
- dərslər fəallıqlarında həvəslə iştirak edir
- bəzi nöqsanların düzəliş yollarını göstərir (məs., necə hərəkət etməlidir ki, dərslər yeni sözlər yadında qalsın) və onları düzəltməyə çalışır
- özünün və başqalarının səhvlərini görür və onları qeyd edir

Xar. dII.22. Şagird mövcud resurslardan istifadə edir və tədris işlərinə dəstək göstərmək üçün yenisini hazırlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- dərslərdə verilən mündəricatdan, lüğətdən, nümunələrdən və s. istifadə edir
- dərslərdə verilən illüstrasiyalardan, sinif otağında asılan resurslardan istifadə edir
- təcili resurslar hazırlayır və onlardan istifadə edir (kartoçka, loto, şəkil və s.)

Xar. dII.23. Şagird tədris işlərinə dəstək göstərmək məqsədilə resurslardan istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- dərslərdə verilən resurslardan effektiv şəkildə istifadə edir (lüğət, struktur nümunələri, qrammatik anket, illustrasiyalar və s.)
- həm məktəbdə, eləcə də məktəb xaricində münasib resurslardan informasiya axtarır (dərslərdə verilən əyani vəsaitlər, lüğət, məktəbin/kəndin/şəhərin kitabxanası, müəllim, vəzifəli şəxs, internet və s.)
- informasiya-kommunikasiya texnologiyaları vasitəsilə (İKT) informasiyanı/dərs materialını axtarır
- bu və ya digər materialı/mətni yaratmaq/işləyib hazırlamaq üçün İKT-dan istifadə edir

Xar. dII.24. Şagirdin maneələrə qarşı konstruktiv yanaşmaları var.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- səhv buraxmaqdan çəkinmir
- nəyi isə anlamadıqda suallar verir
- çətinliklərlə qarşılaşanda yardım istəyir
- özünün fikirlərini/nəzərlərini ifadə etməyə cəsarət edir.

Xar. dII.25. Şagird leksik materialı mənimsəmək üçün müxtəlif üsullardan istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- yadda saxlamanın müxtəlif üsullarından istifadə edir (ucadan təkrarlama, bir neçə dəfə oxumaq və ya yazmaq, şəkillə, hərəkətlə, hər hansı bir əhvalatla assosiasiya yaratmaq)
- üç meyarlara əsasən leksikanı səviyyələrə ayırır: yaxşı bilirəm, pis bilirəm və bilmirəm
- keçilən leksiki materialı təkrarlayır

Xar. dII.26. Şagird sinif yoldaşları, müəllimi ilə əməkdaşlıq etməyə çalışır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- başqalarına cavabı sona yetirməyə imkan verir
- güclü olduğu məsələlərdə həmyaşıdlarına yardım edir

-
- cütlük yoldaşı ilə verilən məsələni həll edir
 - cütlük yoldaşı ilə interaksiyada məşq edir
 - buraxılan səhvləri düzgün qeyd edir

Xar. dII.27. Şagird qrup üzvləri ilə əməkdaşlıq edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- qrupda işləməyin sadə qaydalarını hazırlayır və onlara riayət etməyə çalışır
- həmqrupları ilə funksiyalar, işlərin bölgüsü haqqında razılaşmağı bacarır
- imkan daxilində qrup üzvlərinə yardım edir.

Xarici dillərin standartı
Baza və orta pillələr üçün
I səviyyə
Əldə edilən nəticələr

İstiqamət		
Dinləmə	Oxu	Yazı
<p>Xar.c.I.1. Şagird beynəlxalq sözləri, sadə ifadələri, söz birləşmələrini anlayır.</p> <p>Xar.c.I.2. Şagird xarici dil üçün xarakterik olan fonoloji sistemə sahib olur.</p> <p>Xar.c.I.3. Şagird sadə təlimatları və çalışmanın göstərişlərini anlayır.</p> <p>Xar.c. I.4. Şagird tanış mövzuda qurulan kiçik ölçülü mətnləri dinləyir və anlayır (dialogu/ monoloqu).</p> <p>Xar.c.I.5. Şagird məzmunu dərk etmək üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.</p>	<p>Xar.c.I.6. Şagird əlifbanı oxuyur</p> <p>Xar.C.I.7. Şagird ucadan oxumağın elementar bacarığına sahibdir.</p> <p>Xar.c.I.8. Şagird ümumi sərlövhləri oxuyur və başa düşür (xəbərdaredici sərlövhe, dayanacağı/küçənin adı, mağazanın/ ümumi binanın adlandırılması və s.).</p> <p>Xar.c.I.9. Şagird çalışmanın şərtlərini oxuyur və anlayır</p> <p>Xar.c.I.10. Şagird rəsmi/inzibati xarakterli sənədləri, formaları (həftəlik cədvəl, dərs cədvəli, anket, dəvətnamələr, şəxsiyyət vəsiqəsi, billet və s.) oxuyur.</p> <p>Xar.c.I.11. Şagird məişət xarakterli informasiya mətnini oxuyur və anlayır: a. Kataloq, b. Marşrut planı, c. Menyü, ç. Kulinariya resepti.</p> <p>Xar.c.I.12. Şagird sadə korrespondensiyanı: müxtəlif növ məktublar (təbrik, dəvətnamə, dəvətnaməyə cavab təşəkkür məktubu və s.), sadə ismarıcları oxuyur və başa düşür.</p> <p>Xar.c.I.13. Şagird kiçik ölçülü nəqli mətni oxuyur və anlayır.</p> <p>Xar.c I.14. Şagird mətnin struktur xüsusiyyətlərini və öyrənilmiş qrammatik dil formaları təyin edir.</p> <p>Xar.c.I.15. Şagird məzmunun anlanılmasını asanlaşdırmaq üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.</p>	<p>Xar.c.I.16. Şagird hərfləri, sözləri, cümlələri yazır.</p> <p>Xar.c.I.17. Şagird dərs cədvəlini, həftənin/ günün qrafikini, anketi doldurur.</p> <p>Xar.c.I.18. Şagird nümunəyə əsasən məktub yazır.</p> <p>Xar.s.I.19. Şagird nümunəyə əsasən sadə məişət xarakterli informasiya mətnlərini yazır (kataloq, menyü, kulinariya resepti).</p> <p>Xar.c.I.20. Şagird modelə əsasən kiçik ölçülü təsviri mətn yazır.</p> <p>Xar.c.I.21. Şagird yazılı mətnin strukturuna riayət edir, elementar dil-qrammatik vərdiş-bacarıqları əldə edir və onlardan istifadə etməyə çalışır.</p> <p>Xar.c.I.22. Şagird yazını təkmilləşdirmək məqsədilə yazı strategiyalarına müraciət edir.</p>

İstiqamət			
Danışiq	Mədəniyyətlərarası dialoq	Xarici dilin praktiki tətbiqi	Tədrisin təlimi
<p>Xar.c.I.23. Şagird xarici dilin fonoloji sistemini öyrənir. Dialoq nitqi</p> <p>Xar.c.I.24. Şagird sadə interaksiyada iştirak edir Monoloq nitqi</p> <p>Xar.c.I.25. Şagird ətrafi təsvir edir.</p> <p>Xar.c.I.26. Şagird elementar dil-qrammatik vərdiş-bacarıqları əldə edir və onlardan istifadə etməyə çalışır.</p> <p>Xar.c.I.27. Şagird nitq bacarığına dəstək vermək məqsədilə strategiyalara müraciət edir.</p>	<p>Xar.c.I.28. Şagird mədəniyyət sahəsindən informasiyanı əldə edir.</p> <p>Xar. c.I.29. Şagird mədəni özünəməxsusluğa maraq göstərir və ona tolerant yanaşır.</p>	<p>Xar.c.I.30. Şagird xarici dildə müxtəlif növ layihələri həyata keçirir (məs., kulinar reseptlər toplusu, xaricidilli şagirdlərin görməkləri üçün saytda məktəb şagirdlərinin rəsmlərinin/ yaratdıqlarının kataloqunun yerləşdirilməsi, xaricidilli turistlər üçün regionun diqqətəlayiq yerlərini gözdən keçirmək üçün marşrut və s.).</p>	<p>Xar.c.I.31. Şagird müəllimin yardımı ilə yerinə yetiriləcək tapşırığın tələblərini anlayır.</p> <p>Xar.c.I.32. Şagird nailiyyətli təhsilin təmin edilməsi üçün strateji bacarıqları əldə edir.</p> <p>Xar.c.I.33. Şagird dərş fəaliyyətinə dəstək göstərmək məqsədilə resurslardan istifadə edir.</p> <p>Xar.c.I.34. Şagird leksik ehtiyatını möhkəmləndirmək və zənginləşdirmək üçün müxtəlif üsullara müraciət edir.</p> <p>Xar.c.I.35. Şagird qrammatikanı asanlıqla mənimsənilməsinə dəstək göstərmək məqsədilə strategiyalardan istifadə edir (asanlaşdırır)</p> <p>Xar.c.I.36. Şagird nəticələrin yaxşılaşdırılması məqsədilə sinif yoldaşları, müəllim ilə, cütlük yoldaşı ilə əməkdaşlıq edir.</p>

Tədrisin nəticələri və indikatorlar

İstiqamət: Dinləmə

(dinləmək bacarığını inkişaf etdirmək üçün didaktik və yarım avtentik audioyazılardan istifadə edilir, hansında mətnlər aydın və yavaş eşidilirlər)

Xar.c.I.1. Şagird beynəlxalq sözləri, sadə ifadələri, söz birləşmələrini anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- söz axınında ayrı-ayrı sözləri/ifadələri seçir
- ifadələrin əhəmiyyətini təyin edir

Xar.c.I.2. Şagird xarici dil üçün xarakterik olan fonoloji sistemə sahib olur.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- oxşar səslənən hərfləri, sözləri seçir.

Xar.c.I.3. Şagird sadə təlimatları və çalışmanın göstərişlərini anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- müəllimin göstərişlərinə lazımi şəkildə reaksiya verir
- çalışmanı yerinə yetirir

Xar.c. I.4. Şagird tanış mövzuda qurulan kiçik ölçülü mətnləri dinləyir və anlayır (dialogu/monoloqu)

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mövzunu (personajlar/həmsöhbətlər, hadisələr və sairə) təyin edir
- mətndən faktiki informasiyanı toplayır (kim, harada, nə zaman, hansı, necə və s.)
- ifadə edilən emosiyaları intonasiya ilə təyin edir (sevinc, təəccüb, acıqlanmaq və sairə)
- dialogda nitqin familiar və nəzakətli formalarını fərqləndirir

Dinləmə strategiyaları**Xar.c.I.5. Şagird məzmunu dərk etmək üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- başlığın, illustrasiyaların əsasında mətnin mövzusu haqqında ehtimallar söyləyir
- canlı nitq/köçürməni anlamaq üçün qeyri-verbal elementlərdən istifadə edir (səs tembri, intonasiya, mimika, jestikulyasiya, müxtəlif növ səs-küy, məntiqi vurğu)
- yad sözlərin, ifadələrin, cümlələrin əhəmiyyətini tanış elementlərə əsaslanaraq sərbəst şəkildə təyin edir (kontekst, intonasiya, illustrasiya və s.)
- ana dilində təsvir edir ki, bu və ya digər məsələni hansı yolla həll edə bildi; başqası tərəfindən seçilən üsulu müqayisə edir və nəticə çıxarır ki, hansı üsul daha münasib/effektiv idi və niyə
- anlamadığı halda izahatların yavaş və aydın şəkildə söylənilməsini, təkrar edilməsini xahiş edir.

İstiqamət: Oxu

(Oxu bacarığının inkişaf etdirilməsi üçün didaktik və ya yarı avtent mətnlərdən istifadə edilir)

Xar.c.I.6. Şagird əlifbanı oxuyur.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- böyük və kiçik hərfləri fərqləndirir
- çap və yazı hərflərini fərqləndirir
- bütün böyük və kiçik çap/yazı hərflərini tanıyır, onları düzgün tələffüz edir

Xar.C.I.7. Şagird ucadan oxumağın elementar bacarığına sahibdir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- hərfləri, hecaları səsləndirir
- hərfləri uyğun hərflər, hecalarla əlaqələndirir
- öyrəndiyi sözləri, ifadələri, cümlələri, mətnləri ucadan və aydın şəkildə oxuyur.

Xar.c.I.8. Şagird ümumi sərlovhələri oxuyur və başa düşür (xəbərdaredici sərlovhə, dayanacağı/küçənin adı, mağazanın/ümumi binanın adlandırılması və s.)

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- göstərilən informasiyanı təyin edir

Xar.c.I.9. Şagird çalışmanın şərtlərini oxuyur və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- təlimatları təyin edir və yerinə yetirir

Xar.c.I.10. Şagird rəsmi/inzibati xarakterli sənədləri, formaları (həftəlik cədvəl, dərs cədvəli, anket, dəvətnamələr, şəxsiyyət vəsiqəsi, билет və s.) oxuyur.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- göstəriciləri təyin edir
- konkret informasiyanı toplayır

Xar.c.I.11. Şagird məişət xarakterli informasiya mətnini oxuyur və anlayır. Kataloq.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- əşyanın əlamət-xassələrini təyin edir (çəki, ölçü, rəng, material)
- qiyməti təyin edir

b. Marşrut planı.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- şərti işarələri təyin edir
- sərlovhələri təyin edir

c. Menyü.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- rubrikaları təyin edir (isti/soyuq yeməklər, desert, içkilər və s.)
- yeməkləri/içkiləri təyin edir
- onların inqredientlərini və qiymətlərini təyin edir

ç. Kulinariya resepti.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- ayrı-ayrı inqredientləri təyin edir
- inqredientlərin verilən miqdarını təyin edir
- ayrı-ayrı hərəkətləri təyin edir (soymaq, qarışdırmaq, qızartmaq və sairə)

Xar.c.I.12. Şagird sadə korrespondensiyanı: müxtəlif növ məktublar (təbrik, dəvətnamə, dəvətnaməyə cavab təşəkkür məktubu və s.), sadə ismarıqları oxuyur və başa düşür.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- müəllifin/adresatın kimliyini təyin edir
- göndərmə tarixi və müəllifin/adresatın ünvanını təyin edir
- korrespondensiyanın məqsədini təyin edir (Yeni il, ad günü təbriki, hal-əhval tutmaq, dəvət etmək və s.)
- faktiki informasiyanı təyin edir (nə vaxt, harada, kim, niyə və sairə)

Xar.c.I.13. Şagird kiçik ölçülü nəqli mətni oxuyur və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- personajları təyin edir
- personajların xüsusiyyətlərini təyin edir
- hərəkətləri, hadisələri təyin edir
- hərəkətin vaxtını və yerini təyin edir

Xar.c I.14. Şagird mətnin struktur xüsusiyyətlərini və öyrənilmiş qrammatik dil formalarını təyin edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- müxtəlif növ mətnlərin struktur təşkilinin xüsusiyyətlərini bir-birindən ayırır (məs., kataloqu menyudan)
- mətnin struktur təşkilinin xüsusiyyətlərini təyin edir (məsələn, başlığı/kiçik sərlövhəni, rubrikaları varmı, müəllif və ya adresat göstəribmi, mətn sütunlarla təşkil edilibmi və ya abzaslarla və sairə)
- kommunikasiya halına uyğun ifadələri, klişeləri, dil konstruksiyalarını (məsələn, korrespondensiyada müraciət/sağollaşma forması) təyin edir
- indiki/keçmiş zamanı göstərən fel formalarını, zərfləri təyin edir
- nəqli və əmri ifadə edən fel formalarını ayırır
- yer və zamanı ifadə edən sadə dil vasitələrini (zərf, söz birləşməsi, sözönlüyü) təyin edir
- sadə cümlə üzvləri arasında sintaktik yanaşmaları təyin edir (məsələn, ismin və sifətin sayla uyğunlaşması)

Oxu strategiyaları

Xar.c.I.15. Şagird məzmunun anlanılmasını asanlaşdırmaq üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- konkret informasiyanı axtarmaq məqsədilə mətnə, onun söz və sözsüz təşkil elementlərinə (başlıq, rubrika, illustrasiya, sərlövhə, abzas, sütun, loqo, tipografik xüsusiyyətlər/məs., iri şrift/ və s.) diqqət yetirir və onlardan əsas olaraq istifadə edir
- yad sözlərin, ifadələrin əhəmiyyətini tanış elementlərin yardımı ilə (illustasiyalar, tanış kök, kontekst, ana dilində istifadə olunan xarici sözlər /məs. telefon, banan və s.) müstəqil şəkildə təyin edir
- ana dilində təsvir edir ki, bu və ya digər məsələni hansı yolla həll edə bildi; başqası tərəfindən seçilən üsulu müqayisə edir və nəticə çıxarır ki, hansı üsul daha münasib/effektiv idi və niyə
- yadına salır ki, başqa dillər və ya digər fənlərdə elə bir mətnləri öyrənilmiş və belə bir strategiyalardan istifadə edibmi
- müəyyən edir ki, hansı növ mətnləri öyrəndikdə oxşar strategiyalardan istifadə etmək olar.

İstiqamət: Yazı**Xar.c.I.16. Şagird hərfləri, sözləri, cümlələri yazır.**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- əlin düz hərəkəti ilə əlifbanın bütün böyük və kiçik hərflərini yazır
- yazı və ya çap mənbəyindən sözləri, cümlələri köçürür
- hərflərin birləşmə qaydalarına riayət edir

Xar.c.I.17. Şagird dərs cədvəlini, həftənin/günün qrafikini, anketi doldurur.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- lazımı yerdə göstəriciləri/işləri yazır

Xar.c.I.18. Şagird nümunəyə əsasən məktub yazır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- korrespondensiyanın rəsmi tərəfinə riayət edir (müraciət, imza, ünvan, tarix)
- korrespondensiyanın məqsədini formalaşdırır (ad günü, milad/yeni il təbriki və sairə)

Xar.s.I.19. Şagird nümunəyə əsasən sadə məişət xarakterli informasiya mətnlərini yazır (kataloq, menyu, kulinariya resepti).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- verilən formanı fərqli məzmunlarla tamamlayır (məsələn, böyüklər üçün aid olunan kitabların kataloquna əsasən uşaq kitablarının kataloqunu yazır; qış geyim kataloquna əsasən – yay kataloqunu yazır)

Xar.c.I.20. Şagird modelə əsasən kiçik ölçülü təsviri mətn yazır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- insanı təsvir edir (gözünün rəngi, saçının rəngi, boyu, çəkisi)
- müxtəlif ölçülərə əsasən əşyanı təsvir edir (rəng, ölçü, tərkibi, forması, yerləşdirilməsi və sairə)

- yaşayış yerini təsvir edir (yeri, otaqların, əşyaların yerləşməsi və s.)
- gündəlik işləri təsvir edir
- incəsənət abidəsini təsvir edir (adlandırılması, dövr, yerləşmə, müxtəlif xüsusiyyətlər)
- sadə müsbət və mənfi qiymətləndirmələr verir

Xar.c.I.21. Şagird yazılı mətnin strukturuna riayət edir, elementar qrammatik-dil vərdiş-bacarıqları əldə edir və onlardan istifadə etməyə çalışır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- yeri ifadə edən sadə dil vasitələrindən (məs., önlük, zərf) istifadə edir
- cümlə üzvləri arasında sintaktik yanaşmalara riayət edir (məsələn, ismi və sifəti sayla/cinslə uzlaşdırır, feli şəxs və sayla uzlaşdırır)
- göstərişlər verildikdə fəlin lazımı formalarını ayırır
- təsdiqedic, inkaredici və sualverici məzmunundan ibarət sadə geniş və ya geniş olmayan cümlələrdə sözlərin sıralarına riayət edir
- orfoqrafiya qaydalarına riayət edir, durğu işarələrindən düzgün istifadə edir.

Yazı strategiyaları

Xar.c.I.22. Şagird yazını təkmilləşdirmək məqsədilə yazı strategiyalarına müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- zəruri dərs resurslarını axtarır və hazırlayır (lüğət, nümunə, lazımı dil vəsaiti, qrammatik lüğət və sairə)
- qaralama variantını yazır
- qaralama variantını oxuyur, dərs resursuna əsaslanaraq yazını yoxlayır və səhvlər üzərində düzəlişlər aparır
- yazını ağ variantına köçürür

İstiqamət: Danışiq

Xar.c.I.23. Şagird xarici dilin fonoloji sistemini öyrənir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- hərfləri, sözləri, ifadələri aydın şəkildə təkrarlayır

2009

- dialoqların, sketçlərin səhnələşdirilməsi və ya qısa mətnin şifahi oxunuşu zamanı xarici dil üçün səciyyəvi olan intonasiyanı, səslənməni qorumağa çalışır.

Dialoq nitqi

Xar.c.I.24. Şagird sadə interaksiyada iştirak edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- ona tanış olan mövzu üzrə suallar verir və onları cavablandırır (ailə, yaşayış yeri, tətilər, fəallıqlar, hava, sevimli əşya, heyvan və s.)
- simulyativ hallarda iştirak edir (görüş, tanışlıq, kafedə sifariş vermək və s.)
- gündəlik həyatla əlaqədar məsələlər haqqında (məs., dərslər cədvəli, görüşlərin təyin edilməsi) telefonda söhbət aparır
- həmsöhbətinin replikalarına lazımı şəkildə reaksiya göstərir
- dərslər prosesində yaranan problemlərlə əlaqədar (anlamadım; bu nəyi bildirir? Dəftərim evdə qalıb; qələmini mənə ver və sairə) ifadələri xarici dildə ötürməyə çalışır

Monoloq nitqi

Xar.c.I.25. Şagird ətrafı təsvir edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- yaşadığı yeri/otağını sadə ifadələrlə təsvir edir
- özü haqqında, yaxınları barədə danışır (şəxsi göstəriciləri, gündəlik işlər, maraqları və s.)
- şəkli təsvir edir.

Xar.c.I.26. Şagird elementar qrammatik dil vərdiş-bacarıqlarını əldə edir və onlardan istifadə etməyə çalışır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- interaksiya zamanı kommunikasiya əhvalatına uyğun müraciət formaları, ifadələr, klişelər, dil konstruksiyalarından istifadə edir
- nitqin nəzakətli və familiar formalarından düzgün istifadə edir
- müxtəlif məzmunlu (nəqli, sual, nida) cümlələrdən lazımı şəkildə istifadə edir
- başqa-başqa modal cümlələrin deyilişi zamanı uyğun intonasiyaya riayət edir

- yer ifadə edən sadə dil vasitələrindən istifadə edir
- cümlə üzvləri arasında elementar sintaktik yanaşmalara riayət edir (felin uyğun şəxsi və şəkli)
- öyrəndiyi leksik vahidlərdən lazımi şəkildə istifadə edir.

Şifahi nitqin strategiyaları

Xar.c.I.27. Şagird nitq bacarığına dəstək vermək məqsədilə strategiyalara müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- kommunikasiyanı aparmaq üçün lazımi resurslardan istifadə edir (modellər, cümlələr, ifadələr, klişelər)
- sözü unutduqda/bilmədikdə kompensativ vasitələrdən istifadə edir (məsələn, mimika, jestikulyasiya, dəyişdirilmiş ifadə / nəzərdə tutduğu əşyanı təsvir edir və ya onu nədə istifadə edilməsini göstərir/ və sairə)
- özünün/başqalarının səhvlərini anlayır və düzəlişlər edir.

İstiqamət: Mədəniyyətlərarası dialoq

Xar.c.I.28. Şagird mədəniyyət sahəsindən informasiyanı əldə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- illustrasiyalarda/mətnlərdə əks olunan dövlət simvollarını, mədəni, məişət gerçəkliklərini (məs., bayraq, abidə və s.) müşahidə edir və onları təyin edir.

Xar.c.I.29. Şagird mədəni özünəməxsusluğa maraq göstərir və ona tolerant yanaşır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- xarici mədəniyyət üçün xarakterik əxlaq etiketini təyin edir və simulyativ əhvalatları oynadıqda xarici sosial-mədəni mühit üçün xarakterik olan normalara riayət edir
- konkret sosial-mədəni məsələlər ətrafında ana dilində suallar verir/izahatların verilməsini xahiş edir
- mədəni xüsusiyyətləri müzakirə etdikdə öz fikrini, baxışlarını, yanaşmalarını düzgün şəkildə ifadə edir.

İstiqamət: Xarici dilin praktiki tətbiqi

Xar.c.I.30. Şagird xarici dildə müxtəlif növ layihələri həyata keçirir (məs., kulinar reseptlər toplumu, xaricidilli şagirdlərin görməkləri üçün saytda məktəb şagirdlərinin rəsmlərinin/hazırladıqlarının kataloqunun yerləşdirilməsi, xaricidilli turistlər üçün regionun diqqətəlayiq yerlərini gözdən keçirmək üçün marşrut və s.).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- müəllimlə birlikdə layihənin nailiyyətlə həyata keçirilməsinin meyarlarını formalaşdırır
- qrup üzvləri sərbəst şəkildə həyata keçiriləsi mərhələləri müəyyən edir və planlaşdırırlar, sonra qrup üzvləri tərtib etdikləri planı bir-birinə təqdim edir, müqayisə edir, təkmilləşdirirlər
- müəllimlə birlikdə layihənin yerinə yetirilmə müddətini təyin edirlər
- müəllimin yardımını ilə bilik və bacarıqları səfərbər edir, müəyyən edirlər ki, verilən məsələnin həlli üçün hansı bilik və bacarıqları əldə etməlidirlər
- qrup üzvləri müəllimin yardımını ilə funksiyaları təyin edir və bölürlər
- qrup üzvləri informasiya axtarır, seçir və işləyib hazırlayırlar; layihəni həyata keçirirlər
- layihənin planını, qaralama variantını digər qruplara təqdim edirlər
- qeydləri, şərhləri nəzərə almaqla layihəni son olaraq təkmilləşdirir və yerinə yetirirlər.

İstiqamət: Tədrisin təlimi

Xar.c.I.31. Şagird müəllimin yardımını ilə yerinə yetiriləcək tapşırığın tələblərini anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- tapşırığın nailiyyətlə yerinə yetirilməsi meyarlarının formalaşmasında iştirak edir
- tapşırığın həyata keçirilmə mərhələlərini ayırır
- sahib olduğu bilik və bacarıqları təyin edir və tapşırığı yerinə yetirmək üçün onlardan istifadə edir
- yeni tapşırığı yerinə yetirdikdə hansı bilik və bacarıqların əldə ediləcəyini müəyyən edir
- təyin edir ki, nədə çətinlik çəkəcək, nə ona asan olacaq, nədə yardım, məsləhət lazım olacaq

Xar.c.I32. Şagird nailiyyətli təhsilin təmin edilməsi üçün strateji bacarıqları əldə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- lazım gəldikdə yardım, məsləhət istəyir
- işin yerinə yetirilməsindən sonra istifadə edilən strategiyaları təqdim edir, başqalarının istifadə etdikləri strategiyalarla müqayisə edir
- istifadə edilən strategiyaların qiymətləndirilməsində iştirak edir
- fərqli strategiyaların sınınilması-tətbiqinə razılaşıır
- başqa-başqa, eləcə də ana dilinin öyrənilməsi zamanı əldə edilən təcrübəni bir-biri ilə müqayisə edir, bu və ya digər strategiyanın başqa dilin və ya başqa fənnin öyrənilməsi prosesində nə qədər yararlı olmasını müəyyən edir
- səhvlərin, maneələrin səbəblərini təhlil edir
- özünüqiymətləndirmə və başqasını qiymətləndirmək (şagird-müəllim və ya şagird-şagird eyni yazını bir-birindən sərbəst şəkildə yoxlayırlar)
- nəticələri müşahidə etməklə qeyd edir ki, harada irəliləyişi var
- nailiyyətin və ya müvəffəqiyyətsizliyin səbəblərini onları gələcəkdə nəzərə almaq məqsədilə təhlil edir
- irəliləyişə mane olan səbəb və amilləri sadalayır (məs., diqqətsizdir, materialı təkrarlamır, sual verməyə cəsarət etmir, səhv buraxmaqdan qorxur və sairə)
- xarici dil üzrə əldə etdiyi bilik və təcrübəni hansı həyati hallarda istifadə edə biləcəyini sadalayır

Xar.c.I.33. Şagird dərslər fəaliyyətinə dəstək göstərmək məqsədilə resurslardan istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- dərslər resurslarından effektiv şəkildə istifadə edir (lüğət, struktur nümunələr, qrammatik lüğət, illustrasiyalar və s.)
- həm məktəbdə, eləcə də məktəbdən xaric əl çatılan resurslardan (dərslərin əyani vəsaitləri, lüğət, məktəb/kənd/şəhər kitabxanası, müəllim, səriştəli şəxs, internet və sairə) informasiya toplayır
- informasiya kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) vasitəsilə informasiya/dərs materialını axtarır
- İKT-dən bu və ya digər materialın/mətnin hazırlanması/işlənilməsi üçün istifadə edir

Xar.c.I.34. Şagird leksik ehtiyatını möhkəmləndirmək və zənginləşdirmək üçün müxtəlif üsullara müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- keçilmiş leksik materialı müntəzəm şəkildə təkrarlayır
- pis mənimsənilən leksik vahidləri toplayır
- yadda saxlamanın başqa-başqa üsullarından istifadə edir (bir neçə dəfə köçürmək, ucadan təkrar etmək, eyniköklü sözləri, antonim/sinonim cütləri qruplaşdırmaq, assosiasiya etmək, mətndə istifadə etmək, mövzuya əsasən qruplaşdırmaq və s.)

Xar.c.I.35. Şagird qrammatikanı asanlıqla mənimsənilməsinə dəstək göstərmək məqsədilə strategiyalardan istifadə edir (asanlaşdırır).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- konkret misalları müşahidə etməklə qrammatik strukturları/qaydaları təyin edir
- təyin edilən strukturlardan/qaydalardan fərqli mətnlərdə istifadə edir
- xarici dillərin qrammatik strukturları/qanunauyğunluqlarını bir-biri ilə müqayisə edir
- sxemlərdən, cədvəllərdən, struktur modellərindən istifadə edir və özü də onları yaradır

Xar.c.I.36. Şagird nəticələrin yaxşılaşdırılması məqsədilə sinif yoldaşları, müəllim ilə, cütlük yoldaşı ilə əməkdaşlıq edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- cütlük yoldaşını, həmqrupunu həvəsləndirir
- yardım təklif /tələb edir
- başqaları tərəfindən buraxılan səhvləri nəzakətlə göstərir
- nəticələrin qarşılıqlı təkmilləşdirilməsi üçün bir-birini qiymətləndirmədə iştirak edir

II səviyyə Əldə edilən nəticələr

İstiqamət:		
Dinləmə	Oxu	Yazı
<p>Xar.c.II.1. Şagird müəllimin göstərişlərini və çalışmanın təlimatlarını dinləyir və anlayır.</p> <p>Xar.c.II.2. Şagird tanış mövzuda qurulan mətni dinləyir və anlayır (dialoqu/ monoloqu).</p> <p>Xar.c.II.3. Şagird informasiya audioyazıları dinləyir və anlayır. a. Hava proqnozu. b. Yeni idman xəbərləri.</p> <p>Xar.c.II.4. Şagird ictimai yerlərdə edilən elanları dinləyir və anlayır.</p> <p>Xar.c.II.5. Şagird marşrutu dinləyir və anlayır.</p> <p>Xar.c.II.6. Şagird məzmunun dərk edilməsini asanlaşdırmaq məqsədilə lazımi strategiyalardan istifadə edir.</p>	<p>Xar.c.II.7. Şagird ucadan oxumağın elementar bacarığını əldə edir.</p> <p>Xar.c.II.8. Şagird ümumi sərlövhələri oxuyur və başa düşür (xəbərdaredici sərlövhə, alqı-satqı haqqında informasiya, memorial lövhə, müxtəlif növ lövhələr və sairə).</p> <p>Xar.c.II.9. Şagird çalışmanın şərtlərini oxuyur və anlayır.</p> <p>Xar.c.II.10. Şagird sadə korrespondensiyanı oxuyur və başa düşür (müxtəlif növ məktublar, şəxsi məktub).</p> <p>Xar.c.II.11. Şagird mətbuatda dərc edilən gündəlik həyatla əlaqədar informasiya xarakterli mətnlərlə tanış olur (məsələn, işgüzar élan, müsahibə, teleproqram, daycest) və izahatla verilən informasiyanı başa düşür. a. İşgüzar elanları oxuyur və başa düşür. b. Müsahibəni, reportajı oxuyur və anlayır. c. Teleproqramı oxuyur və anlayır. ç. Daycesti oxuyur və anlayır.</p> <p>Xar.c.II.12. Şagird reklam xarakterli mətni oxuyur və anlayır (turistik buklet, afişa, anons).</p> <p>Xar.c.II.13. Şagird müxtəlif mövzular üzrə (mədəniyyət və təbiət sahəsindən) elmi mətni oxuyur və anlayır.</p> <p>Xar.c.II.14. Şagird hekayə mətnini (həyatı əhvalat, xatirə, gündəlik) oxuyur və anlayır.</p> <p>Xar.c.II.15. Şagird mətnin struktur xüsusiyyətlərini və öyrənilmiş dil formalarını təyin edir.</p> <p>Xar.c.II.16. Şagird oxunun məqsədini təyin edir və buna uyğun olaraq müxtəlif oxu texnikasından istifadə edir (tanışedici, öyrədici, axtarıcı). a. Ümumi məzmunu anlamaq üçün tanışedici oxu texnikasına müraciət edir. b. Mətnin işlənməsi məqsədilə öyrədici oxu texnikasına müraciət edir. c. Mətdə konkret informasiyanı axtarmaq üçün axtarıcı oxu texnikasından istifadə edir.</p>	<p>Xar.c.II.17. Şagird nümunəyə əsasən müxtəlif məzmunlu məktub yazır.</p> <p>Xar.c.II.18. Şagird həmyaşına, yaxınına məktub yazır (əlyazması və ya electron variantı).</p> <p>Xar.c.II.19. Şagird reklam xarakterli informasiya mətnini hazırlayır (buklet, afişa).</p> <p>Xar.c.II.20. Şagird nümunəyə əsasən (məsələn, işgüzar iş elanı, müsahibə, teleproqram) gündəlik həyatla əlaqədar informasiya xarakterli mətnlər yazır.</p> <p>Xar.c.II.21. Şagird yazılı mətnin strukturuna riayət edir, elementar dil-qrammatik formalarına malikdir və onlardan istifadə edir.</p> <p>Xar.c.II.22. Şagird yazının lazımi strategiyalarına müraciət edir.</p>

İstiqamət			
Danışiq	Mədəniyyətlərarası dialoq	Xarici dilin praktiki tətbiqi	Tədrisin təlimi
<p>Xar.c.II.23. Şagird xarici dilin fonoloji sistemini öyrənir. Dialoq nitqi</p> <p>Xar.c.II.24. Şagird interaksiyada iştirak edir.</p> <p>Xar.c.II.25. Şagird telefon söhbətini aparır. Monoloq nitqi</p> <p>Xar.c.II.26. Şagird səlis danışır.</p> <p>Xar.c.II.27. Şagird danışan zaman öyrəndiyi qrammatik dil formalarından funksional şəkildə istifadə edir.</p> <p>Xar.c.II.28. Şagird şifahi nitqin lazımı strategiyalarından istifadə edir.</p>	<p>Xar.c.II.29. Şagird mədəniyyət sahəsindən informasiyanı təyin edir.</p> <p>Xar.c.I.30. Şagird xaricidilli ölkənin mədəni və sosial-mədəni özünəməxsusluğuna maraq göstərir və ona tolerant yanaşır.</p>	<p>Xar.c.II.31. Şagird xarici dildə müxtəlif növ layihələri həyata keçirir (məs., sərgi; bayram süfrəsi; xaricilər üçün turist kitabçasını hazırlamaq və meriyanın internet-səhifəsində yerləşdirmək; dünyanın hər hansı bir diyarının elə bir sinfi ilə dostlaşmaq, hansı ki, həmin dili öyrənir və s.)</p>	<p>Xar.c.II.32. Şagird müəllimin yardımını ilə yerinə yetiriləcək tapşırığın tələblərini anlayır.</p> <p>Xar.c.II.33. Şagird nailiyyətli təhsilin təmin edilməsi üçün strateji bacarıqları əldə edir.</p> <p>Xar.c.II.34. Şagird dərş fəaliyyətinə dəstək göstərmək məqsədilə resurslardan istifadə edir.</p> <p>Xar.c.II.35. Şagird leksik ehtiyatını möhkəmləndirmək və zənginləşdirmək üçün müxtəlif üsullara müraciət edir.</p> <p>Xar.c.II.36. Şagird qrammatikanın mənimsənilməsinə dəstək göstərmək məqsədilə strategiyalardan istifadə edir (asanlaşdırır).</p> <p>Xar.c.II.37. Şagird nəticələrin yaxşılaşdırılması məqsədilə sinif yoldaşları, müəllim ilə, cütlük yoldaşı ilə əməkdaşlıq edir.</p>

İstiqamət: Dinləmə

(dinləmə bacarığını inkişaf etdirmək üçün didaktik və yarım avtentik audioyazılardan istifadə edilir, hansında mətnlər aydın və yavaş eşidilir)

Xar.c.II.1. Şagird müəllimin göstərişlərini və çalışmanın təlimatlarını dinləyir və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- müəllimin göstərişlərinə lazımi şəkildə reaksiya verir
- çalışmanı yerinə yetirir

Xar.c.II.2. Şagird tanış mövzuda qurulan mətni dinləyir və anlayır (dialogu/monoloqu).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- kommunikasiya halını təyin edir (həmsöhbətləri, söhbətin mövzusu)
- faktiki informasiyanı toplayır (kim, harada, nə zaman, hansı, necə və s.)
- mənfi və müsbət qiymətləndirmələri təyin edir

Xar.c.II.3. Şagird informasiya audioyazılarını dinləyir və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- a. Hava proqnozu.
 - coğrafi yerləri təyin edir
 - atmosfer hadisələrini və temperaturu təyin edir
- b. Yeni idman xəbərləri.
 - növləri təyin edir
 - qalib gələn və uduzan dəstələri/oyunçuları təyin edir
 - hesabı təyin edir

Xar.c.II 4. Şagird ictimai yerlərdə edilən elanlarını dinləyir və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- elanın harada edilməsini təyin edir (supermarketdə, dayanacaqda və s.)
- elanın məqsədini təyin edir
- faktiki informasiya toplayır (yola düşmə vaxtı, perron, qiymət, seksiya və sairə)

Xar.c.II.5. Şagird marşrutu dinləyir və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- lazımi təlimatlara əsasən yolu təhlil edir (sağa dön, düz get və sairə)
- təyin edilən yeri tapır

Dinləmə strategiyaları**Xar.c.II.6. Şagird məzmunun dərk edilməsini asanlaşdırmaq məqsədilə lazımi strategiyalardan istifadə edir.**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- başlığın, illustrasiyaların əsasında mətnin mövzusu haqqında ehtimallar söyləyir
- canlı nitqi/yazını anlamaq üçün qeyri-verbal elementlərdən istifadə edir (səs tembri, intonasiya, mimika, jestikulyasiya, müxtəlif növ səs-küy, məntiqi vurğu və sairə)
- yad sözlərin, ifadələrin, cümlələrin əhəmiyyətini tanış elementlərə əsaslanaraq təyin edir (kontekst, intonasiya, sözün kökü və s.)
- məqsədə uyğun olaraq dinləmə strategiyasını dəyişir: bəzi məzmunu anlamaq üçün tanış sözlərə, qeyri-verbal elementlərə əsaslanır və kommunikasiya halını, söhbətin mövzusunun, konteksti təyin edir; konkret informasiyanı təyin etmək üçün konkret dayaqqlar seçir, onlara diqqəti yönəltməklə lazımi informasiyanı toplayır.

İstiqamət: Oxu

(Oxu bacarığının inkişaf etdirilməsi üçün didaktik və ya yarım avtent və ya avtent mətnlərdən istifadə edilir)

Xar.c.II.7. Şagird ucadan oxumağın elementar bacarığını əldə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- tanış mətni aydın və düzgün şəkildə oxuyur
- tanış dialoqu/sketçi sinif yoldaşları ilə birlikdə ucadan və ifadəli oxuyur, müxtəlif modallığı olan cümlələrin tələffüzü zamanı uyğun intonasiyaya riayət edir

Xar.c.II.8. Şagird ümumi sərlövhələri oxuyur və başa düşür (xəbərdaredici sərlövhə, alqı-satqı haqqında informasiya, xatirə lövhəsi, müxtəlif növ lövhələr və sairə).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- göstərilən informasiyanı təyin edir

Xar.c.II.9. Şagird çalışmanın şərtlərini oxuyur və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- təlimatları təyin edir və yerinə yetirir

Xar.c.II.10. Şagird sadə korrespondensiyanı oxuyur və başa düşür (müxtəlif növ məktublar, şəxsi məktub).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- kommunikasiya hadisəsini təyin edir (müəllif, adresat, korrespondensiyanın məqsədi)
- göndərilmə tarixi və müəllifin/adresatın ünvanını təyin edir
- korrespondensiyanın məqsədini təyin edir (təbrik, dəvət, nə isə təklif etmək və sairə)
- faktiki informasiyanı təyin edir (kim, harada, nə zaman, neçə, necə, niyə və sairə)
- emosiyaları, münasibətləri təyin edir

Xar.c.II.11. Şagird mətbuatda dərc edilən gündəlik həyatla əlaqədar informasiya xarakterli mətnlərlə tanış olur (məsələn, işgüzar əlan, müsahibə, teleqram, daycest) və izahatla verilən informasiyanı başa düşür.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- a. İşgüzar elanları oxuyur və başa düşür.
- Elanın məqsədini təyin edir (məs., yay təklifləri)
- Konkret informasiyanı yığır

b. Müsahibəni, reportajı oxuyur və anlayır.

- müxbiri, respondentini təyin edir
- mövzunu/məsələləri təyin edir
- faktiki informasiyanı təyin edir
- respondentin müsbət və mənfi yanaşmaları təyin edir

c. Teleqramı oxuyur və anlayır.

- qramın formatını təyin edir (həftəlik qrafik, verilişin başlıqları, kanalların loqoları)
- verilişin növünü təyin edir
- annotasiyanın ümumi məzmununu təyin edir
- konkret informasiyanı təyin edir (iştirakçı, ifa edən, gün, vaxt və sairə).

ç. Daycesti oxuyur və anlayır.

- hər bir hadisənin ümumi məzmununu təyin edir
- başlığı məzmunla əlaqələndirir

Xar.c.II.12. Şagird reklam xarakterli mətni oxuyur və anlayır (turistik buklet, afişa, anons).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- kommunikasiya hadisəsini təyin edir (müəllif, adresat, mətnin məqsədi)
- başlığı, kiçik sərlovhəni, rubrikaları, illustrasiyaları, sərlovhələri təyin edir
- faktiki informasiyanı təyin edir (tarix, qiymət, yer, şərtlər, iştirakçı və s.)
- qiymətləndirməni, məsləhətləri təyin edir.

Xar.c.II.13. Şagird müxtəlif mövzular üzrə (mədəniyyət və təbiət sahəsindən) elmi mətni oxuyur və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- əsas mövzunu/məsələləri təyin edir
- faktiki informasiyanı təyin edir.

Xar.c II.14. Şagird hekayə mətnini (həyati əhvalat, xatirə, gündəlik) oxuyur və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- personajları təyin edir
- personajların əhval-ruhiyyələrini, hisslərini, xüsusiyyətlərini təyin edir
- hərəkətləri, onların ardıcılıqlarını təyin edir
- hərəkətin vaxtını və yerini təyin edir

Xar.c.II.15. Şagird mətnin struktur xüsusiyyətlərini və öyrənilmiş dil formalarını təyin edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mətnin struktur təşkilinin xüsusiyyətlərini təyin edir (məsələn, başlığı/başlıqaltı, rubrikaları varmı, müəllif və ya adresat göstərilibmi, mətn sütunlarla təşkil edilibmi və ya abzaslarla və sairə)
- kommunikasiya halına/məqsədinə uyğun ifadələri, klişeləri, dil konstruksiyalarını (məsələn, korrespondensiyada müraciət/sağollaşma forması, reklama broşurasında məsləhəti ifadə edən formanı) təyin edir
- qiymətləndirmə-münasibəti ifadə edən dil formalarını təyin edir
- istiqaməti ifadə edən dil vasitələrini təyin edir (isim, zərf, önlük, felin önlüyü)
- indiki, keçmiş və gələcək zamanı göstərən sadə dil vasitələrini təyin edir (öyrənilən fel forması, zərf)
- müqayisəni (oxşarlığı) ifadə edən sadə dil vasitələrini təyin edir.

Xar.c.II.16. Şagird oxunun məqsədini təyin edir və buna uyğun olaraq müxtəlif oxu texnikasından istifadə edir (tanışedici, öyrədici, axtarıcı).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

a. Ümumi məzmunu anlamaq üçün tanışedici oxu texnikasına müraciət edir:

- bütövlükdə mətnə, onun strukturuna, təşkiledici elementlərinə diqqət yetirir, mətnin bu və ya digər hissəsinin hansı məzmunlu informasiyadan ibarət olduğunu müəyyən edir, müxtəlif elementlərə əsaslanaraq (başlıq, rubrika, illustrasiya, düyün sözü, abzaslardan biri, ayrılmış sözlər və s.) mətnin məzmunu haqqında ehtimallar söyləyir
- mətni oxuyur, yad sözlərə diqqət yönəltmir, ümumi məzmunu təyin etmək üçün tanış sözlərə əsaslanır.

b. Mətnin işlənməsi məqsədilə öyrədici oxu texnikasına müraciət edir:

- əvvəlcə mətnlə ümumi tanış olur (bax. tanışedici oxu)
- sonra mətni diqqətlə oxuyur, yad sözlərin, ifadələrin əhəmiyyətini tanış elementlər əsasında (kontekst, ana dilində istifadə edilən xarici sözlər, sözün tanış kökü, afikslər və sairə) təyin etməyə çalışır
- əlçatan resurslarda yad sözləri, ifadələri axtarır (dərslük, lüğət, səriştəli şəxs)
- lazım gəldikdə mətni və ya onun ayrı-ayrı hissələrini təkrarən oxuyur

c. Mətnə konkret informasiyanı axtarmaq üçün axtarıcı oxu texnikasından istifadə edir:

- mətnin strukturuna, sözlü və sözsüz təşkiledici elementlərinə göz gəzdirir və onlara əsaslanaraq ona lazım olan informasiyanı tapır və toplayır

İstiqamət: Yazı

Xar.c.II.17. Şagird nümunəyə əsasən müxtəlif məzmunlu məktub yazır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- korrespondensiyanın rəsmi tərəfinə riayət edir (müraciət, sağollaşma forması, imza, ünvan, tarix)
- korrespondensiyanın məqsədini məzmunla uyğunlaşdırır (dəvətnamə, nəyinsə təklif edilməsi,

dəvətə/təklifə razılıq vermək/imtina etmək, soruşmaq, xəbərdar etmək)

- gündəlik hadisələri təsvir edir
- konkret informasiyanı dəqiqləşdirmək üçün suallar verir.

Xar.c.II.18. Şagird həmyaşına, yaxınına məktub yazır (əlyazması və ya elektron variantı).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- adresatın kimliyini nəzərə almaqla müraciətin və sağollaşmanın uyğun formalarını seçir
- mətni qurur, hadisələri, faktları ardıcılıqla ötürür
- hissləri, əhval-ruhiyyəni, arzuları ifadə edir

Xar.c.II.19. Şagird reklam xarakterli informasiya mətnini hazırlayır (buklet, afişa).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- kommunikasiya hadisəsini müəyyən edir (müəllif, reklamın məqsədi, mətnin formatı, adresat)
- düşünüb başlıq tapır
- illustrasiyaya şərhlər yazır
- əsas mətni (annotasiyanı) qısa şəkildə tərtib edir
- faktiki informasiyanı göstərir (tarix, qiymət, yer, şərtlər və s.)
- faktiki informasiyaya qiymətləndirmələri əlavə edir.

Xar.c.II.20. Şagird nümunəyə əsasən (məsələn, işgüzar iş elanı, müsahibə, teleproqram) gündəlik həyatla əlaqədar informasiya xarakterli mətnlər yazır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- verilən formanı fərqli məzmunlarla tamamlayır (nümunəyə əsasən istənilən bir teleproqramı yazır)

Xar.c.II.21. Şagird yazılı mətnin strukturuna riayət edir, elementar dil-qrammatik formalarına malikdir və onlardan istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mətnin bu və ya digər növ struktur xüsusiyyətlərinə riayət edir
- sadə dil konstruksiyalarında sintaktik yanaşmalara riayət edir
- indiki, keçmiş və gələcək zamanı ifadə etmək üçün zərf və felin uyğun formalarından istifadə edir
- xəbərləri verdikdə yeri ifadə edən dil vasitələrindən istifadə edir (məs., zərflər, sözlönləri)
- öyrəndiyi leksik vasitələrdən lazımi şəkildə istifadə edir
- təsviri müqayisə edən zaman oxşarlığı ifadə edən sadə dil vasitələrindən istifadə edir
- təsdiq, inkar və sual məzmunundan ibarət sadə və düzəltmə cümlələrdə sözlərin ardıcılığına riayət edir
- kommunikasiya halına/məqsədinə uyğun ifadələri, klişeləri, dil konstruksiyalarını seçir
- emosional yanaşmaları (məsələn, sevinc, ruhlanma, xoşagəlmə, təşəkküretmə) ifadə etmək üçün leksik vahidlərindən, dil formulalarından istifadə edir
- nəzakətli və familiar formalardan istifadə edir
- orfoqrafik qaydalara riayət edir, durğu işarələrindən düzgün ifadə edir.

Yazı strategiyaları**Xar.c.II.22. Şagird yazının lazımi strategiyalarına müraciət edir.**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- zəruri dərs resurslarını (lüğət, nümunə, lazımi dil vəsaiti, qrammatik lüğət və sairə) axtarır və toplayır
- yerinə yetiriləcək işin planını tərtib edir, kommunikasiya məqsədindən irəli gələrək lazımi dil materialını (leksik vahidlər, klişələr, qrammatik formalar və sairə) seçir
- qaralama variantını yazır
- qaralama variantını oxuyur, dərs resursuna əsaslanaraq yazını yoxlayır və səhvlər üzərində düzəlişlər aparır
- yazını ağ varianta köçürür

İstiqamət: Danışiq**Xar.c.II.23. Şagird xarici dilin fonoloji sistemini öyrənir.**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- aydın şəkildə danışır, dialoqların səhnələşdirilməsi və ya şifahi oxu zamanı xarici dil üçün səciyyəvi olan intonasiyaya, səslənməyə riayət edir, uyğun şəkildə tələffüz edir

Dialog nitqi**Xar.c II.24. Şagird interaksiyada iştirak edir.**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- ona tanış olan mövzu üzrə suallar verir və onları cavablandırır (geyim, sevimli qəhrəman, hobbi, asudə vaxt, məktəb, dostlar və sairə)
- simulyativ hallarda iştirak edir (mağazada, həkimdə, dəvət etmək, görüşün təyin edilməsi və s.)
- telefon söhbətini aparır
- həmsöhbətinin replikalarına lazımi şəkildə reaksiya göstərir
- konkret kommunikasiya halına uyğun olan klişelərdən, dil düsturlarından istifadə edir
- öyrənilən mətnin ətrafında verilən sadə suallara cavab verir
- emosiyaları, nəzərləri, əhval-ruhiyyəni ifadə edir
- hadisələri, faktları, insanları qiymətləndirir
- dərs prosesində yaranan problemlərlə əlaqədar ifadələri xarici dildə ötürməyə çalışır

Xar.c.II.25. Şagird telefon söhbətini aparır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- lazımi klişelərdən istifadə edir
- həmsöhbətinin replikalarına reaksiya verir

Monoloq nitqi**Xar.c.II.26. Şagird səlīs danışır.**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- ona tanış mövzu haqqında danışır (ailə, yaşayış yeri, məktəb, sevimli əşyalar, gündəlik işlər, hobbi və s.)
- sadə plana və ya şəkillərə əsasən sadə əhvalatları nəql edir
- öz mühitini sadə ifadələrlə təsvir edir
- şəkli təsvir edir
- insanları təsvir edir və xarakterizə edir (boyu, saç rəngi, gözün rəngi, geyim, xasiyyət, emosiyalar, maraqlar)

Xar.c.II.27. Şagird danışan zaman öyrəndiyi qrammatik-dil formalarından funksional şəkildə istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- interaksiya zamanı kommunikasiya hadisəsinə/məqsədinə uyğun müraciət formalarını, ifadələri, klişeləri, dil konstruksiyalarını seçir
- nitqin nəzakətli və familiar formalarını düzgün istifadə edir
- indiki, keçmiş və gələcək zamanı ifadə etmək üçün zərflərdən və felin öyrənilən formalarından istifadə edir
- yeri ifadə edən dil vasitələrindən istifadə edir
- yer ifadə edən sadə dil strukturlarından uyğun şəkildə istifadə edir
- sadə dil strukturlarında sintaktik yanaşmalara riayət edir
- başqa-başqa modal cümlələrin tələffüzü zamanı uyğun intonasiyaya riayət edir
- öyrəndiyi leksikadan lazımi şəkildə istifadə edir.

Şifahi nitqin strategiyaları**Xar.c II.28. Şagird şifahi nitqin lazımi strategiyalarından istifadə edir.**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- kommunikasiyanı aparmaq üçün lazımi resurslardan istifadə edir (modellər, düyün sözlər, cümlələr, ifadələr, klişelər)
- sözü unutduqda/bilmədikdə kompensativ vasitələrdən istifadə edir (məsələn, mimika,

jestikulyasiya, dəyişdirilmiş ifadə / nəzərdə tutduğu əşyanı təsvir edir və ya onu nədə istifadə edilməsini göstərir/ və sairə)

- qabaqcadan hazırlaşır, cütlük yoldaşı, qrup üzvləri ilə birlikdə məşq edir
- özünün/başqalarının səhvlərini anlayır və düzəlişlər edir
- başa düşmədiyi halda təkrar edilməsini, izah edilməsini, asta və aydın deyilməsini xahiş edir

İstiqamət: Mədəniyyətlərarası dialoq

Xar.c.II.29. Şagird mədəniyyət sahəsindən informasiyanı təyin edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- dövlət simvollarını (bayraq, gerb, himn) təyin edir
- illustrasiyalarda/mətnlərdə əks olunan dövlət simvollarını, mədəni, məişət gerçəkliklərini (məs., bayraq, abidə və s.) müşahidə edir və onları təyin edir

Xar.c.I.30. Şagird xaricidilli ölkənin mədəni və sosial-mədəni özünəməxsusluğuna maraq göstərir və ona tolerant yanaşır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- ictimaiyyətdə davranış etiketini, qaydaları təyin edir və simulyativ hadisələri oynadıqda onlara riayət edir
- konkret sosial-mədəni məsələlər ətrafında ana dilində suallar verir/izahatların verilməsini xahiş edir
- mədəni özünəməxsusluğu müzakirə etdikdə öz fikrini, baxışlarını, yanaşmalarını düzgün şəkildə ifadə edir

İstiqamət: Xarici dilin praktiki tətbiqi

Xar.c.II.31. Şagird xarici dildə müxtəlif növ layihələri həyata keçirir (məs., sərgi; bayram süfrəsi; xaricilər üçün turist kitabçasını hazırlamaq və meriyanın internet-səhifəsində yerləşdirmək; dünyanın hər hansı bir diyarının elə bir sinfi ilə dostlaşmaq, hansı ki, həmin dili öyrənir və s.)

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- müəllimlə birlikdə layihənin nailiyyətlə həyata keçirilməsinin meyarlarını formalşdırırlar
- qrup üzvləri sərbəst şəkildə həyata keçirilsəi mərhələləri müəyyən edir və planlaşdırırlar, sonra qruplar tərtib etdikləri planı bir-birinə təqdim edir, müqayisə edir, təkmilləşdirirlər

- müəllimlə birlikdə layihənin yerinə yetirilmə müddətini təyin edirlər
- müəllimin yardımını ilə bilik və bacarıqları səfərbər edir, müəyyən edirlər ki, verilən məsələnin həlli üçün hansı bilik və bacarıqları əldə etməlidirlər
- qrup üzvləri müəllimin yardımını ilə funksiyaları təyin edir və bölürlər
- qrup üzvləri informasiya axtarır, seçir və işləyib hazırlayırlar
- layihəni həyata keçirirlər
- məşqlər edirlər, başqa qrup qarşısında təqdimatı simulyasiya edirlər, qeydləri, şərtləri nəzərə almaqla layihəni təkmilləşdirir, üzərində düzəlişlər edirlər
- layihənin yekun variantını hazırlayırlar və auditoriya qarşısında təqdim edirlər.

İstiqamət: Tədrisin təlimi

Xar.c.II.32. Şagird müəllimin yardımını ilə yerinə yetiriləcək tapşırığın tələblərini anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- tapşırığın nailiyyətlə yerinə yetirilməsi meyarlarının formalaşdırılmasında iştirak edir
- tapşırığın həyata keçirilmə mərhələlərini ayırır
- sahib olduğu bilik və bacarıqları təyin edir və tapşırığı yerinə yetirmək üçün onlardan istifadə edir
- yeni tapşırığı yerinə yetirdikdə hansı bilik və bacarıqların əldə ediləcəyini müəyyən edir
- təyin edir ki, nədə çətinlik çəkəcək, nə ona asan olacaq, nədə yardım, məsləhət lazım olacaq
- tapşırığın hər bir mərhələsi üçün lazımı strategiyaları müəyyən edir

Xar.c.II.33. Şagird nailiyyətli təhsilin təmin edilməsi üçün strateji bacarıqları əldə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- işə başlamazdan əvvəl biliyini səfərbər edir
- bu və ya digər mərhələnin konkret məsələsini həll etmək üçün hansı yanaşmalardan istifadə edəcəkləri haqqında fikir mübadiləsində iştirak edir
- lazım gəldikdə yardım, məsləhət istəyir
- işin yerinə yetirilməsindən sonra istifadə edilən strategiyaları təqdim edir, başqalarının istifadə etdikləri strategiyalarla müqayisə edir
- istifadə edilən strategiyaların effektivliyinin qiymətləndirilməsində iştirak edir
- fərqli strategiyaların sınımlanması-tətbiqinə razılaşıır

- başqa-başqa, eləcə də ana dilinin öyrənilməsi zamanı əldə edilən təcrübəni bir-biri ilə müqayisə edir, bu və ya digər strategiyanın başqa dilin və ya başqa fənnin öyrənilməsi prosesində nə qədər yararlı olmasını müəyyən edir
- səhvlərin, maneələrin səbəblərini təhlil edir
- özünüqiymətləndirmə və başqasını qiymətləndirmək (şagird-müəllim və ya şagird-şagird eyni yazını bir-birindən sərbəst şəkildə yoxlayırlar)
- nəticələri müşahidə etməklə qeyd edir ki, harada irəliləyişi var
- nailiyyətin və ya müvəffəqiyyətsizliyin səbəblərini onları gələcəkdə nəzərə almaq məqsədilə təhlil edir
- irəliləyişə mane olan səbəb və amilləri sadalayır (məs., resursdan lazımi şəkildə istifadə etməyib, fəallığın əsas məsələsini ayıra bilməyib, mərhələdən birini buraxıb, məsələ çətin gəlib ona, həvəsli deyildi və sairə)
- öz qüsurlarını görür və sadalayır
- nöqsanları aradan qaldırmaq üçün hansı bir ölçü götürəcəyini təyin edir
- öz təşəbbüsü ilə düzəli şetmə ölçülərinə müraciət edir

Xar.c.II.34. Şagird dərslərin fəaliyyətinə dəstək göstərmək məqsədilə resurslardan istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- dərslərin resurslarından effektiv şəkildə istifadə edir (lüğət, struktur nümunələr, qrammatik lüğət, illustrasiyalar və s.)
- həm məktəbdə, eləcə də məktəbdən xaric əl çətilən resurslardan (dərslərin əyani vəsaitləri, lüğət, məktəb/kənd/şəhər kitabxanası, müəllim, səriştəli şəxs, internet və sairə) informasiya toplayır
- informasiya kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) vasitəsilə informasiyanı/dərs materialını axtarır
- İKT-dən bu və ya digər materialın/mətnin hazırlanması/işlənilməsi üçün istifadə edir
- layihələrin həyata keçirilməsi üçün İKT-dən istifadə edir

Xar.c.II.35. Şagird leksik ehtiyatını möhkəmləndirmək və zənginləşdirmək üçün müxtəlif üsullara müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- keçilmiş leksik materialı müntəzəm şəkildə təkrarlayır
- pis mənimsədiyi leksik vahidləri toplayır
- yadda saxlamanın başqa-başqa üsullarından istifadə edir (bir neçə dəfə köçürmək, ucadan təkrar etmək, eyniköklü sözləri, antonim/sinonim cütlərini qruplaşdırmaq, assosiasiya etmək, mətnə istifadə etmək, mövzuya əsasən qruplaşdırmaq və s.)

Xar.c.II.36. Şagird qrammatikanın mənimsənilməsinə dəstək göstərmək məqsədilə strategiyalardan istifadə edir (asanlaşdırır).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- konkret misalları müşahidə etməklə qrammatik strukturları/qaydaları təyin edir
- təyin edilən strukturlardan/qaydalardan fərqli mətnlərdə istifadə edir
- xarici dillərin qrammatik strukturları/qanunauyğunluqlarını bir-biri ilə müqayisə edir
- sxemlərdən, cədvəllərdən, struktur modellərindən istifadə edir və özü də onları yaradır

Xar.c.II.37. Şagird nəticələrin yaxşılaşdırılması məqsədilə sinif yoldaşları ilə, müəllim ilə, cütlük yoldaşı ilə əməkdaşlıq edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- cütlük yoldaşını, həmqrupunu həvəsləndirir
- yardım təklif /tələb edir
- qrup üzvləri ilə razılıqda hərəkət edir
- həmqrupları ilə müzakirələr aparır (problemin həlli, funksiyaların bölünməsi üçün)
- başqalarının fikirlərini dinləyir, öz fikrini bildirir
- razılıq alınmadıqda razılığın əldə edilməsinə çalışır
- ümumi işdə öz işini daxil etməyə çalışır
- lazım gəldikdə cütlük yoldaşının/qrup üzvlərinin bir-birlərini qiymətləndirməklərində iştirak edir
- ideyaların müəlliflərini deyil, ideyaları tənqid edir, qiymətləndirmə zamanı düzgündür
- başqaları tərəfindən buraxılan səhvləri nəzakətlə göstərir
- nəticələrin qarşılıqlı təkmilləşdirilməsi üçün bir-birini qiymətləndirmədə iştirak edir

III səviyyə

Əldə edilən nəticələr

İstiqamət:		
Dinləmə	Oxu	Yazı
<p>Xar.c.III.1. Şagird xaricidilli həmsöhbətlər arasında gündəlik həyatla əlaqədar mövzu üzrə interaksionu (dialog, monoloq, müsahibə) dinləyir və anlayır.</p> <p>Xar.c.III.2. Şagird qısa təlimatları, bildirişləri, ictimai yerlərdə edilən elanları dinləyir və anlayır.</p> <p>Xar.c.III.3 Şagird informasiya audioverilişlərini dinləyir və başa düşür.</p> <p>Xar.c.III.4. Şagird dinlənən məsələlərin effektiv şəkildə həll edilməsi və dinləmə bacarığının təkmilləşdirilməsi üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.</p>	<p>Xar.c.III. 5. Şagird korrespondensiyayı anlayır (rəsmi xarakterli məktub, şəxsi məktub və ya onun elektron variantı).</p> <p>Xar.c.III.6. Şagird müxtəlif mətn üzərində hazırlanan elmi mətni (tarixi, mədəni, arxeoloji, coğrafi və s.) oxuyur və anlayır.</p> <p>Xar.c.III.7. Tərcüme-yi-hal xarakterli mətnləri (tərcüme-yi-hal, tərcüme-yi-hal anketi) başa düşür.</p> <p>Xar.c.III.8. Şagird kiçik ölçülü hekayə növündə mətni oxuyur və anlayır (adaptasiya edilmiş hekayə, xatirə, əhvalat, gündəlik).</p> <p>Xar.c.III.9. Şagird mətnin struktur xüsusiyyətlərini, öyrəndiyi dil-qrammatik formaları və məzmunlu kontekstdə onların funksiyasını təyin edir.</p> <p>Xar.c.III.10. Şagird mətni/parçanı ucadan oxuyur.</p> <p>Xar.c.III.11. Şagird oxu məsələsini effektiv şəkildə həll etməyə dəstək göstərmək və oxu bacarığını yaxşılaşdırmaq üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.</p>	<p>Xar.c.III.12. Şagird müxtəlif növ mətnlər yazır, hansında öz təcrübəsini xırdalıqla təsvir edir. a) Xarici həmyaşına məktub yazır (əlyazması və ya elektron variant)/ b)Yaxınlarına şəxsi məktub yazır (əlyazması və ya elektron variant). c) Gündəlik yazır.</p> <p>Xar.c.III.13. Şagird müxtəlif mövzu üzrə (tarixi, mədəni, ekoloji və s.) elmi xarakterli kiçik ölçülü mətn yazır.</p> <p>Xar.c.III.14. Şagird yazı zamanı mətnin strukturuna riayət edir, baza dil-qrammatik vərdiş-bacarıqlarına sahib olur və funksional şəkildə istifadə etməyə çalışır.</p> <p>Xar.c.III.15. Şagird yazı məsələlərinin effektiv həllinə dəstək göstərmək üçün və yazılı nitq bacarığının yaxşılaşdırılması üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.</p>

İstiqamət:			
Danışiq	Mədəniyyətlərarası dialoq	Xarici dilin praktiki tətbiqi	Tədrisin təlimi
<p>Dialog nitqi</p> <p>Xar.c.III.16. Şagird interaksiyada iştirak edir.</p> <p>Xar.c.III.17. Şagird kommunikasiya vəziyyətini ifadə edir.</p> <p>Monoloq nitqi</p> <p>Xar.c.III.18. Şagird ardıcılıqla söhbət edir.</p> <p>Xar.c.III.19. Şagird baza qrammatik-dil vərdiş-bacarıqlarına sahib olur və onlardan funksional şəkildə istifadə etməyə çalışır.</p> <p>Xar.c.III.20. Şagird nitq məsələsinin effektiv şəkildə həll edilməsinə dəstək göstərmək və şifahi nitq bacarığını təkmilləşdirmək üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.</p>	<p>Xar.c.III.21. Şagird məqsədli ölkənin/ölkələrin gerçəkliklərini təyin edir.</p> <p>Xar.c.III.22. Şagird xaricidilli ölkənin mədəni və sosial-mədəni özünəməxsusluğuna maraq göstərir və ona tolerant yanaşır.</p>	<p>Xar.c.III.23 Şagird xarici dildə müxtəlif növ layihələri həyata keçirir (məs., sərgi; bayram süfrəsi; xaricilər üçün turist kitabçasını hazırlamaq və meriyanın internet-səhifəsində yerləşdirmək; dünyanın hər hansı bir diyarının elə bir sinfi ilə dostlaşmaq, hansı ki, həmin dili öyrənir və s.)</p>	<p>Xar.c.III.24. Şagird müəllimin yardımını ilə yerinə yetiriləcək tapşırığın tələblərini anlayır.</p> <p>Xar.c.III.25. Şagird nailiyyətli təhsilin təmin edilməsi üçün strateji bacarıqları əldə edir.</p> <p>Xar.c.III.26. Şagird dərs fəaliyyətinə dəstək göstərmək məqsədilə resurslardan istifadə edir.</p> <p>Xar.c.III.27. Şagird leksik ehtiyatını möhkəmləndirmək və zənginləşdirmək üçün müxtəlif üsullara müraciət edir.</p> <p>Xar.c.III.28. Şagird qrammatikanın mənimsənilməsinə dəstək göstərmək məqsədilə strategiyalardan istifadə edir (asanlaşdırır).</p> <p>Xar.c.III.29. Şagird nəticələrin yaxşılaşdırılması məqsədilə sinif yoldaşları ilə, müəllim ilə, cütlük yoldaşı ilə əməkdaşlıq edir.</p>

Tədrisin nəticələri və indikatorları

Istiqamət: Dinləmə

(dinləmək bacarığını inkişaf etdirmək üçün tədris məqsədilə yaradılan audioyazılardan istifadə edilir, hansılarda nitq aydın və sakitdir)

Xar.c.III.1. Şagird xaricidilli həmsöhbətlər arasında gündəlik həyatla əlaqədar mövzu üzrə interaksiyanı (dialoq, monoloq, müsahibə) dinləyir və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- təyin edir, söhbət harada və necə davam edir
- həmsöhbətləri, müsahibləri, müxbirləri təyin edir
- söhbətin əsas mövzusunun/məsələlərini təyin edir
- konkret informasiyanı toplayır (kim, nə, harada, nə zaman, hansı, necə, neçə, niyə və s.)
- söhbətin məzmunundan irəli gələrək həmsöhbətlərin xasiyyətləri, işləri, gələcək planları, maraqları və onlar arasında mövcud əlaqələri (mehriban, münaqişəli, uzun müddətə dostları, yenidən tanış olanlar və s.) təyin edir və nəticə çıxarır
- intonasiya ilə ifadənin modallığını fərqləndirir (sual, xahiş, tələb)

Xar.c.III.2. Şagird qısa təlimatları, bildirişləri, ictimai yerlərdə edilən elanları dinləyir və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- elanın mövzusunun təyin edir (itmiş əşya, tədbir, səyahət və s.)
- məqsədi təyin edir (reklam etmək, xəbərdar etmək, məlumat almaq və s.)
- adresatı (ismə, elan ünvanlanan şəxsi) müəyyən edir
- konkret informasiyanı toplayır (məsələn, itirilmiş əşyanın xüsusiyyətləri, ərzağın qiyməti, yola düşmə vaxtı, təhlükəsizlik qaydaları və s.)

Xar.c.III.3. Şagird informasiya audioverilişlərini dinləyir və başa düşür.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- verilişin növünü (meteoroloji büləten, daycest, idman/mədəniyyət yenilikləri və s.) təyin edir
- əsas mövzunu/məsələləri (mükafatlandırma, maraq, kinofestival və sairə) təyin edir

- konkret informasiyanı toplayır (kim, nə zaman, harada, necə, neçə və s.)

Dinləmə strategiyaları

Xar.c.III.4. Şagird dinlənən məsələlərin effektiv şəkildə həll edilməsi və dinləmə bacarığının təkmilləşdirilməsi üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- canlı nitqi/köçürməni anlamaq üçün qeyri-verbal elementlərə müraciət edir (səs tembr, intonasiya, mimika, jestikulyasiya, müxtəlif növ səs-küy, məntiqi vurğular, illustrasiya, sxem)
- tanış elementlərə əsaslanaraq yad sözlərin, ifadələrin əhəmiyyətini təyin edir (kommunikasiya əhvalatı, kontekst, tanış dil konstruksiyaları)
- mənalərini müəyyən etmək üçün yad sözləri qeyd edir
- təsvir edir ki, dinlənən məsələni hansı üsulla/yolla həlli edə bildi
- başqaları tərəfindən seçilən üsulları müqayisə edir və nəticə çıxarır ki, hansı yanaşma daha effektiv idi
- məqsədə uyğun olaraq dinləmə strategiyasını dəyişir: ümumi məzmunu anlamaq üçün tanış sözlərə, qeyri-verbal elementlərə əsaslanır və kommunikasiya halını, konteksti, danışmaq mövzusunı təyin edir
- konkret informasiyanı təyin etmək üçün konkret əsasları seçir, lazımı informasiyanı toplamaq üçün diqqəti onlara yönəldir
- xarici dildə ona maraqlı olan tele\radio verilişlərə, filmlərə baxır və dinləyir.

İstiqamət: Oxu

Xar.c.III. 5. Şagird korrespondensiyanı anlayır (rəsmi xarakterli məktub, şəxsi məktub və ya onun elektron variantı).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- müəllifi, adresatı, onların ünvanlarını, yola salınma tarixini sadalayır
- korrespondensiyanın məqsədini sadalayır (təbrik, dəvətnamə, təşəkkür bildirmək, təklif etmək, təəssüratları bölüşdürmək, izahat və sairə)
- vəziyyəti/konteksti təyin edir, hansında məktub yazılıbdır
- faktiki informasiyanı təyin edir (harada, necə, nə zaman, neçə, nə qədər, necə, niyə, kim üçün və sairə)
- respondentin yanaşmasını, əhval-ruhiyyəsini təyin edir

- informasiyalara əsaslanaraq müəllif və ya adresat haqqında konkret nəticələr çıxarır

Xar.c.III.6. Şagird müxtəlif mətn üzərində hazırlanan elmi mətni (tarixi, mədəni, arxeoloji, coğrafi və s.) oxuyur və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- əsas mövzunu/məsələləri təyin edir
- mətnin üzərində verilən faktiki informasiyanı təyin edir
- informasiyanı konkret xüsusiyyətlərə əsasən (oxşarlıq-fərq; artan-azalan dərəcə və s.) toplayır
- faktı ehtimaldan, qiymətləndirmədən ayırır
- faktlar və hadisələr arasında mövcud olan məntiqi əlaqələri təyin edir
- mətndə verilən informasiyanı şəxsi təcrübəsi ilə əlaqələndirir

Xar.c.III.7. Tərcüme-yi-hal xarakterli mətnləri (tərcüme-yi-hal, tərcüme-yi-hal anketi) başa düşür.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- şəxsi təyin edir
- hadisələrin vaxtı və yerini müəyyən edir (dövr, ad günü və yeri və s.)
- şəxsin fəaliyyət göstərmə sahəsini sadalayır, hansında ki, o ad qazanıb
- karyeranın mərhələlərini təyin edir
- tərcüme-yi-halda verilən informasiyaya əsasən şəxsiyyəti xarakterizə edir.

Xar.c.III.8. Şagird kiçik ölçülü hekayə növündə mətni oxuyur və anlayır (adaptasiya edilmiş hekayə, xatirə, əhvalat, gündəlik).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- ümumi məzmunu təyin edir
- düşünülmüş şəkildə başlığı mətnlə əlaqələndirir
- nəql edənə, personajları, müəllifi təyin edir
- hərəkətlərin ardıcılığını təyin edir
- konkret informasiyanı adlandırır (kim, harada, necə, niyə və sairə)
- personajlar arasında mövcud münasibətləri təyin edir
- izahatla verilən informasiyaya əsaslanaraq personajları xarakterizə edir
- nəql edənə/personajların əhval-ruhiyyələrini, emosiyalarını, yanaşmalarını təyin edir.

Xar.c.III.9. Şagird mətnin struktur xüsusiyyətlərini, öyrəndiyi dil-qrammatik formaları və məzmunlu kontekstdə onların funksiyasını təyin edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- struktur təşkilinə əsasən eyni tipli mətnləri müqayisə edir (məsələn, elmi xarakterli iki mətni) və ana dilində müzakirə edir ki, mətnin dərk edilməsi üçün hansı struktur daha çox əlverişlidir və niyə
- hərəkətlərin sıxlığını və müddətini ifadə edən dil vasitələrini təyin edir (zərf, felin uyğun forması)
- yer, istiqamət, məsafəni ifadə edən dil vasitələrindən istifadə edir
- hərəkətlərin ardıcılığını (qabaqlayan və ləngidən hərəkətlər) ifadə edən sadə dil konstruksiyaları
- məntiqi əlaqələri ifadə edən sadə dil strukturlarını (məs., səbəb, nəticə, mövqə) təyin edir.

Xar.c.III.10. Şagird mətni/parçanı ucadan oxuyur.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- auditoriya qarşısında oxumaq istədiyi mətni/parçanı seçir
- oxuyana qədər mətnin məzmununu anlayır
- məzmunu əsasən nitqin tempini, səs tembrini və hündürlüyünü dəyişir
- mətndə əks olunan emosiyaları intonasiya ilə ifadə edir
- durğu işarələrinin funksiyası ilə intonasiyadan istifadə edir
- oxu prosesində auditoriya ilə görmə əlaqəsini yaratmağa çalışır
- açıq və aydın danışır

Oxu strategiyaları

Xar.c.III.11. Şagird oxu məsələlərinin effektiv şəkildə həllinə dəstək göstərmək və oxu bacarığını təkmilləşdirmək məqsədilə müxtəlif strategiyalara müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- tanışedicici oxu üsullarına müraciət edir: mətnin quruluşuna, başlığına, abzaslarına, illustrasiyalara, sərlövhələrə, ayrılan sözlərə və sairəyə diqqət yetirir; yad sözlərin üzərində dayanmır
- öyrədici oxu üsullarından istifadə edir: ilk dəfə oxuduqda mətnlə bütövlükdə tanış olur;

çətinliklərə üstün gəlmək üçün anlaşılmayan, mürəkkəb və ya əhəmiyyətli hissələri bir də oxuyur; kontekstin, təcrübənin və ya lüğətin yardımı ilə xarici sözlərin əhəmiyyətini dəqiqləşdirir.

- axtarıcı oxu üsullarından istifadə edir: konkret informasiyanın axtarılması məqsədilə mətni tez bir də oxuyur, dayaqqlar axtarır: düyün sözləri, abzasların birinci cümlələrini, rubrikaları, izahatları, sxemləri, cədvəlləri və sairə)
- tanış elementlərin yardımı ilə (illustasiyalar, tanış kök, kontekst, ana dilində istifadə edilən sözlər və s.) yad sözlərin, ifadələrin əhəmiyyətini sərbəst şəkildə təyin edir
- müxtəlif elementlərin yardımı ilə (başlıq, abzasın əvvəli, düyün sözlər, abzaslardan biri, seçilmiş sözlər) mətnin məzmunu haqqında ehtimallar söyləyir
- oxu məsələsinin hansı üsulla/yolla həll etdiyini təsvir edir
- başqaları tərəfindən seçilən üsulu müqayisə edir və nəticə çıxarır ki, hansı yanaşma daha effektiv idi

İstiqamət: Yazı

Xar.c.III.12. Şagird müxtəlif növ mətnlər yazır, hansında öz təcrübəsini xırdalıqla təsvir edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

a) Xarici həmyaşına məktub yazır (əlyazması və ya elektron variant).

- korrespondensiyanın rəsmi tərəfinə riayət edir (müraciət və sağollaşma forması, imza, ünvan, tarix)
- özünü, ailəsini təqdim edir
- yaşadığı ərazini/şəhəri/kəndi göstərir
- təsvir edir ki, nə ilə məşğuldur, asudə vaxtını necə keçirir
- öz dostlarını xarakterizə edir
- onun üçün maraqlı olan suallara cavab almaq üçün adresata suallar verir
- dəvət edir və izah edir ki, gəldiyi halda, nə edərlər, vaxtlarını necə keçirərlər.

b) Yaxınlarına şəxsi məktub yazır (əlyazması və ya elektron variant).

- korrespondensiyanın rəsmi tərəfinə riayət edir (müraciət və sağollaşma forması, imza, ünvan, tarix)
- adresatdan hal-əhval tutur
- öz şəxsi həyatı ilə əlaqədar yeni xəbərləri söyləyir
- konkret hadisələri detallarla təsvir edir (məsələn, uzun zaman görmədiyi yoldaşını necə qarşıladı, harada, hansı şəraitdə, görüş necə keçdi, nə ilə bitdi)
- konkret hadisə, əhvalatla əlaqədar öz yanaşmasını, əhval-ruhiyyəsini, reaksiyalarını təsvir edir.

c). Gündəlik yazır.

- konkret hadisəni, tarixi xatırlayır və ötürür
- vəziyyəti detallarla təsvir edir
- şəxsi emosional reaksiyalarını, əhval-ruhiyyəsini təsvir edir
- şəxsi mövqeyindən faktları, əməlləri, hadisələri qiymətləndirir
- yazılarda tarixi göstərir.

Xar.c.III.13. Şagird müxtəlif mövzu üzrə (tarixi, mədəni, ekoloji və s.) elmi xarakterli kiçik ölçülü mətn yazır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mövzu seçir
- başlıq fikirləşir
- lazımi informasiya, illustrasiyaları yığır
- illustrasiyaların sərlövhələrini fikirləşir
- rubrikaları müəyyən edir
- hər bir rubrika üçün mətnlər tərtib edir
- mətnin tam variantını yazır, illustrasiyalarla tərtib edir, mətnin struktur təşkilinə diqqət yetirir

Xar.c.III.14. Şagird yazı zamanı mətnin strukturuna riayət edir, baza qrammatik dil vərdiş-bacarıqlara sahib olur və funksional şəkildə istifadə etməyə çalışır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mətnin bu və ya digər növ struktur xüsusiyyətlərinə riayət edir və sözlü və sözsüz təşkilindən (başlıq, kiçik sərlövhə, sxem, illustrasiya, sütun/abzas, seçilən sözlər və sairə) effektiv şəkildə istifadə edir
- mətni yaratdıqda fikrin ardıcılığının sadə-dil qrammatik vasitələrinə riayət edir (məsələn, lazımi kontekstdə adları əvəzliliklər və sadə zərflərlə düzgün əvəz edir).
- yeni öyrəndiyi sözlər və ifadələri lazımi şəkildə istifadə edir
- hadisələri/faktları ötürdükdə indiki, keçmiş və gələcək zamanı ifadə etmək üçün felin lazımi formalarından istifadə edir
- hərəkətlərin, hadisələrin vaxtını dəqiqləşdirmək üçün (məs., axşam, sabah, bir neçə saatdan sonra və sairə) zərflərdən, sözlövlərindən, söz birləşmələrindən istifadə edir.
- hərəkətlər arasında məntiqi əlaqələri (səbəb-nəticə, əks-mövqe) ifadə etmək üçün (məs.,

tabesiz mürəkkəb cümlə, sadə tabe cümlələri) sadə dil strukturlarından istifadə edir

- kommunikasiya hadisəsinə/məqsədə uyğun olaraq öyrəndiyi dil konstruksiyalarından, klişelərdən, formalardan, nəzakətli və familiar formalardan istifadə edir
- öyrəndiyi sintaktik yanaşmalardan sözlər arasında düzgün istifadə edir
- təsvir edərkən zərflərdən, sadə dil təriflərindən istifadə edərək yeri dəqiqləşdirir
- punktuasiya və orfoqrafik normalardan düzgün istifadə edir

Yazı strategiyaları

Xar.c.III.15. Şagird yazı məsələlərinin effektiv həllinə dəstək göstərmək üçün və yazılı nitq bacarığının yaxşılaşdırılması üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- lazımi dərs resurslarını (lüğət, nümunə, qrammatik lüğət və sairə) axtarır və hazırlayır
- ideyaları yazır, seçir, çeşidləyir və mətnin planını tərtib edir
- lazımi illustrasiyaları axtarır
- qaralama variantı yazır
- dərs resursuna əsaslanaraq yazını yoxlayır və səhvlər üzərində düzəlişlər aparır.

İstiqamət: Danışq

Dialog nitqi

Xar.c.III.16. Şagird interaksiyada iştirak edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- tanış mövzu üzrə suallar verir və cavablandırır
- həmsöhbətlərin replikalarına reaksiya göstərir
- əvvəlcədən hazırlıq əsasında bu və ya digər məsələ ilə əlaqədar şəxsi yanaşmasını və onun izahatını ifadə edir (nəyi bəyənilir/nəyi bəyənmir, niyə)
- əvvəlcədən hazırlıq əsasında müxtəlif növ seçim edir və onu izah edir (məsələn, hansı aktyoru bəyənilir və niyə, hara getmək istərdi və niyə və sairə)
- dərs prosesində yaranan ehtiyaclarla əlaqədar müəllimə, sinif yoldaşlarına müraciət edir

Xar.c.III.17. Şagird kommunikasiya vəziyyətini ifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- əvvəlcədən hazırlıq əsasında rol oyunlarında, simulyativ vəziyyətlərdə iştirak edir, hansılar ki, adi məişət vəziyyətini əks etdirirlər (*məsələn, telefon vasitəsilə kinoseansların cədvəli haqqında informasiya əldə edir, gecikdiyinin səbəbini izah edir və sairə*)
- əvvəlcədən hazırlıq əsasında simulyativ vəziyyətlərdə iştirak edir, hansılar ki, gözlənilməyən məişət vəziyyətini əks etdirirlər (*məsələn, bir adam ikinciyə zəng vurub bildirir ki, iki həftəlik regionu gəzmək məqsədilə ona qonaq lmağa hazırlaşır*).

Monoloq nitqi**Xar.c.III.18. Şagird ardıcılıqla söhbət edir.**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- əvvəlcədən hazırlıq əsasında sadə dillə onun üçün tanış mövzu ətrafında söhbət aparır (asudə vaxt, moda və sairə)
- əvvəlcədən hazırlıq əsasında sadə dillə baş verən, uydurulan, oxunulan hadisəni nəql edir.

Xar.c.III.19. Şagird baza qrammatik-dil vərdiş-bacarıqlarına sahib olur və onlardan funksional şəkildə istifadə etməyə çalışır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- interaksionu apardıqda öyrəndiyi dil konstruksiyalarından və formalardan, klişelərdən lazımi şəkildə istifadə edir
- interaksiya zamanı familiar və nəzakətli formalardan istifadə edir
- söhbət mövzusunə uyğun olan öyrəndiyi leksikadan istifadə edir
- sadə və tabesiz mürəkkəb cümlələrin strukturlarından sərbəst şəkildə istifadə edir
- tez-tez istifadə edilən, sadə strukturu olan tabeli cümlələrdən istifadə edir
- öyrəndiyi dil konstruksiyalarında sintaktik yanaşmalara riayət edir
- hadisələri ötürdükdə indiki, keçmiş və gələcək zamanları ifadə etmək üçün fəlin formalarından düzgün şəkildə istifadə edir
- subyektiv yanaşmanı ifadə edən fellərdən, söz birləşmələrindən istifadə edir (bəyənim, bəyənmirəm, yaxşı olardı ki, mənim fikrimcə)
- emosiyaları (sevinc, təəccüb, təəssüf və sairə) ifadə edən leksik vahidlərdən, tez-tez istifadə olunan dil formullarından istifadə edir
- hadisəni ötürdükdə hadisələrin ardıcılıqlarını ifadə edən sözlərdən (ilk əvvəl, hələ ki, sonda,

nəticədə) felin keçmiş zaman formalarından düzgün istifadə edir

- hissləri və emosiyaları ötürdükdə konkret modallıq üçün səciyyəvi olan intonasiyadan istifadə edir

Danışiq strategiyaları

Xar.c.III.20. Şagird nitq məsələsinin effektiv şəkildə həll edilməsinə dəstək göstərmək və şifahi nitq bacarığını təkmilləşdirmək üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- lazımi resursları əvvəlcədən hazırlayır, modelləri, ifadələri, klişeləri, düyün sözləri toplayır
- auditoriya qarşısında çıxışa qədər məşq keçir
- anlamadıqda izahatı, asta və aydın tələffüz edilməni, təkrarlamanı xahiş edir
- sözü unutduqda/bilmədikdə kompensativ vasitələrdən istifadə edir (məsələn, mimika, jestikulyasiya, dəyişdirilmiş ifadə / nəzərdə tutduğu əşyanı təsvir edir və ya onu nədə istifadə edilməsini göstərir/ və sairə)

İstiqamət: Mədəniyyətlərarası dialoq

Xar.c.III..21. Şagird məqsədli ölkənin/ölkələrin gerçəkliklərini təyin edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- dövlət simvollarını (bayraq, gerb, himn və sairə) təyin edir
- məqsədli ölkə/ölkələr ilə əlaqədar coğrafi, demoqrafik göstəriciləri, əhəmiyyətli tarixi hadisələri sadalayır (məsələn, məqsədli ölkələrin paytaxtlarını, Almaniyanın birləşdiyi günü, Bastiliyanın alınması gününü və s.)
- incəsənət və memarlıq nümunələrini təyin edir (Branderburq qapısı, Paris Müqəddəs Ana Məbədi, Biq-Ben, Ostankino qülləsi)
- tarixi şəxsiyyətləri və görkəmli insanları tanıyır (Volfqanq Höte, Şarl De Qol, kraliça II Elizabet, Aleksandr Puşkin), onların fəaliyyət göstərdikləri sahələri, dövrləri, xidmətlərini sadalayır
- bayramları və şənlikləri sadalayır.

Xar.c.III.22. Şagird xaricidilli ölkənin mədəni və sosial-mədəni özünəməxsusluğuna maraq göstərir və ona tolerant yanaşır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- ictimaiyyətdə əxlaq, qaydalarını, etiketi təyin edir və simulyativ hadisələri oynadıqda onlara riayət edir
- adətləri, ənənələri, vərdişləri təyin edir və doğma adət-ənənələrlə ilə müqayisə edir, fərqləri, oxşarlıqları təyin edir
- mədəni özünəməxsusluğu müzakirə etdikdə öz fikrini, baxışlarını, yanaşmalarını düzgün şəkildə ifadə edir

İstiqamət: Xarici dilin praktiki tətbiqi**Xar.c.III.23. Şagirdlər xarici dildə müxtəlif növ layihələri həyata keçirirlər (məs., sərgi; bayram süfrəsi; xaricilər üçün turist kitabçasını hazırlamaq və meriyanın internet-səhifəsində yerləşdirmək; dünyanın hər hansı bir diyarının elə bir sinfi ilə dostlaşmaq, hansı ki, həmin dili öyrənir və s.)**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- müəllimlə birlikdə layihənin nailiyyətlə həyata keçirilməsinin meyarlarını formalşdırırlar
- qrup üzvləri sərbəst şəkildə həyata keçiriləi mərhələləri müəyyən edir və planlaşdırırlar, sonra qruplar tərtib etdikləri planı bir-birinə təqdim edir, müqayisə edir, təkmilləşdirirlər
- müəllimlə birlikdə layihənin yerinə yetirilmə müddətini təyin edirlər
- bilik və bacarıqlarını səfərbər edirlər, müəyyən edirlər ki, verilən məsələnin həlli üçün hansı bilik və bacarıqları əldə etməlidirlər
- qrup üzvləri funksiyaları təyin edir və bölürlər
- qrup üzvləri informasiya axtarır, seçir və işləyib hazırlayırlar
- layihənin təqdimat formasını seçirlər
- layihəni həyata keçirirlər
- məşqlər edirlər, başqa qrup qarısında təqdimatı simulyasiya edirlər, qeydləri, şərtləri nəzərə almaqla layihəni təkmilləşdirir, üzərində düzəlişlər edirlər
- layihənin yekun variantını hazırlayırlar və auditoriya qarşısında təqdim edirlər.

Xar.c.III.24. Şagird müəllimin yardımı ilə yerinə yetiriləcək tapşırığın tələblərini anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- tapşırığın nailiyyətlə yerinə yetirilməsi meyarlarının formalaşdırılmasında iştirak edir
- tapşırığın həyata keçirilmə mərhələlərini ayırır
- sahib olduğu bilik və bacarıqları təyin edir və tapşırığı yerinə yetirmək üçün onlardan istifadə edir
- yeni tapşırığı yerinə yetirdikdə hansı bilik və bacarıqların əldə ediləcəyini müəyyən edir
- təyin edir ki, nədə çətinlik çəkəcək, nə ona asan olacaq, nədə yardım, məsləhət lazım olacaq
- tapşırığın hər bir mərhələsi üçün lazımı strategiyaları müəyyən edir

Xar.c.III.25. Şagird nailiyyətli təhsilin təmin edilməsi üçün strateji bacarıqları əldə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- işə başlamazdan əvvəl biliyini səfərbər edir
- bu və ya digər mərhələnin konkret məsələsini həll etmək üçün hansı yanaşmalardan istifadə edəcəkləri haqqında fikir mübadiləsində iştirak edir
- iş prosesində yaranan problemlərin həllində strategiyalarda dəyişikliklər edir
- lazım gəldikdə yardım, məsləhət istəyir
- işin yerinə yetirilməsindən sonra istifadə edilən strategiyaları təqdim edir, başqalarının istifadə etdikləri strategiyalarla müqayisə edir
- istifadə edilən strategiyaların effektivliyinin qiymətləndirilməsində iştirak edir
- fərqli strategiyaların sınılanması-tətbiqinə razılaşıır
- başqa-başqa, eləcə də ana dilinin öyrənilməsi zamanı əldə edilən təcrübəni bir-biri ilə müqayisə edir, bu və ya digər strategiyanın başqa dilin və ya başqa fənnin öyrənilməsi prosesində nə qədər yararlı olmasını müəyyən edir
- səhvlərin, maneələrin səbəblərini təhlil edir
- özünüqiymətləndirmə və başqasını qiymətləndirməkdə (şagird-müəllim və ya şagird-şagird eyni yazını bir-birindən sərbəst şəkildə yoxlayırlar)
- nəticələri müşahidə etməklə qeyd edir ki, harada irəliləyişi var
- nailiyyətin və ya müvəffəqiyyətsizliyin səbəblərini onları gələcəkdə nəzərə almaq məqsədilə təhlil edir
- irəliləyişə mane olan səbəb və amilləri sadalayır (məs., resursdan lazımı şəkildə istifadə

etməyib, fəallığın əsas məsələsini ayıra bilməyib, mərhələdən birini buraxıb, məsələ çətin gəlib ona, həvəsli deyildi və sairə)

- öz qüsurlarını görür və sadalayır
- nöqsanları aradan qaldırmaq üçün hansı ölçüləri götürəcəyini təyin edir
- öz təşəbbüsü ilə düzəlişmə ölçülərinə müraciət edir

Xar.c.III.26. Şagird dərslər fəaliyyətinə dəstək göstərmək məqsədilə resurslardan istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- dərslər resurslarından effektiv şəkildə istifadə edir (lüğət, struktur nümunələr, qrammatik lüğət, illustrasiyalar və s.)
- həm məktəbdə, eləcə də məktəbdən xaric əl çatılan resurslardan (dərslərin əyani vəsaitləri, lüğət, məktəb/kənd/şəhər kitabxanası, müəllim, sərəştəli şəxs, internet və sairə) informasiya toplayır
- informasiya kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) vasitəsilə informasiyanı/dərs materialını axtarır
- İKT-dən bu və ya digər materialın/mətnin hazırlanması/işlənilməsi üçün istifadə edir
- layihələrin həyata keçirilməsi üçün İKT-dən istifadə edir

Xar.c.III.27. Şagird leksik ehtiyatını möhkəmləndirmək və zənginləşdirmək üçün müxtəlif üsullara müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- keçilmiş leksik materialı müntəzəm şəkildə təkrarlayır
- pis mənimsədiyi leksik vahidləri toplayır
- yadda saxlamanın başqa-başqa üsullarından istifadə edir (bir neçə dəfə köçürmək, ucadan təkrar etmək, eyniköklü sözləri, antonim/sinonim cütlərini qruplaşdırmaq, assosiasiya etmək, mətnə istifadə etmək, mövzuya əsasən qruplaşdırmaq və s.)

Xar.c.III.28. Şagird qrammatikanın mənimsənilməsinə dəstək göstərmək məqsədilə strategiyalardan istifadə edir (asanlaşdırır).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- konkret misalları müşahidə etməklə qrammatik strukturları/qaydaları təyin edir
- təyin edilən strukturlardan/qaydalardan fərqli mətnlərdə istifadə edir

- xarici dillərin qrammatik strukturları/qanunauyğunluqlarını bir-biri ilə müqayisə edir
- sxemlərdən, cədvəllərdən, struktur modellərindən istifadə edir və özü də onları yaradır

Xar.c.III.29. Şagird nəticələrin yaxşılaşdırılması məqsədilə sinif yoldaşları ilə, müəllim ilə, cütlük yoldaşı ilə əməkdaşlıq edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- cütlük yoldaşını, həmqrupunu həvəsləndirir
- yardım təklif /tələb edir
- qrup üzvləri ilə razılıqda hərəkət edir;
- həmqrupları ilə müzakirələr aparır (problemin həlli, funksiyaların bölünməsi üçün)
- başqalarının fikirlərini dinləyir, öz fikrini bildirir
- razılıq alınmadıqda razılığın əldə edilməsinə çalışır
- ümumi işdə öz işini daxil etməyə çalışır
- lazım gəldikdə cütlük yoldaşının/qrup üzvlərinin bir-birlərini qiymətləndirməklərində iştirak edir
- ideyaların müəlliflərini deyil, ideyaları tənqid edir, qiymətləndirmə zamanı düzgündür
- başqaları tərəfindən buraxılan səhvləri düzgün şəkildə göstərir
- Nəticələrin yaxşılaşdırılması üçün qarşılıqlı qiymətləndirmədə iştirak edir

IV səviyyə

Əldə edilən nəticələr

İstiqamət:		
Dinləmə	Oxu	Yazı
<p>Xar.c.IV.1. Şagird xaricidilli həmsöhbətlər arasında həyat mövzuları üzrə davam edən interaksionu (dialoq, müsahibə), monoloqu dinləyir və anlayır.</p> <p>Xar.c.IV.2. Şagird təlimatları, bildirişləri, ictimai yerlərdə edilən elanları dinləyir və anlayır.</p> <p>Xar.c.IV.3. Şagird tanış mövzu üzrə radioverilişləri (informasiya büləteni, turistik reportaj, müsahibə) dinləyir və anlayır.</p> <p>Xar.c.IV.4. Şagird effektiv şəkildə dinlənən məsələlərin həllinə dəstək göstərmək və dinləmə bacarığını təkmilləşdirmək üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.</p>	<p>Xar.c.IV.5. Şagird çoxpilləli təlimatları (kompleksiv tapşırıqların təlimatı, öyüd-nəsihət, oyunun qaydaları, tövsiyələr və s.) oxuyur və anlayır.</p> <p>Xar.c.IV.6. Şagird müxtəlif mövzu üzrə yaradılan elmi mətni (tarixi, mədəni, arxeoloji, coğrafi, ekoloji və s.) oxuyur və başa düşür.</p> <p>Xar.c.IV.7. Tərcüme-hal xarakterli mətnləri (tərcüme-hal, xatirə, tərcüme-hal şəklində olan gündəlik) oxuyur və başa düşür.</p> <p>Xar.c.IV.8. Şagird adaptasiya edilmiş hekayəni (və ya hekayədən bir parçanı) oxuyur və başa düşür.</p> <p>Xar.c.IV.9. Şagird mətni struktur xüsusiyyətlərinə əsasən təhlil edir, dil-qrammatik formaları və məzmun kontekstində onların funksiyalarını təyin edir.</p> <p>Xar.c.IV.10. Şagird mətni/parçanı ucadan oxuyur.</p> <p>Xar.c.IV.11. Şagird oxu məsələlərinin effektiv şəkildə həllinə dəstək göstərmək və oxu bacarığını təkmilləşdirmək məqsədilə müxtəlif strategiyalara müraciət edir.</p>	<p>Xar.c.IV.12. Şagird müxtəlif növ mətnlər yazır, hansında öz təcrübəsini (şəxsi məktub, esse) xırdalıqla təsvir edir.</p> <p>a) xarici həmyaşına məktub yazır (əlyazması və ya elektron variant).</p> <p>b) yaxınlarına şəxsi məktub yazır (əlyazması və ya elektron variant).</p> <p>c) Məktəb və ya gənclər jurnalı üçün esse, məktub yazır (əlyazma və ya elektron variantı), hansında öz təəssüratlarını bildirir (məsələn, səyahət təəssüratları, gördüyü tamaşa üzrə/keçirilən tədbir üzrə fikirlər və sairə).</p> <p>Xar.c.IV.13. Şagird praqmatik xarakterli informasiya mətnini yazır (turistik bələdçi, informasiya kitabçası).</p> <p>Xar.c.IV.14. Şagird yazıda mətnin strukturuna riayət edir, baza qrammatik-dil vərdiş-bacarıqlarına sahib olur və funksional şəkildə istifadə edir.</p> <p>Xar.c.V.15. Şagird nəticəni yaxşılaşdırmaq üçün yazı prosesinin bütün mərhələlərində (hazırlıq, mətnin tərtib edilməsi, mətnin təkmilləşdirilməsi) yazının effektiv strategiyalarından istifadə etməyə çalışır.</p>

İstiqamət:			
Danışiq	Mədəniyyətlərarası dialoq	Xarici dilin praktiki tətbiqi	Tədrisin təlimi
<p>Dialoq nitqi</p> <p>Xar.c.IV.16. Şagird interaksiyada iştirak edir.</p> <p>Xar. c.IV.17. Şagird məişət kommunikasiya vəziyyətini ifadə edir.</p> <p>Monoloq nitqi</p> <p>Xar.c.IV.18. Şagird ona tanış olan mövzu üzrə ardıcılıqla söhbət aparır.</p> <p>Xar.c.IV. 19. Onun üçün maraqlı mövzu üzrə şifahi məruzəni təqdim edir.</p> <p>Xar.c.IV.20. Şagird baza qrammatik-dil vərdiş-bacarıqlarına sahib olur və onlardan funksional şəkildə istifadə edir.</p> <p>Xar.c.IV.21. Şagird nitq məsələsinin effektiv şəkildə həll edilməsinə dəstək göstərmək və şifahi nitq bacarığını təkmilləşdirmək üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.</p>	<p>Xar.c.IV.22. Şagird məqsədli ölkənin/ölkələrin gerçəkliklərini təyin edir.</p> <p>Xar.c.IV.23. Şagird xaricidilli ölkənin/ölkələrin sosio-mədəni gerçəkliyini tanıyır.</p> <p>Xar.c.IV.24. Şagird mədəni özünəməxsusluqlara maraq göstərir və tolerant yanaşır.</p> <p>Xar.c.IV.25. Şagird mədəni və fərdi fərqlərə qarşı tolerantdır.</p>	<p>Xar.c.IV.26. Şagird xarici dildə müxtəlif növ layihələri həyata keçirir (məs., şənlik təşkil etmək, həmin şəhərdə/regionda çalışan xaricidillilərlə - un məmulatçısı, istejsalçı, və s. ilə görüşlər, meriyanın internet sahifəsində yerləşdirmək üçün yerli muzeylərin kataloqunun xaricidilli variantının hazırlanması).</p>	<p>Xar.c.IV.27. Şagird sərbəst şəkildə yerinə yetiriləcək tapşırığın tələblərini anlayır.</p> <p>Xar.c.IV.28. Şagird nailiyyətli təhsilin təmin edilməsi üçün strateji bacarıqları əldə edir.</p> <p>Xar.c.IV.29. Şagird dərş fəaliyyətinə dəstək göstərmək məqsədilə resurslardan istifadə edir.</p> <p>Xar.c.IV.30. Şagird yadda saxlamaq və effektiv şəkildə istifadə etmək üçün informasiyanı işləyib hazırlayır.</p> <p>Xar.c.IV.31. Şagird nəticələrin yaxşılaşdırılması məqsədilə sinif yoldaşları, müəllim, cütlük yoldaşı ilə əməkdaşlıq edir.</p>

İstiqamət: Dinləmə

dinləmə bacarığını inkişaf etdirmək üçün dərs məqsədilə hazırlanan audioyazılardan istifadə edilir)

Xar.c.IV.1. Şagird xaricidilli həmsöhbətlər arasında həyat mövzuları üzrə davam edən interaksiyanı (dialog, müsahibə), monoloqu dinləyir və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- söhbətin harada aparılmasını təyin edir
- həmsöhbətləri təyin edir
- söhbətin əsas mövzusunun/məsələlərini təyin edir
- konkret informasiyanı toplayır (kim, harada, nə zaman, hansı, necə, neçə, niyə və s.)
- həmsöhbətlərin bu və ya digər məsələ ilə əlaqədar münasibətlərini, qiymətləndirmələrini təyin edir
- söhbətin mövzusunda irəli gələrək həmsöhbətlərin xasiyyətləri, işləri, maraqları, sosial vəziyyətləri və onlar arasında əlaqələr (dostluq, münasibət, işgüzar, uzun zamanın tanışları, yeni tanış olanlar və s.) haqqında nəticə çıxarır
- deyilənin modallığını (sual, xahiş, tələb, töhmət, təəssüf, etiraz) intonasiya ilə fərqləndirir
- müraciətin familiar və nəzakətli formalarını fərqləndirir

Xar.c.IV.2. Şagird təlimatları, bildirişləri, ictimai yerlərdə edilən elanları dinləyir və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mətnin məqsədini təyin edir (reklam, xəbərdarlıq, məlumat və sairə)
- adresatı təyin edir (informasiya kimə aid edilir)
- konkret informasiyanı toplayır (məsələn, əşyanın istifadə qaydaları, turistik agentliyin konkret təklifləri və sairə)

Xar.c.IV.3. Şagird tanış mövzu üzrə radioverilişləri (informasiya büləteni, turistik reportaj, müsahibə) dinləyir və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- verilişin rubrikasını (xaricdən yeni xəbərlər, idman/mədəniyyət yenilikləri, mətbuatın icmalı, reportaj və s.) təyin edir
- əsas mövzunu/məsələləri təyin edir
- konkret informasiyanı toplayır (kim, nə zaman, harada, necə, neçə və s.)
- müsahibə verən şəxsin və müxbirin yanaşmalarını, qiymətləndirmələrini bir-birindən seçir
- faktları yanaşmalardan, qiymətləndirmələrdən seçir
- konkret detalları əsas informasiya ilə əlaqələndirir
- konkret nəticələr çıxarır

Dinləmə strategiyaları

Xar.c.IV.4. Şagird effektiv şəkildə dinlənən məsələlərin həllinə dəstək göstərmək və dinləmə bacarığını təkmilləşdirmək üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- canlı nitq/yazını anlamaq üçün qeyri-verbal elementlərdən istifadə edir (səs tembri, intonasiya, mimika, jestikulyasiya, müxtəlif növ səs-küy, məntiqi vurğu, illustrasiya, sxem)
- yad sözlərin, ifadələrin, əhəmiyyətini tanış elementlərə əsaslanaraq təyin edir (kontekst, kommunikasiya halı)
- yad sözləri onların mənasını müəyyən etmək üçün qeyd edir
- konkret informasiyanı təyin etmək üçün selektiv dinləmə strategiyasından istifadə edir
- məqsədə uyğun olaraq dinləmə strategiyasını dəyişir: ümumi məzmunu anlamaq üçün tanış sözlərə, qeyri-verbal elementlərə əsaslanır və kommunikasiya halını, söhbətin mövzusunu, konteksti təyin edir; konkret informasiyanı təyin etmək üçün konkret dayaqqlar seçir, onlara diqqəti yönəltməklə lazımı informasiyanı toplayır
- dinlənən məsələnin həllini hansı yolla/üsulla bacardığını təsvir edir
- başqaları tərəfindən seçilən üsulu müqayisə edir və nəticə çıxarır ki, hansı yanaşma daha effektiv idi
- dinlənən məsələnin həlli zamanı başqa dildə aldığı təcrübədən istifadə edir
- yadına salır ki, informasiyanı dinlədikdə hansı növ strategiyadan istifadə edib, köhnə və yeni təcrübəni müqayisə edir, nəticələr çıxarır
- müzakirə edir ki, istifadə edilən/müzakirə edilən strategiyalar hansı dərəcəyə və ya həyat hadisəsində yararlı ola bilər.

- xarici dildə onun üçün maraqlı olan televiziya/radio verilişlərinə, filmlərə baxır və dinləyir

İstiqamət: Oxu

Xar.c.IV.5. Şagird çoxpilləli təlimatları (kompleksiv tapşırıqların təlimatı, öyüd-nəsihət, oyunun qaydaları, tövsiyələr və s.) oxuyur və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- adresatı təyin edir
- yerinə yetiriləcək əməlləri təyin edir
- əməllərin yerinə yetirilməsinin ardıcılığını təyin edir.

Xar.c.IV.6. Şagird müxtəlif mövzu üzrə yaradılan elmi mətni (tarixi, mədəni, arxeoloji, coğrafi, ekoloji və s.) oxuyur və başa düşür.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- əsas mövzunu/məsələləri təyin edir
- mətnin səthində (izahatlı) verilən faktiki informasiyanı təyin edir
- mətni məzmun cəhətdən hissələrə ayırır
- konkret xüsusiyyətlərə əsasən (oxşarlıq-fərq; artan-azalan dərəcə və sairə) informasiya toplayır
- faktı ehtimaldan, qiymətləndirmədən ayırır
- mətnin müxtəlif parçalarında verilən faktlar və hadisələr arasında olan əlaqəni (məntiqi, xronoloji) təyin edir və müvafiq nəticə çıxarır
- mətndə verilən informasiyanı şəxsi təcrübəsi ilə əlaqələndirir

Xar.c.IV.7. Tərcümeyi-hal xarakterli mətnləri (tərcümeyi-hal, xatirə, tərcümeyi-hal şəklində olan gündəlik) oxuyur və başa düşür.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- hekayət edəni təyin edir
- müəllifi, hekayətçini, əhvalatda iştirak edən şəxsi təyin edir
- hadisələrin vaxtını və yerini (dövr, əmələ gəlmə vaxtı və yeri və sairə) müəyyən edir
- şəxsiyyətlərin fəaliyyət göstərdiyi sahələri sadalayır, hansılarda onlar ad qazanıblar

- karyeranın mərhələlərini təyin edir
- müəllifin nəyə əsaslandığını (yaddaşına, yazılı mənbəyə, başqasının hekayətinə və sairə) təyin edir
- mətndə verilən informasiyanı (iş fəaliyyəti, münasibətlər, əxlaq) dərk etməklə şəxsi xarakterizə edir

Xar.c.IV.8. Şagird adaptasiya edilmiş hekayəni (və ya hekayədən bir parçanı) oxuyur və başa düşür.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- başlığı düşünülmüş şəkildə mətnlə əlaqələndirir
- hekayətçini, personajları təyin edir
- hadisələrin ardıcılığını təyin edir
- konkret informasiyanı təyin edir (kim, harada, nə zaman, neçə, necə, hansı məqsədlə və sairə)
- baş və ikincidərəcəli personajları təyin edir
- personajların hərəkətlərinin motivini izah edir və onların hərəkətlərini qiymətləndirir
- personajlar arasında mövcud münasibətləri təyin edir
- personajları izahatla verilən informasiyanın dərk edilməsi əsasında xarakterizə edir
- əsərdə süjetin inkişaf mərhələlərini (başlanğıc, hadisələrin gedişatı, son) ayırır

Xar.c.IV.9. Şagird mətni struktur xüsusiyyətlərinə əsasən təhlil edir, dil-qrammatik formaları və məzmun kontekstində onların funksiyalarını təyin edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mətnin dizaynının mətnin məzmununun anlanılmasına nə qədər imkan verdiyini qiymətləndirir (illustasiya və mətnin uyğunlaşması, şriftin ölçüsü və müxtəlifliyi, mətnin abzaslara/sütunlara bölünməsi, hissələrə sərlövhə vermək)
- ifadələri və sözləri təyin edir, hansılar oxucuya yardım edir ki, faktı qiymətləndirmədən/ yanaşmadan/nəzərdən (xüsusiləşdirilmiş sözlər və ifadələr, müxtəlif modallığı ifadə edən fellərdən) ayıra bilsin
- hadisənin inkişaf pillələrinin harada başlayıb harada sona yetməsinə və bunun üçün hansı markerlərdən istifadə etdiyini (o zaman, nə zaman ki, uzun müddət öncə; hələ, sonra, sonda...) izah edir
- danışq prosesində iştirak edən şəxslərin sayına əsasən (monoloq, dialoq, poliloq) mətni və ya onun parçasını xarakterizə edir
- mətndə müəllifin neçənci şəxs (I və ya III) olduğunu təyin edir

- vasitəli və vasitəsiz ifadədən istifadə edir və başqalarının sözlərini ayırır
- zərurəti, məsləhəti, qadağanı ifadə edən dil konstruksiyalarından istifadə edir
- hərəkətlərin intensivliyini (sıxlığını) ifadə edən dil vasitələrindən istifadə edir (zərf, felin formaları, söz birləşmələri)
- emosiyaları (narahatçılıq, sərbəstlik, narazılıq, məmnuniyyət, həvəs və s.) ifadə edən dil vasitələrindən istifadə edir
- istiqaməti, yeri, məsafəni, mövqeyi ifadə edən dil konstruksiyalarını, formullarını, sözlərini təyin edir
- oxşarlığı (oxşarlıq, fərq, nisbilik, üstünlük və sairə) ifadə edən dil vasitələrini təyin edir
- eyni zamanı və ardıcılığı (qabaqlayan/ləngidən) ifadə edən dil vasitələrini təyin edir
- istək-arzunu, öyüd-nəsihəti (qadağa, zərurət, arzu, istək/məsləhət) ifadə edən dil konstruksiyalarını təyin edir
- məntiqi əlaqələri (səbəb, nəticə, məqsəd, əks-mövqe, şərtlik) ifadə edən sadə dil strukturlarını təyin edir
- fikrin ardıcılığını ifadə edən qrammatik-dil vasitələrini təyin edir (məs., *anafor əvəzlilər və zərflər, sözün leksik və semantik təkrarlanması, sinonim və antonim əvəzedicilər, fel-xəbərin zaman formaları və sairə*)

Xar.c.IV.10. Şagird mətni/parçanı ucadan oxuyur.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- auditoriya qarşısında oxumaq istədiyi mətni/parçanı seçir
- oxuyana qədər mətnin məzmunu düşünür
- məzmunu uyğun olaraq danışq tempini, səs tembrini və hündürlüyünü dəyişir
- mətndə əks olunan emosiyaları intonasiya ilə ifadə edir
- durğu işarələrinin funksiyası ilə intonasiyadan istifadə edir
- oxu prosesində auditoriya ilə görmə əlaqəsini yaratmağa çalışır
- səlis və aydın danışır

Oxu strategiyaları

Xar.c.IV.11. Şagird oxu məsələlərinin effektiv şəkildə həllinə dəstək göstərmək və oxu bacarığını təkmilləşdirmək məqsədilə müxtəlif strategiyalara müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- tanışdici oxu üsullarından istifadə edir: mətnin quruluşuna, başlığına, abzaslara, illustrasiyalara, sərlövhələrə, seçilən sözlərə və s. diqqət yetirir; yad sözlərin üzərində dayanmır

- öyrədici oxu üsullarından istifadə edir: ilk dəfə oxuduqda mətnlə ümumi tanış olur; çətinliklərin qarşısını almaq üçün tanış olmayan, mürəkkəb və ya əsas hissələri bir də oxuyur; kontekstin, təcrübənin və ya lüğətin yardımını ilə yad sözlərin mənalarını dəqiqləşdirir
- axtarıcı oxu üsullarından istifadə edir: konkret informasiyanı axtarmaq məqsədilə sürətlə mətni oxuyur, dayaqalar axtarır: düyün sözlər, abzasların birinci cümlələrini, rubrikaları, izahatları, sxemləri, cədvəlləri və sairə
- yad sözlərin, ifadələrin mənalarını tanış elementlərin yardımını ilə (illustasiyalar, tanış kök, kontekst, ana dilində tətbiq edilən sözlər və sairə) sərbəst şəkildə təyin edir
- müxtəlif elementlərin yardımını ilə (başlıq, abzasların əvvəli, düyün sözlər, abzaslardan biri, seçilən sözlər) mətnin məzmunu haqqında ehtimallarını söyləyir
- dinlənən məsələnin həllini hansı üsulla/yolla həll edə bildiyini təsvir edir
- başqaları tərəfindən seçilən üsulu müqayisə edir və nəticə çıxarır ki, hansı yanaşma daha effektiv idi
- oxu məsələsini həll etmək üçün həm ana dilində, eləcə də başqa dildə aldığı təcrübədən istifadə edir, keçmiş və yeni təcrübələri müqayisə edir, nəticə çıxarır
- müzakirə edir ki, hansı dərs və ya həyat vəziyyətində istifadə olunan/müzakirə edilən strategiyalardan istifadə edə bilər
- oxu məsələsini həll etdikdə həm ana dilində, eləcə də başqa dillərdə əldə etdiyi təcrübələrdən istifadə edir

İstiqamət: Yazı

Xar.c.IV.12. Şagird müxtəlif növ mətnlər yazır, hansında öz təcrübəsini (şəxsi məktub, esse) xırdalıqla təsvir edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

a) xarici həmyaşığına məktub yazır (əlyazması və ya elektron variant).

- korrespondensiyanın rəsmi tərəfinə riayət edir (müraciət və sağollaşma forması, imza, ünvan, tarix)
- özünü, ailəsini təqdim edir
- yaşadığı ərazini/şəhəri/kəndi, ərazini göstərir
- təsvir edir ki, nə ilə məşğuldur, asudə vaxtını necə keçirir
- öz dostlarını xarakterizə edir
- yaşadığı yerin maraqlı adət-ənənələrini (məsələn, nə zaman və harada bayram necə qeyd edilir, onun özü həmin bayramda nə ilə məşğul idi, bayram haqqında hansı təəssüratları yaranıb) sadalayır
- onun üçün maraqlı olan suallara cavab almaq üçün adresata suallar verir
- dəvət edir və izah edir ki, gəldiyi halda, nə ilə məşğul olurlar, vaxtlarını necə keçirirlər
- fikrini ardıcılıqla, aydın şəkildə formalaşdırır

b) yaxınlarına şəxsi məktub yazır (əlyazması və ya elektron variant).

- korrespondensiyanın rəsmi tərəfinə riayət edir (müraciət və sağollaşma forması, imza, ünvan, tarix)
- adresatdan hal-əhval tutur
- öz şəxsi həyatı ilə əlaqədar yeni xəbərləri söyləyir
- konkret hadisələri xırdalıqla təsvir edir (məsələn, uzun zaman görmədiyi yoldaşını necə qarşıladı, harada, hansı şəraitdə, görüş necə keçdi, nə ilə bitdi)
- konkret hadisə, əhvalatla əlaqədar öz yanaşmasını, əhval-ruhiyyəsini, reaksiyalarını təsvir edir
- şəxsi həyatında yaranan konkret problemi (məsələn, yeni dostu ilə anlaşılmazlığı var – vəziyyəti, anlaşılmazlığın səbəblərini təsvir edir və məsləhət istəyir) nəql edir
- məsləhət, yardım istəyir/verir
- fikrini ardıcılıqla, aydın şəkildə formalaşdırır

c) Məktəb və ya gənclər jurnalı üçün esse, məktub yazır (əlyazma və ya elektron variantı), hansında öz təəssüratlarını bildirir (məsələn, səyahət təəssüratları, gördüyü tamaşa /keçirilən tədbir üzrə fikirlər və sairə).

- özünü təqdim edir
- giriş hissəsində oxucunu məktubun məzmunu ilə tanış edir
- vəziyyəti, təəssüratları xırdalıqla təsvir edir
- konkret faktları, hadisələri (məsələn, harada idi, nəyi görüb, necə idi və sairə)
- gördüyünün nəticəsində yaranan emosiyaları, hissləri, əhval-ruhiyyələri ifadə edir
- qiymətləndirmə verir, münasibətini ifadə edir
- esseyə, məktuba başlıq verir
- fikrini ardıcılıqla, aydın şəkildə formalaşdırır

Xar.c.IV.13. Şagird praqmatik xarakterli informasiya mətnini yazır (turistik bələdçi, informasiya kitabçası).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- adresatı müəyyən edir (məsələn, regionda yaşayan xarici həmyaşdları, yoldaşlıq edilən məktəbin şagirdləri)
- mətnin formatını müəyyən edir (məsələn, meriyanın internet səhifəsində yerləşdirmək üçün buklet və sairə)
- məqsədi müəyyən edir (regionun diqqətəlayiq yerləri haqqında turistlərə məlumat vermək, xarici həmyaşdların regiona cəlb etmək və sairə)
- məqsəddən irəli gələrək rubrikaları tərtib edir (məsələn, təqdirəlayiq yerlər, əyləncələr,

adət-vərdislər, yerli mətbəx və s.)

- hər bir rubrika üçün qısa informasiya mətnlərini yazır, harada detalları təsvir edir və qiymətləndirmələr verir
- təlimatlar verir
- mətni lazımı şəkildə tərtib edir (foto, rəsm, xəritə, plan və s.)
- fikri aydın şəkildə formalaşdırır

Xar.c.IV.14. Şagird yazıda mətnin strukturuna riayət edir, baza qrammatik-dil vərdiş-bacarıqlarına sahib olur və funksional şəkildə istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- istək-arzu, öyüd-nəsihəti ifadə edən dil konstruksiyalarından, formullardan istifadə edir
- indiki, keçmiş və gələcək zamanları ifadə etmək üçün felin formalarından sərbəst şəkildə istifadə edir
- məntiqi əlaqələri (səbəb, nəticə, məqsəd, əks-mövqe, şərtlik) ifadə etmək üçün sadə dil strukturlarından sərbəst şəkildə istifadə edir
- kommunikasiya vəziyyətinə/məqsədə uyğun şəkildə öyrəndiyi dil konstruksiyalarından, klişelərdən, formullardan istifadə edir
- emosiyaları, münasibətləri, təəssüratları ifadə edən tez-tez istifadə edilən dil vasitələrindən istifadə edir (leksik vahidlər, söz birləşmələri, klişələr, dil konstruksiyaları)
- hərəkətlərin eyni vaxt və ardıcılıqlarını (qabaqlayan/ləngidən hərəkətlər) ifadə etmək üçün sadə strukturlardan istifadə edir
- şəxsin, əşyanın, hadisənin xarakterizə edilməsində münasib dil vasitələrini seçir (təyinlər, müqayisələr, feli sifətlər)
- mətnin yaradılmasında fikir ardıcılığına uyğun sadə dil-qrammatik vasitələrinə riayət edir, müvafiq kontekstdə adları əvəzliliklər və zərfliliklərlə düzgün əvəz edir
- bir fikir hissəsindən /məsələsindən ikinciyə keçmək üçün lazımı sözlər və dil formalarından istifadə edir (*uyğun olaraq, məsələn, bundan əlavə*)
- təsvir-xarakterizə etdikdə müxtəlif növ müqayisədən istifadə edir
- durğu işarələrinə (mürəkkəb cümlələrdə, dialoqu verdikdə) və orfoqrafik normalara riayət edir

Yazı strategiyaları

Xar.c.V.15. Şagird nəticəni yaxşılaşdırmaq üçün yazı prosesinin bütün mərhələlərində (hazırlıq, mətnin tərtib edilməsi, mətnin təkmilləşdirilməsi) yazının effektiv strategiyalarından istifadə etməyə çalışır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- verilən kommunikasiya məsələsini nəzərə almaqla, yaddaşında lazımı informasiyanı axtarır, yəni lazımı biliyini fəaliyyətə gətirir, həm dil və ya məzmun yaxud kommunikasiya baxımından – süjetlə əlaqədar hansı biliyə malikdir, eləcə də, mətnin növü və onun struktur və ya dil xüsusiyyətləri ilə əlaqədar; başqa dillərdə əldə etdiyi təcrübəni xatırlayır
- lazım gəldikdə resurslar arasında əlavə informasiya axtarır
- zehni yürüşə müraciət edir və yazılacaq mövzu ilə əlaqədar fikrinə gələn bütün ideyaları yazır
- informasiyaları və ideyaları seçir, onları bir-biri ilə necə əlaqələndirməyi düşünür, yəni plan hazırlayır
- plana əsaslanaraq mətn yazır
- yazının yoxlanışı zamanı, adresatın yəni, potensial oxucunun baxışı ilə qiymətləndirməyə çalışır ki, yazıda kommunikasiya məqsədini nə qədər effektiv şəkildə göstərə bildi
- oxucu üçün yarada biləcək və müəyyən dərəcədə kommunikasiyaya mane ola biləcək dil və ya məzmun nöqsanları üzərində düzəlişlər aparır - sözləri, cümlələri, mətnin bir hissəsini əlavə edir və ya çıxarır, strukturu dəyişir, dizaynı təkmilləşdirir
- qrammatik və orfoqrafik səhvləri düzəldir; bunun üçün dərs resurslarından istifadə edir
- yazını sinif yoldaşlarına oxuyur, onların qeydlərini nəzərə almaqla yazısını yaxşılaşdırır
- yazını ağılamaya köçürür
- yadına salır ki, başqa fənlərdə mətni tərtib etdikdə hansı növ strategiyalardan istifadə edib, keçmiş və yeni təcrübələri müqayisə edir, nəticə çıxarır
- təhlil edir ki, istifadə etdiyi strategiyalardan hansı dərs və həyat vəziyyətində istifadə edə bilər.

İstiqamət: Danışiq

Dialog nitqi

Xar.c.IV.16. Şagird interaksiyada iştirak edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- hazırlığı olmadan onun üçün yaxşı tanış mövzu üzrə informasiya mübadiləsini apara bilər
- hazırlığı olmadan bu və ya digər mübahisəli məsələ ilə əlaqədar şəxsi yanaşmasını, mövqeyini

və izahatını ifadə edir (nəyi bəyənir/nəyi bəyənmir, niyə)

- müxtəlif növ seçim edir və seçimini izah edir (məsələn, hansı televiziya verilişini bəyənir və niyə, hansı ölkəyə səyahət etmək istərdi və niyə və və sairə)
- həmsöhbətlərin replikalarına reaksiya göstərməyə çalışır – informasiyanı dəqiqləşdirir, şərh edir
- öz emosiyalarını, əhval-ruhiyyəni ifadə edir
- hadisələri, faktları, hərəkətləri şəxsi mövqedən qiymətləndirə bilir.

Xar. c.IV.17. Şagird məişət kommunikasiya vəziyyətini ifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- hazırlıq xaricində rol oyunlarında, simulyativ vəziyyətlərdə iştirak edir, hansılar ki, adi məişət vəziyyətini əks etdirirlər (məsələn, şənbə-bazar günlərində ekskursiyaya getməyi planlaşdırırlar, hara, necə getməyi, orada nə edəcəklərini, harada nahar etməklərini və s. müzakirə edirlər)
- əvvəlcədən hazırlıq əsasında simulyativ vəziyyətlərdə iştirak edir, hansılar ki, gözlənilməyən məişət vəziyyətini əks etdirirlər (*məsələn, bir nəfər ikincini böyük sevinclə qarşılayır, ikinci şəxs onu tanımır; bir nəfərin konkret problemi var, problemini dostuna danışır, dostu ona məsləhət verir*)
- tanış aktual məsələ ilə əlaqdar müsahibə verir/alır

Monoloq nitqi

Xar.c.IV.18. Şagird ona tanış olan mövzu üzrə ardıcılıqla söhbət aparır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- öz təcrübəsi haqqında detallarda söhbət edir, öz emosiyaları, reaksiyalarını təsvir edir
- hər hansı bir hadisəni əhəmiyyətli detallarla ötürür
- əhvalat danışır
- yuxunu, real və ya təsviri hadisəni təsvir edir
- fikri aydın şəkildə formalaşdırır

Xar.c.IV.19. Onun üçün maraqlı mövzu üzrə şifahi məruzəni təqdim edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mövzunu adlandırır
- giriş hissəsində təhlil ediləsi məsələləri təqdim edir
- dəlillər və müvafiq faktlar, misallar gətirir
- söhbət zaman vizual materialdan istifadə edir
- konkret informasiyaya/müzakirə olunası məsələlərə olan münasibətlərini ifadə edir
- nəticə çıxarır
- fikri aydın şəkildə formalaşdırır

Xar.c.IV.20. Şagird baza qrammatik-dil vərdiş-bacarıqlarına sahib olur və onlardan funksional şəkildə istifadə edir.

- interaksiyanın aparılmasına uyğun olaraq öyrəndiyi dil konstruksiyalarından, klişelərdən, ifadələrdən formullardan istifadə edir
- interaksiya zamanı familiar və nəzakət formalarından uyğun şəkildə istifadə edir
- söhbət mövzusunə uyğun olaraq öyrəndiyi leksikadan istifadə edir
- tez-tez istifadə olunan sadə və tabeli mürəkkəb cümlələrin strukturundan istifadə edir
- arzu-istək, öyüd-nəsihəti ifadə edən dil konstruksiyalarından, formullarından istifadə edir
- öyrəndiyi dil konstruksiyalarında sintaktik yanaşmalara riayət edir
- nəql etdikdə keçmiş, indiki və gələcək zamanı ifadə etmək üçün öyrəndiyi fel formalarından düzgün istifadə edir
- emosiyaları, yanaşmaları, təəssüratları ifadə edən tez-tez istifadə olunan dil vasitələrindən istifadə edir (leksik vahidlər, söz birləşmələri, klişelər, dil konstruksiyaları)
- hərəkətlərin eyni zamanını və ardıcılığını (qabaqlayan/ləngidən hərəkətlər) ifadə etmək üçün sadə strukturlardan istifadə edir
- şəxsiyyəti, əşyanı, hadisəni xarakterizə edəndə uyğun dil vasitələrini (təyinlər, müqayisələr, feli sifətlər) seçir
- hadisənin ötürülməsində hadisələrin ardıcılığını ifadə edən sözlərdən (hələ, sonra, sonda), felin keçmiş zaman formalarından düzgün istifadə edir
- hissləri, emosiyaları ötürdükdə konkret modallıq üçün xarakterik intonasiyadan istifadə edir
- məntiqi əlaqəni (səbəb, nəticə, məqsəd, əks-mövqe, şərtlik) ifadə etmək üçün sadə dil strukturlarından istifadə edir

Danışiq strategiyaları

Xar.c.IV.21. Şagird nitq məsələsinin effektiv şəkildə həll edilməsinə dəstək göstərmək və şifahi nitq bacarığını təkmilləşdirmək üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- lazımi resursları əvvəlcədən hazırlayır, modelləri, ifadələri, klişeləri, düyün sözləri toplayır
- auditoriya qarşısında çıxışa qədər məşq keçir
- anlamadıqda izahatı, asta və aydın tələffüz edilməni, təkrarlamanı xahiş edir
- sözü unutduqda/bilmədikdə kompensativ vasitələrdən istifadə edir (məsələn, mimika, jestikulyasiya, dəyişdirilmiş ifadə / nəzərdə tutduğu əşyanı təsvir edir və ya onu nədə istifadə edilməsini göstərir/ və sairə)
- danışiq məsələlərini həll etmək üçün başqa dildə əldə edilən təcrübədən istifadə edir
- faktları təhlil edir, hansı ki, şifahi çıxış zamanı nailiyyətə dəstək göstərdi və ya nailiyyətsizliyə səbəb oldu və müəllimlə birlikdə düzəliş planını təsvir edir

İstiqamət: Mədəniyyətlərarası dialoq

ucx.c.IV.22. Şagird məqsədli ölkənin/ölkələrin gerçəkliklərini təyin edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- dövlət simvollarını (bayraq, gerb, himn və sairə) təyin edir
- məqsədli ölkə/ölkələr ilə əlaqədar coğrafi, demoqrafik göstəriciləri, əhəmiyyətli tarixi hadisələri sadalayır (məsələn, məqsədli ölkələrin paytaxtlarını, Almaniyanın birləşdiyi günü, Bastiliyanın alınma gününü və s.)
- incəsənət və memarlıq nümunələrini təyin edir (Branderburq qapısı, Versal Sarayı, Biq-Ben, Ostantino qülləsi)
- tarixi şəxsiyyətləri və görkəmli insanları tanıyır (Volfqanq Höte, Lui XIV, Kraliça II Elizabet, Aleksandr Puşkin), onların fəaliyyət göstərdikləri sahələri, dövrləri, xidmətlərini sadalayır
- bayramları sadalayır

Xar.c.IV.23. Şagird xaricidilli ölkənin/ölkələrin sosial-mədəni gerçəkliyini tanıyır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- məişət vəziyyətində davranış qaydalarını tanıyır (salamlamaq, sağollaşmaq, dəvət etmək, qonaqlıqda olmaq, süfrə ritualları və sairə)
- ictimaiyyətdə davranış qaydalarını təyin edir
- məqsəqdli ölkələrin adətlərini, ənənələrini tanıyır

Xar.c.IV.24. Şagird mədəni özünəməxsusluqlara maraq göstərir və tolerant yanaşır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- doğma və xarici mədəniyyətlər arasında paralellər edir, oxşarıqları, fərqləri tapır
- mədəni xüsusiyyətləri müzakirə etdikdə öz fikrini, nəzərini, münasibətini düzgün ifadə edir

Xar.c.IV.25. Şagird mədəni və fərdi fərqlərə qarşı tolerantdır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- doğma və xarici mədəniyyətlər arasında paralellər edir, oxşarıqları/fərqləri tapır
- mədəni xüsusiyyətlər haqqında söhbət etdikdə öz fikirlərini, münasibətini düzgün ifadə edir

İstiqamət: Xarici dilin praktiki tətbiqi

Xar.c.IV.26. Şagirdlər xarici dildə müxtəlif növ layihələri həyata keçirirlər (məs., şənlik təşkil etmək, həmin şəhərdə/regionda çalışan xaricidillilərlə - un məmulatçısı, istehsalçı, və s. ilə görüşlər, meriyanın internet səhifəsində yerləşdirmək üçün yerli muzeylərin kataloqunun xaricidilli variantının hazırlanması).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- müəllimlə birlikdə layihənin nailiyyətlə həyata keçirilməsinin meyarlarını formalşdırırlar
- qrup üzvləri sərbəst şəkildə həyata keçiriləsi mərhələləri müəyyən edir və planlaşdırırlar, sonra qruplar tərtib etdikləri planı bir-birinə təqdim edir, müqayisə edir, təkmilləşdirirlər
- müəllimlə birlikdə layihənin yerinə yetirilmə müddətini təyin edirlər

2009

- bilik və bacarıqlarını səfərbər edirlər, müəyyən edirlər ki, verilən məsələnin həlli üçün hansı bilik və bacarıqları əldə etməlidirlər
- qrup üzvləri funksiyaları təyin edir və bölürlər
- qrup üzvləri informasiya axtarır, seçir və işləyib hazırlayırlar
- qrup üzvləri layihənin təqdimat formasını seçirlər
- layihəni həyata keçirirlər
- məşqlər edir, başqa qrup qarısında təqdimatı simulyasiya edirlər, qeydləri, şərtləri nəzərə almaqla layihəni təkmilləşdirir, üzərində düzəlişlər edirlər
- qrup üzvləri layihənin yekun variantını hazırlayır və auditoriya qarşısında onu təqdim edirlər

İstiqamət: Tədrisin təlimi

Xar.c.IV.27. Şagird sərbəst şəkildə yerinə yetiriləcək tapşırığın tələblərini anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- tapşırığın nailiyyətlə yerinə yetirilməsi meyarlarının formalaşdırılmasında iştirak edir
- tapşırığın həyata keçirilmə mərhələlərini ayırır
- sahib olduğu bilik və bacarıqları təyin edir və tapşırığı yerinə yetirmək üçün onlardan istifadə edir
- yeni tapşırığı yerinə yetirdikdə hansı bilik və bacarıqların əldə ediləcəyini müəyyən edir
- təyin edir ki, nədə çətinlik çəkəcək, nə ona asan olacaq, nədə yardım, məsləhət lazım olacaq
- tapşırığın hər bir mərhələsi üçün lazımı strategiyaları müəyyən edir

Xar.c.IV.28. Şagird nailiyyətli təhsilin təmin edilməsi üçün strateji bacarıqları əldə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- işə başlamazdan əvvəl biliyini səfərbər edir
- bu və ya digər mərhələnin konkret məsələsini həll etmək üçün hansı yanaşmalardan istifadə edəcəkləri haqqında fikir mübadiləsində iştirak edir
- lazım gəldikdə yardım, məsləhət istəyir
- iş prosesində yaranan problemləri həll etdikdə strategiyalarda dəyişikliklər edir
- işin yerinə yetirilməsindən sonra istifadə edilən strategiyaları təqdim edir, başqalarının istifadə etdikləri strategiyalarla müqayisə edir

- istifadə edilən strategiyaların effektivliyinin qiymətləndirilməsində iştirak edir
- fərqli strategiyaların sınınilması-tətbiqinə razılaşıır
- başqa-başqa, eləcə də ana dilinin öyrənilməsi zamanı əldə edilən təcrübəni bir-biri ilə müqayisə edir, bu və ya digər strategiyanın başqa dilin və ya başqa fənnin öyrənilməsi prosesində nə qədər yararlı olmasını müəyyən edir
- səhvlərin, maneələrin səbəblərini təhlil edir
- özünüqiymətləndirmə və başqasını qiymətləndirməkdə (şagird-müəllim və ya şagird-şagird eyni yazını bir-birindən sərbəst şəkildə yoxlayırlar)
- nəticələri müşahidə etməklə qeyd edir ki, harada irəliləyişi var
- nailiyyətin və ya müvəffəqiyyətsizliyin amillərini, səbəblərini (məsələn, resursdan lazımı şəkildə istifadə etməyib, fəallığın əsas məsələsini ayıra bilməyib, bir mərhələni buraxıb, məsələnin həllini mümkünolunmaz hesab edir, həvəsli deyildi və sairə) sadalayır
- öz qüsurlarını görür və sadalayır
- nöqsanları aradan qaldırmaq üçün hansı ölçüləri götürəcəyini təyin edir
- öz təşəbbüsü ilə düzəlişetmə ölçülərinə müraciət edir

Xar.c.IV.29. Şagird dərş fəaliyyətinə dəstək göstərmək məqsədilə resurslardan istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- dərşlik resurslarından effektiv şəkildə istifadə edir (lüğət, struktur nümunələr, qrammatik lüğət, illustrasiyalar və s.)
- həm məktəbdə, eləcə də məktəbdən xaric əl çatılan resurslardan (dərşliyin əyani vəsaitləri, lüğət, məktəb/kənd/şəhər kitabxanası, müəllim, səriştəli şəxs, internet və sairə) informasiya toplayır
- informasiya kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) vasitəsilə informasiyanı/dərş materialını axtarır
- İKT-dən bu və ya digər materialın/mətnin hazırlanması/işlənilməsi üçün istifadə edir
- layihələrin həyata keçirilməsi üçün İKT-dən istifadə edir

Xar.c.IV.30. Şagird yadda saxlamaq və effektiv şəkildə istifadə etmək üçün informasiyanı işləyib hazırlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mənimsəmə-yadda saxlamağa dəstək göstərmək üçün informasiyanın təşkilinin müxtəlif üsullarına (semantik xəritə, sxematik qeydlər, cədvəl, qrafik, göstəricilərin bazası və sairə) müraciət edir, informasiyanın müxtəlif hissələri arasında məntiqi əlaqələri göstərir
- müxtəlif ölçülərə əsasən əldə etdiyi informasiyanı qruplaşdırır, çeşidləndirir

Xar.c.IV.31. Şagird nəticələrin yaxşılaşdırılması məqsədilə sinif yoldaşları, müəllim, cütlük yoldaşı ilə əməkdaşlıq edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- cütlük yoldaşını, həmqrupunu həvəsləndirir
- yardım təklif /tələb edir
- qrup üzvləri ilə razılıqda hərəkət edir; qrup yoldaşları ilə müzakirə aparır (problemin həlli üçün, funksiyaların bölünməsi üçün)
- başqalarının fikirlərini dinləyir, öz fikrini ifadə edir
- razılığa gəlinmədikdə razılığın əldə edilməsinə çalışır
- ümumi işdə öz işini daxil etməyə çalışır
- lazım gəldikdə cütlük yoldaşının/qrup üzvlərinin bir-birlərini qiymətləndirməklərində iştirak edir
- ideyaların müəlliflərini deyil, ideyaları tənqid edir, qiymətləndirmə zamanı düzgündür
- başqaları tərəfindən buraxılan səhvləri nəzakətlə göstərir
- nəticələrin qarşılıqlı təkmilləşdirilməsi üçün bir-birini qiymətləndirmədə iştirak edir.

V səviyyə

Əldə edilən nəticələr

İstiqamət:		
Dinləmə	Oxu	Yazı
<p>Xar.c.V.1. Şagird xaricidilli həmsöhbətlər arasında davam edən interaksıyanı (dialoq, müsahibə), monoloqu dinləyir və anlayır.</p> <p>Xar.c.V.2. Şagird ona tanış olan və ya onun üçün maraqlı mövzuda (reportaj, sənədli veriliş, mühazirə) radio-televiziya verilişlərini, audioyazıları və şifahi çıxışı dinləyir və başa düşür.</p> <p>Xar.c.V.3. Şagird effektiv şəkildə dinlənən məsələlərin həllinə dəstək göstərmək və dinləmə bacarığını təkmilləşdirmək üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.</p>	<p>Xar.c.V.4. Şagird müxtəlif mövzu üzrə yaradılan elmi mətni (tarixi, mədəni, arxeoloji, coğrafi, ekoloji və s.) oxuyur və başa düşür.</p> <p>Xar.c.V.5. Şagird onun üçün maraqlı aktual mövzular üzrə (məsələn, internetin/ mobil telefonun-mp3-ün müsbət və mənfi tərəfləri, təhlükəsiz məktəb, rok-musiqi, qızlar və oğlanlar arasında fərq və s.) qəzet nəşrlərini oxuyur və başa düşür.</p> <p>Xar.c.V.6. Şagird adaptasiya edilmiş hekayəni/ novellanı oxuyur və başa düşür.</p> <p>Xar.c.V.7. Şagird komiks oxuyur və anlayır.</p> <p>Xar.c.V.8. Şagird mətnin struktur xüsusiyyətlərini və öyrəndiyi dil-qrammatik formaları və məzmun kontekstində onların funksiyalarını təyin edir.</p> <p>Xar. c.V.9. Şagird mətni/parçanı ucadan oxuyur.</p> <p>Xar.c.V.10. Şagird oxu məsələlərinin effektiv şəkildə həllinə dəstək göstərmək və oxu bacarığını təkmilləşdirmək məqsədilə müxtəlif strategiyalara müraciət edir.</p> <p>Xar.c.V.11. Şagird sxematik qeydlərin müxtəlif texnikalarına sahib olur.</p>	<p>Xar.c.V.12. Şagird konkret problemlə vəziyyətlə əlaqədar izahat məktubu, ərizə, məktub yazır.</p> <p>Xar.c.V.13. Şagird aktual mövzu/məsələ üzrə (məsələn, şagird və mobil telefon, şagirdlərin məktəbə münasibətləri, kitab və internet və s.) müxtəlif növ mətn yazır (məktəb və ya gənclər jurnalı üçün esse, məktub).</p> <p>a) b) Reklam xarakterli mətn yazır (turistik bələdçi, informasiya kitabçası)</p> <p>Xar.c.V.14. Şagird yazıda mətnin strukturunu yaradır, baza qrammatik-dil vərdiş-bacarıqlarına sahib olur və funksional şəkildə istifadə edir.</p> <p>Xar.c.V.15. Şagird yazı prosesinin bütün mərhələlərində (hazırlıq, mətnin tərtib edilməsi, mətnin təkmilləşdirilməsi) yazının effektiv strategiyalarına sahib olur və onlardan istifadə edir.</p>

İstiqamət			
Danışiq	Mədəniyyətlərarası dialoq	Xarici dilin praktiki tətbiqi	Tədrisin təlimi
<p>Dialoq nitqi</p> <p>Xar.c.V.16. Şagird ona tanış mövzu, məsələlər üzrə interaksiyada iştirak edir.</p> <p>Xar.c.V.17. Şagird məişət kommunikasiya vəziyyətini ifadə edir.</p> <p>Monoloq nitqi</p> <p>Xar.c.V.18. Şagird ona tanış olan mövzu üzrə ardıcılıqla söhbət aparır.</p> <p>Xar.c.V.19. Onun üçün maraqlı mövzu üzrə şifahi məruzəni (təqdimatı) təqdim edir</p> <p>Xar.c.V.20. Şagird baza qrammatik-dil vərdiş-bacarıqlarına sahib olur və onlardan funksional şəkildə istifadə etməyə çalışır.</p> <p>Xar.c.V.21. Şagird nitq məsələsinin effektiv şəkildə həll edilməsinə dəstək göstərmək və şifahi nitq bacarığını təkmilləşdirmək üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.</p>	<p>Xar.c.V.22. Şagird mədəni özünəməxsusluğa maraqlı göstərir və ona tolerant yanaşır.</p>	<p>Xar.c.V.23. Şagird xarici dildə müxtəlif növ layihələri həyata keçirir (məsələn, bu və ya digər yazıçı, xadim ilə əlaqəli olan yerlərə dərs səyahəti; ekskursiya – xaricidillilər üçün bələdçilik etmək və sairə).</p> <p>Xar.c.V.24. Şagird gələcəkdə onlardan istifadə etmək üçün (məsələn, məktəb layihəsini həyata keçirmək üçün materialın axtarılıb-tapılması) xaricidilli mənbələri/ mətnləri yenidən işləyir.</p>	<p>Xar.c.V.25. Şagird sərbəst şəkildə yerinə yetiriləcək tapşırığın tələblərini anlayır.</p> <p>Xar.c.V.26. Şagird nailiyyətli təhsilin təmin edilməsi üçün strateji bacarıqları əldə edir.</p> <p>Xar.c.V.27. Şagird dərs fəaliyyətinə dəstək göstərmək məqsədilə resurslardan istifadə edir.</p> <p>Xar.c.V.28. Şagird yadda saxlamaq və effektiv şəkildə istifadə etmək üçün informasiyanı işləyib hazırlayır.</p> <p>Xar.c.V.29. Şagird nəticələrin yaxşılaşdırılması məqsədilə sinif yoldaşları, müəllim, cütlük yoldaşı ilə əməkdaşlıq edir.</p>

Tədrisin nəticələri və indikatorları

İstiqamət: Dinləmə

(dinləmə bacarığını inkişaf etdirmək üçün dərs məqsədilə hazırlanan audioyazılardan istifadə edilir)

Xar.c.V.1. Şagird xaricidilli həmsöhbətlər arasında davam edən interaksiyanı (dialoq, müsahibə), monoloqu dinləyir və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- söhbətin harada aparılmasını təyin edir
- həmsöhbətləri təyin edir
- söhbətin əsas mövzunu/məsələlərini təyin edir
- konkret informasiyanı toplayır (kim, harada, nə zaman, hansı, necə, neçə, niyə və s.)
- həmsöhbətlərin bu və ya digər məsələ ilə əlaqədar münasibətlərini, qiymətləndirmələrini təyin edir
- söhbətin mövzusunda irəli gələrək həmsöhbətlərin xasiyyətləri, işləri, maraqları, sosial vəziyyətləri və onlar arasında əlaqələr (dostluq, münaqişəli, işgüzar, uzun zamanın tanışları, yeni tanış olanlar və s.) haqqında nəticə çıxarır
- deyilənin modallığını (sual, xahiş, tələb, töhmət, təəssüf, etiraz) intonasiya ilə fərqləndirir
- müraciətin familyar və nəzakətli formalarını fərqləndirir

Xar.c.V.2. Şagird ona tanış olan və ya onun üçün maraqlı mövzuda (reportaj, sənədli veriliş, mühazirə) radio-televiziya verilişlərini, audioyazıları və şifahi çıxışı dinləyir və başa düşür.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mövzunu, əsas məsələləri, dəlilləri təyin edir
- faktlar, hadisələr arasında məntiqi əlaqələri təyin edir
- faktiki informasiyanı toplayır (kim, harada, nə zaman, hansı, necə, neçə və s.)
- ehtimalı faktdan, faktları yanaşmalardan, qiymətləndirmədən ayırır
- konkret detalları əsas informasiya ilə əlaqələndirir
- konkret xüsusiyyətlərə əsasən informasiyanı toplayır.

Dinləmə strategiyaları

Xar.c.V.3. Şagird effektiv şəkildə dinlənən məsələlərin həllinə dəstək göstərmək və dinləmə bacarığını təkmilləşdirmək üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- canlı nitq/yazını anlamaq üçün qeyri-verbal elementlərdən istifadə edir (səs tembri, intonasiya, mimika, jestikulyasiya, müxtəlif növ səs-küy, məntiqi vurğu, illustrasiya, sxem)
- yad sözlərin, ifadələrin, əhəmiyyətini tanış elementlərə əsaslanaraq təyin edir (kontekst, kommunikasiya halı)
- yad sözləri onların mənasını müəyyən etmək üçün qeyd edir
- konkret informasiyanı təyin etmək üçün selektiv dinləmə strategiyasından istifadə edir
- dinlənən məsələnin həllini hansı yolla/üsulla bacardığını təsvir edir
- başqaları tərəfindən seçilən üsulu müqayisə edir və nəticə çıxarır ki, hansı yanaşma daha effektiv idi
- məqsədə uyğun olaraq dinləmə strategiyasını dəyişir: ümumi məzmunu anlamaq üçün tanış sözlərə, qeyri-verbal elementlərə əsaslanır və kommunikasiya halını, söhbətin mövzusunu, konteksti təyin edir; konkret informasiyanı təyin etmək üçün konkret dayaq seçir, onlara diqqəti yönəltməklə lazımı informasiyanı toplayır
- xarici dildə onun üçün maraqlı olan televiziya/radio verilişlərinə, filmlərə baxır və dinləyir
- dinlənən məsələnin həlli zamanı başqa dildə aldığı təcrübədən istifadə edir
- yadına salır ki, informasiyanı dinlədikdə hansı növ strategiyadan istifadə edib, köhnə və yeni təcrübəni müqayisə edir, nəticələr çıxarır
- müzakirə edir ki, istifadə edilən/müzakirə edilən strategiyalar hansı dərslər və ya həyat hadisəsində yararlı ola bilər.

İstiqamət: Oxu

Xar.c.V.4. Şagird müxtəlif mövzu üzrə yaradılan elmi mətni (tarixi, mədəni, arxeoloji, coğrafi, ekoloji və s.) oxuyur və başa düşür.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- əsas mövzunu/məsələləri təyin edir
- mətnin səthində (izahatlı) verilən faktiki informasiyanı təyin edir
- mətni məzmun cəhətdən hissələrə ayırır
- faktı ehtimaldan ayırır
- mətnin müxtəlif parçalarında verilən faktlar və hadisələr arasında olan əlaqəni (məqsəd-

nəticə, qarşılıqlı, şərti, induktiv və sairə) təyin edir və müvafiq nəticə çıxarır

- mətndə verilən informasiyanı şəxsi təcrübəsi ilə əlaqələndirir və bunun əsasında nəticə çıxarır

Xar.c.V.5. Şagird onun üçün maraqlı aktual mövzular üzrə (məsələn, internetin/mobil telefonun-mp3-ün müsbət və mənfi tərəfləri, təhlükəsiz məktəb, rok-musiqi, qızlar və oğlanlar arasında fərq və s.) qəzet nəşrlərini oxuyur və başa düşür.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- nəşrin məqsədini təyin edir (tənqid edilən, problemi həll etmək, təəssüratları bölüşdürmək və s)
- nəşrin adresatını (kim üçün nəzərdə tutulub) təyin edir
- problemi təyin edir
- fərqli aspektləri təyin edir, hansı ilə problem müzakirə edilir
- fərqli nəzərləri, sübutları təyin edir
- faktları, misalları nəzərlərlə uyğunlaşdırır
- informasiyaları öz təcrübəsi ilə əlaqələndirir və buna əsaslanaraq müzakirə edilən məsələ münasibətində öz mövqeyini seçir və onu ifadə edir

Xar.c.V.6. Şagird adaptasiya edilmiş hekayəni/novellanı oxuyur və başa düşür.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- başlığı düşünülmüş şəkildə mətnlə əlaqələndirir
- hekayətçini, personajları təyin edir
- hadisələrin ardıcılığını təyin edir
- konkret informasiyanı təyin edir (kim, harada, nə zaman, neçə, necə, hansı məqsədlə və sairə)
- baş və ikincidərəcəli personajları təyin edir
- personajların hərəkətlərinin motivini izah edir və onların hərəkətlərini qiymətləndirir
- personajlar arasında mövcud münasibətləri təyin edir
- personajları həm izahatla verilən informasiya, eləcə də məzmunun dərk edilməsi əsasında xarakterizə edir
- əsərdə süjetin inkişaf mərhələlərini (başlanğıc, hadisələrin gedişatı, son) ayırır
- hadisələr və personajların müəllif qiymətləndirməsini təyin edir

Xar.c.V.7. Şagird komiks oxuyur və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- dialoq və nəqli mətnlərin dizaynını bir-birindən fərqləndirir
- mətni və şəkli bir-biri ilə əlaqələndirir
- təsviri və tipografik üsullarla ifadə edilən emosiyaları, əhval-ruhiyyələri (məs., qışqırtını, acıqlanmanı qeyd etmək üçün iri şrift və sairə) təyin edir
- illustrasiyalara əsaslanaraq epizodların məzmununu təyin edir
- mədəniyyət sahəsindən şəkillərdə və ya mətndə verilən, implisitiv informasiyanı təyin edir (dövr, ölkə, tarixi hadisə, bu və ya digər sosial dairənin tipik nümayəndələri və sairə)

Xar.c.V.8. Şagird mətnin struktur xüsusiyyətlərini və öyrəndiyi dil-qrammatik formaları və məzmun kontekstində onların funksiyalarını təyin edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- əsas, əlavə və yekunlaşdırıcı abzasları ayırmağa çalışır, əlavə abzasların funksiyasını müəyyən edir (məs., *əvvəlki abzasda verilən fikrin açılması/dəqiqləşdirilməsi, səbəblərin izah edilməsi, misallar gətirilməsi*)
- başqasının dediklərinin hansı forma ilə (vasitəli/vasitəsiz) verildiyini müəyyən edir
- bu və ya digər məsələlərə olan müxtəlif növ yanaşmaları ifadə edən dil formullarını (məs., yaxşıdır, dəstəkləyirəm/etiraz edirəm, lakin..., doğrudur, amma.... , zənn etmirəm....., razılaşmıram.... , düşünürəm ki və s.) təyin edir və qruplaşdırır
- ifadələri və sözləri təyin edir, hansılar ki, oxucuya faktı qiymətləndirmədən/yanaşmadan/nəzərdən (xüsusiləşdirilmiş sözlər və ifadələr, müxtəlif modallığı ifadə edən fellər) ayıra bilməyi yardım edir
- vaxt və məkanı qeyd edən sözləri, konstruksiyaları təyin edir
- bir mətnin hüdudlarında mətnin funksional tiplərini (nəql, təsvir, təhlil) ayırır və uyğun əlamətləri göstərir
- lazım markerlərə əsaslanaraq süjetin inkişaf mərhələlərinin (*düynünün yığılması, hərəkətlərin inkişafı – kulminasiya və düynünün açılması*) harada başlayıb harada sona çatmasını göstərir
- zaman münasibət növlərini (*hərəkətlərin eyni zamanda olması, ardıcılıq*) və bu münasibətləri ifadə edən vasitələri (məsələn, *uyğun əlaqələr, fel formaları, baş və tabeli cümlələrin təşkili, baş cümlədə göstəriləcək sözlər və sairə*) uyğun şəkildə izah edir və təyin edir
- məntiqi əlaqələri (səbəb, nəticə, məqsəd, əks-mövqe, şərtlik) ifadə edən sadə və mürəkkəb dil strukturlarını təyin edir
- fikrin ardıcılığını ifadə edən qrammatik-dil vasitələrini təyin edir (məs., *anafor əvəzliliklər və zərflər, sözün leksik və semantik təkrarlanması, sinonim və antonim əvəzedicilər, fel-xəbərin zaman formaları və sairə*)

- danışıq prosesində iştirak edən şəxslərin sayına əsasən (monoloq, dialoq, poliloq) mətni və ya onun parçasını xarakterizə edir
- konkret dil əlamətlərinə əsaslanaraq göstərir ki, mətndə müəllifin nitqinə və hadisələrin müəllif tərəfindən qiymətləndirilməsinə təsadüf edilirmi.

Xar. c.V.9. Şagird mətni/parçanı ucadan oxuyur.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- auditoriya qarşısında oxumaq istədiyi mətni/parçanı seçir
- oxuyana qədər mətnin məzmunu düşünür
- məzmunu uyğun olaraq danışıq tempini, səs tembrini və hündürlüyünü dəyişir
- mətndə əks olunan emosiyaları intonasiya ilə ifadə edir
- durğu işarələrinin funksiyası ilə intonasiyadan istifadə edir
- məzmunu əsasən mimika-jestikulyasiyadan istifadə edir
- oxu prosesində auditoriya ilə görmə əlaqəsini yaratmağa çalışır
- səlis və aydın danışıq

Oxu strategiyaları

Xar.c.V.10. Şagird oxu məsələlərinin effektiv şəkildə həllinə dəstək göstərmək və oxu bacarığını təkmilləşdirmək məqsədilə müxtəlif strategiyalara müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- tanışedicici oxu üsullarından istifadə edir: mətnin quruluşuna, başlığına, abzaslara, illustrasiyalara, sərəlvhələrə, seçilən sözlərə və s. diqqət yetirir; yad sözlərin üzərində dayanmır
- öyrədici oxu üsullarından istifadə edir: ilk dəfə oxuduqda mətnlə ümumi tanış olur; çətinliklərin qarşısını almaq üçün tanış olmayan, mürəkkəb və ya əsas hissələri bir də oxuyur; kontekstin, təcrübənin və ya lüğətin yardımı ilə yad sözlərin mənalarını dəqiqləşdirir
- axtarıcı oxu üsullarından istifadə edir: konkret informasiyanı axtarmaq məqsədilə sürətlə mətni oxuyur, dayaq axtarır: düyün sözlər, abzasların birinci cümlələrini, rubrikaları, izahatları, sxemləri, cədvəlləri və sairə
- yad sözlərin, ifadələrin mənalarını tanış elementlərin yardımı ilə (illustrasiyalar, tanış kök, kontekst, ana dilində tətbiq edilən sözlər və sairə) sərbəst şəkildə təyin edir
- müxtəlif elementlərin yardımı ilə (başlıq, abzasların əvvəli, düyün sözlər, abzaslardan biri, seçilən sözlər) mətnin məzmunu haqqında ehtimallarını söyləyir
- dinlənən məsələnin həllini hansı üsulla/yolla həll edə bildiyini təsvir edir

- başqaları tərəfindən seçilən üsulu müqayisə edir və nəticə çıxarır ki, hansı yanaşma daha effektiv idi
- oxu məsələsini həll etmək üçün həm ana dilində, eləcə də başqa dildə aldığı təcrübədən istifadə edir

Xar.c.V.11. Şagird sxematik qeydlərin müxtəlif texnikalarına sahib olur.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mətni bütövlükdə oxuyur, başqa-başqa simvollarla əsas məsələləri, ikincidərəcəli ideyaları, düyün sözləri qeyd edir
- ikincidərəcəli ideyaların təyinatını (əsas ideyanın illustrasiyası, səbəblərin izah edilməsi, dəqiqləşdirilməsi vəs.) müəyyən edir
- mətnin strukturunu, yəni mətnə informasiyanın təşkili qaydasını (məsələn, *xronoloji struktur* – nə nədən sonra olmalıdır; *məkan strukturu* – bir yerdən başqa yerə keçid/coğrafi məzmunlu mətnə/; *meyarlar üzərində qurulan struktur* – bir problem və həmin problemin müxtəlif aspekti; *induktiv struktur* – faktlar və sonda nəticə; *deduktiv struktur* – qanunauyğunluq və onun təsdiqedici misalları; *qarşılıqlı struktur* – müsbət və mənfi aspektlər, üstünlüklər və qüsurlar; *üçhissəli struktur* – fakt/problem, nəticə, səbəb, çıxış yolu və sairə) üzərə çıxarır
- informasiyanın çeşidlənməsi üçün sxematik qeydlərin müxtəlif texnikalarından istifadə edir (ierarxiyalı strukturlu sxematik plan, şaxələnmiş sxem, düyün sözlərinin cədvəli və s.)
- yerinə yetirilmiş sxemi sinif yoldaşlarına göstərir, başqalarının sxemləri ilə tanış olur
- başqaları ilə birlikdə sxematik qeydləri qiymətləndirir (hansı yaxşıdır və niyə, kim və niyə yaxşılaşdırmalıdır və sairə)
- göstərişlər/məsləhətlər verir/nəzərə alır
- sxematik qeydlərin təkmilləşdirilməsi üçün sinif yoldaşları, müəllimlə əməkdaşlıq edir

İstiqamət: Yazı

Xar.c.V.12. Şagird konkret problemlə vəziyyətlə əlaqədar izahat məktubu, ərizə, məktub yazır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- rəsmi tərəfə riayət edir (lazımı yerdə müəllifin/adresatın koordinatlarını, şəxsi göstəricilərini, tarixi, müraciət/sağollaşma formullarını, imzaları qeyd edir)
- problemi ayırır
- vəziyyəti, problemi yaradan səbəbləri təsvir edir
- vəziyyətdə iştirak edən şəxslərin hərəkət motivlərini izah edir
- adresata problemin həlli yollarını təklif edir, məsləhətlər, tövsiyələr verir (məsələn, məktəbdə yaranan problemlə əlaqədar)

- problemə yaxud da onu yaradan səbəblərə olan şəxsi münasibətini ifadə edir
- yazıda fikir ardıcılığına riayət edir
- fikri aydın şəkildə formalaşdırır

Xar.c.V.13. Şagird aktual mövzu/məsələ üzrə (məsələn, şagird və mobil telefon, şagirdlərin məktəbə münasibətləri, kitab və internet və s.) müxtəlif növ mətn yazır (məktəb və ya gənclər jurnalı üçün esse, məktub).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- özünü təqdim edir
- konkret məsələ ilə əlaqədar şəxsi təcrübəsini xırdalıqla təsvir edir
- müsbət və mənfi aspektləri/tərəfləri ayırır və onları izah edir, uyğun misallar gətirir
- məsələyə olan şəxsi münasibətini ifadə edir
- şəxsi təcrübəsindən gətirdiyi konkret misal əsasında öz münasibətini izah edir
- nəticə çıxarır
- məktuba/məqaləyə başlıq verir
- yazıda fikir ardıcılığına riayət edir
- fikri aydın şəkildə formalaşdırır

Reklam xarakterli mətn yazır (turistik bələdçi, informasiya kitabçası)

- adresatı müəyyən edir (məsələn, regionda yaşayan xarici həmyaşıdları, yoldaşlıq edilən məktəbin şagirdləri)
- mətnin formatını müəyyən edir (məsələn, bələdçi, qəzet rubrikası „Səyahətçinin təəssüratları“, yaxud da meriyanın internet sahifəsində yerləşdirmək üçün məktub yazır və sairə)
- məqsədi müəyyən edir (regionda olan mehmanxanaların və ya əyləncə fəallıqları haqqında məlumat vermək, xarici həmyaşıdların regiona cəlb olunması və sairə)
- məqsəddən irəli gələrək rubrikaları tərtib edir (məsələn, diqqətəlayiq yerlər, əyləncələr, adət-vərdişlər, yerli mətbəx və s.)
- hər bir rubrika üçün qısa informasiya mətnlərini yazır, harada detalları təsvir edir və qiymətləndirmələr verir
- öyüd-nəsihətlər verir
- mətni lazımı şəkildə tərtib edir (foto, rəsm, xəritə, plan və s.)
- fikri aydın şəkildə formalaşdırır

Xar.c.V.14. Şagird yazıda mətnin strukturunu yaradır, baza qrammatik-dil vərdiş-bacarıqlarına sahib olur və funksional şəkildə istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- məqsəddən irəli gələrək mətnin lazımi strukturunu seçir, abzasdan və digər struktur təşkiledicilərdən (başlıq, başlıqaltı, rubrika və sairə) düzgün istifadə edir
- istək-arzu, öyüd-nəsihəti ifadə edən dil konstruksiyalarından, formullardan istifadə edir
- indiki, keçmiş və gələcək zamanları ifadə etmək üçün felin formalarından düzgün şəkildə istifadə edir
- məntiqi əlaqələri (səbəb, nəticə, məqsəd, əks-mövqe, şərtlik) ifadə etmək üçün sadə dil strukturlarından sərbəst şəkildə istifadə edir
- kommunikasiya vəziyyətinə/məqsədə uyğun şəkildə öyrəndiyi dil konstruksiyalarından, klişelərdən, formullardan istifadə edir
- emosiyaları, münasibətləri, təəssüratları ifadə edən tez-tez istifadə edilən dil vasitələrindən istifadə edir (leksik vahidlər, söz birləşmələri, klişələr, dil konstruksiyaları)
- hərəkətlərin eyni vaxt və ardıcılıqlarını (qabaqlayan/ləngidən hərəkətlər) ifadə etmək üçün sadə strukturlardan istifadə edir
- şəxsin, əşyanın, hadisənin xarakterizə edilməsində münasib dil vasitələrini seçir (təyinlər, müqayisələr, qəbuledicilər)
- mətnin yaradılmasında fikir ardıcılığına uyğun dil-qrammatik vasitələrinə (məsələn, anafor əvəzlilər və zərflər, sözün leksik və semantik təkrarlanmaları, sinonim və antonim əvəzediciləri, fel-xəbər zaman formaları və sairə) riayət edir
- göstəriləcək sözlər və üzv-əlaqələri düzgün əlaqələndirir (məs., o, hansı ki; onlar hansılar ki)
- vasitəli və vasitəsiz ifadələri ötürən dil vasitələrindən istifadə edir
- təsvir-xarakterizə etdikdə müxtəlif növ müqayisədən istifadə edir
- durğu işarələrinə (mürəkkəb cümlələrdə, dialoqu verdikdə) və orfoqrafik normalara riayət edir
- şərtlik, ehtimal, fərziyyə ifadə edən cümlələrdə lazımi sintatik konstruksiyalardan istifadə edir
- bir fikir hissəsindən /məsələsindən ikinciyə keçmək üçün lazımi sözlər və dil formalarından istifadə edir (ilk *əvvəl, sonra, sonda, deyirlər; mənim fikrimcə, belə ki, və sairə*)
- subyektiv yanaşmanı ifadə edən qrammatik-dil vasitələrindən istifadə edir.

Yazı strategiyaları

Xar.c.V.15. Şagird yazı prosesinin bütün mərhələlərində (hazırlıq, mətnin tərtib edilməsi, mətnin təkmilləşdirilməsi) yazının effektiv strategiyalarına sahib olur və onlardan istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- verilən kommunikasiya məsələsini nəzərə almaqla, yaddaşında lazımi informasiyanı axtarır, yəni lazımi biliyini fəaliyyətə gətirir (həm dil, eləcə də ritorik və süjetin özü ilə əlaqədar)
- lazım gəldikdə resurslar arasında əlavə informasiya axtarır
- zehni yürüşə müraciət edir və yazılacaq mövzu ilə əlaqədar fikrinə gələn bütün ideyaları yazır
- informasiyaları və ideyaları seçir, onları bir-biri ilə necə əlaqələndirməyi düşünür, yəni plan hazırlayır
- plana əsaslanaraq mətn yazır
- mətnin yazılma prosesində daim yazılara diqqət yetirir, müəyyən edir ki, deyiləcəkləri nə qədər aydın və ardıcılıqla verə bilər, lazım gəldikdə dəyişikliklər edir – planı yenidən təşkil edir, informasiya əlavə edir və ya azaldır və sairə
- yazının yoxlanışı zamanı oxucusu ilə daim kommunikasiyanı saxlayır, adresatın yəni, potensial oxucunun baxışı ilə qiymətləndirməyə çalışır ki, yazıda kommunikasiya məqsədini nə qədər effektiv şəkildə göstərə bilər
- oxucu üçün yarada biləcək və müəyyən dərəcədə kommunikasiyaya mane ola biləcək dil və ya məzmun nöqsanları üzərində düzəlişlər aparır. Buna müvafiq olaraq sözləri, cümlələri, mətnin bir hissəsini əlavə edir və ya çıxarır, qrammatik və ya orfoqrafik səhvləri düzəldir
- yazısını yeni informasiyalarla zənginləşdirməyə, bir neçə ideyanı başqa cür qruplaşdırmağa, planı hissə ilə və ya bütövlükdə dəyişməyə, mətni dərinlən dəyişməyə və s. çalışır
- keyfiyyətli məhsul yaratmaq üçün hər zaman adresatın, kommunikasiya məqsədi və mətn arasında müvafiqliyi nəzərə alır
- yazını sinif yoldaşlarına oxuyur, onların qeydlərini nəzərə almaqla yazısını yaxşılaşdırır
- yazını ağılamaya köçürür
- yadına salır ki, başqa fənlərdə mətni tərtib etdikdə hansı növ strategiyalardan istifadə edir, köhnə və yeni təcrübələri müqayisə edir, nəticə çıxarır
- təhlil edir ki, istifadə etdiyi strategiyalar hansı dərəcə və həyati vəziyyətdə onun köməyinə gələ bilər.

Dialog nitqi**Xar.c.V.16. Şagird ona tanış mövzu, məsələlər üzrə interaksiyada iştirak edir.**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- onun üçün yaxşı tanış olan mövzu üzrə hazırlıqsız informasiya mübadiləsini etməyi bacarır
- bu və ya digər mübahisəli məsələ ilə əlaqədar hazırlığı olmadan öz yanaşmasını, mövqeyini ifadə edir və onu izah edir (nəyi bəyənir/nəyi bəyənmir, niyə)
- müxtəlif növ seçim edir və onu izah edir (məsələn, hansı personajı daha çox bəyənir və niyə, hansı nəzərlə razılaşıır və niyə və sairə)
- həmsöhbətlərin replikalarına reaksiya göstərir – informasiyanı dəqiqləşdirir, şərh verir
- öz emosiyalarını, əhval-ruhiyyəsini ifadə edir
- şəxsi mövqeyindən hadisələri, faktları, əməlləri qiymətləndirməyi bacarır.

Xar.c.V.17. Şagird məişət kommunikasiya vəziyyətini ifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- hazırlıq xaricində rol oyunlarında, simulyativ vəziyyətlərdə iştirak edir, hansılar ki, adi məişət vəziyyətini əks etdirirlər (məsələn, dostların tətilləri keçirməyə üç başqa-başqa imkanları var; onlardan hər biri öz seçiminin müsbət tərəflərini üzərə çıxarır)
- əvvəlcədən hazırlıq əsasında simulyativ vəziyyətlərdə iştirak edir, hansılar ki, gözlənilməyən məişət vəziyyətini əks etdirirlər, bu zaman özünü doğrultmaq, etiraz etmək lazım gəlir (*məsələn, kitabxanada oxucudan kitab tələb edirlər; o isə, artıq kitabı təhvil veribdir; sərnəşin görür ki, onun yerində başqası oturubdur; alıcı aldığı əşyanı geri qaytarır; hansı ki, xarab imiş və sairə*)
- aktual mövzu üzrə müsahibə verir/alır

Monoloq nitqi**Xar.c.V.18. Şagird ona tanış olan mövzu üzrə ardıcılıqla söhbət aparır.**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- öz təcrübəsi haqqında detallarda söhbət edir, öz emosiyaları, reaksiyalarını təsvir edir

- filmin, kitabın süjet xəttini danışır
- oxuduğu mətnin ətrafında rezyume hazırlayır, əsas mətni, müzakirə edilən məsələləri, mətndə əks olunan fərqli baxışları ötürür, öz münasibətlərini ifadə edir
- elə bir illustrasiyalara əsaslanaraq müzakirə edir ki, hansında problematik vəziyyət və ya aktual məsələ əks olunub (detallıqla vəziyyəti təsvir edir, problemi, məsələni müəyyən edir və şəxsi təcrübəsinə əsaslanaraq onu izah edir)
- söhbət zamanı məna ardıcılığına riayət edir
- fikri aydın şəkildə formalaşdırır

Xar.c.V.19. Onun üçün maraqlı mövzu üzrə şifahi məruzəni (təqdimatı) təqdim edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mövzunu adlandırır
- giriş hissəsində təhlil ediləsi məsələləri təqdim edir
- faktlar, misallar gətirir
- söhbət zamanı vizual materialdan istifadə edir
- ardıcılıqla, aydın şəkildə fikri formalaşdırır
- konkret informasiyaya/müzakirə olunası məsələlərə olan münasibətlərini ifadə edir
- nəticə çıxarır
- yazıda fikir ardıcılığına riayət edir
- fikri aydın şəkildə formalaşdırır

Xar.c.V.20. Şagird baza qrammatik-dil vərdiş-bacarıqlarına sahib olur və onlardan funksional şəkildə istifadə etməyə çalışır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- kommunikasiya vəziyyətinə uyğun olaraq öyrəndiyi dil konstruksiyalarından, klişelərdən, ifadələrdən formullardan, familiar və nəzakətli formalardan istifadə edir
- nəql etdikdə keçmiş, indiki və gələcək zamanı ifadə etmək üçün öyrəndiyi fel formalarından düzgün istifadə edir
- hadisənin ötürülməsində hadisələrin ardıcılığını ifadə edən sözlərdən (hələ, sonra, axırda) düzgün istifadə edir
- söhbətin mövzusunə uyğun öyrəndiyi leksikadan istifadə edir
- öyrəndiyi dil konstruksiyalarında sintaktik yanaşmalara riayət edir
- emosiyaları, münasibətləri, təəssüratları ifadə edən dil vasitələrindən (leksik vahidlər, söz birləşmələri, klişelər, dil konstruksiyaları) istifadə edir

- hərəketlərin eyni zamanda olmasını və ardıcılıqlarını ifadə etmək üçün (qabaqlayan/sonra gələn hərəketlər) sadə strukturlardan istifadə edir
- subyektiv yanaşmaları ifadə edən qrammatik-dil vasitələrindən istifadə edir (cəlb edilmiş, əlavə, xüsusiləşdirilmiş sözlər və ifadələr və sairə)
- bir məna hissəsindən digərinə keçmək üçün lazımi sözlər və dil formullarından istifadə edir (müvafiq olaraq, məsələn, bundan başqa, belə ki və sairə)
- hadisələri və hərəketləri qiymətləndirdikdə qiymətləndirməni ifadə edən sözlər və dil formullarından düzgün şəkildə istifadə edir
- sual vermə, xahiş, əmrlərin və hissələrin ötürülməsində sözlərin sırasına və bu modallıq üçün xarakterik olan intonasiyaya riayət edir
- şəxsi, əşyanı, hadisəni xarakterizə etdikdə uyğun dil vasitələrini seçir (təyinlər, müqayisələr, fəli sifətlər)
- öyrəndiyi dil konstruksiyalarında sintaktik yanaşmalara riayət edir.

Danışiq strategiyaları

Xar.c. V.21. Şagird nitq məsələsinin effektiv şəkildə həll edilməsinə dəstək göstərmək və şifahi nitq bacarığını təkmilləşdirmək üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- lazımi resursları əvvəlcədən hazırlayır, modelləri, ifadələri, klişeləri, düyün sözləri toplayır
- auditoriya qarşısında çıxışa qədər məşq keçir
- anlamadıqda izahatı, asta və aydın tələffüz edilməni, təkrarlamanı xahiş edir
- sözü unutduqda/bilmədikdə kompensativ vasitələrdən istifadə edir (məsələn, mimika, jestikulyasiya, dəyişdirilmiş ifadə / nəzərdə tutduğu əşyanı təsvir edir və ya onu nədə istifadə edilməsini göstərir/ və sairə)
- danışiq məsələlərini həll etmək üçün başqa dildə əldə edilən təcrübədən istifadə edir
- o faktları təhlil edir, hansı ki, şifahi çıxış zamanı nailiyyətə dəstək göstərdi və ya nailiyyətsizliyə səbəb oldu və müəllimlə birlikdə düzəliş planını təsvir edir

İstiqamət: Mədəniyyətlərarası dialoq

Xar.c.V.22. Şagird mədəni özünəməxsusluğa maraq göstərir və ona tolerant yanaşır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mətnlərdə əks olunan mədəni-sosial mühiti təyin edir və doqma mədəni-sosial mühitlə paralellər aparır (etiqađ, həyat tərzi, ziyafətlər, adət-ənənələr, ölkənin inzibati təşkili, tarixi dövrun xüsusiyyətləri və sairə)
- illustrasiyalarda/mətnlərdə verilən mədəni, simvolik, məişət gerçəkliyini təyin edir
- xarici və doqma mədəniyyətlər arasında paralellər aparır, oxşarlıqları, fərqləri tapır
- mədəni özünəməxsusluqları müzakirə etdikdə öz fikrini, nəzərlərini, münasibətlərini düzgün ifadə edir
- insanların hissələrinə, yanaşmalarına doqru maraq göstərir
- paralellər aparır, özünün və başqalarının daxili aləmləri arasında (duyğular, əhval-ruhiyyələr, münasibətlər) analoqları, fərqləri tapır və qeyd edir
- atalar sözləri, frazeoloji birləşmələrin mənalarını təyin edir və ana dilində onlara uyğun sözlər tapır.

İstiqamət: Xarici dilin praktiki tətbiqi

Xar.c.V.23. Şagirdlər xarici dildə müxtəlif növ layihələri həyata keçirirlər (məsələn, bu və ya digər yazıçı, xadim ilə əlaqəli olan yerlərə dərş səyahəti; ekskursiya – xaricidillilər üçün bələdçilik etmək və sairə).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- müəllimlə birlikdə layihənin nailiyyətlə həyata keçirilməsinin meyarlarını formalşdırırlar
- qrup üzvləri sərbəst şəkildə həyata keçiriləsi mərhələləri müəyyən edir və planlaşdırırlar, sonra qruplar tərtib etdikləri planı bir-birinə təqdim edir, müqayisə edir, təkmilləşdirirlər
- müəllimlə birlikdə layihənin yerinə yetirilmə müddətini təyin edirlər
- bilik və bacarıqlarını səfərbər edirlər, müəyyən edirlər ki, verilən məsələnin həlli üçün hansı bilik və bacarıqları əldə etməlidirlər
- qrup üzvləri funksiyaları təyin edir və bölürlər
- qrup üzvləri informasiya axtarır, seçir və işləyib hazırlayırlar;
- qrup üzvləri layihənin təqdimat formasını seçirlər
- qrup üzvləri layihəni həyata keçirirlər

2009

- qrup üzvləri məşqlər edirlər, başqa qrup qarısında təqdimatı simulyasiya edirlər, qeydləri, şərtləri nəzərə almaqla layihəni təkmilləşdirir, üzərində düzəlişlər aparırlar
- qrup üzvləri layihənin yekun variantını hazırlayırlar və auditoriya qarşısında onu təqdim edirlər.

Xar.c.V.24. Şagird gələcəkdə onlardan istifadə etmək üçün (məsələn, məktəb layihəsini həyata keçirmək üçün materialın axtarılıb-tapılması) xaricidilli mənbələri/mətnləri yenidən işləyir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- xaricidilli mətnin sxematik qeydlərini edir və ona əsaslanaraq maraqlanan şəxslər üçün (məsələn, qrup yoldaşları üçün) tədris olunan dildə şifahi şəkildə mətnin qısa məzmununu ötürür
- sxematik qeydlər edir və ona əsaslanaraq maraqlanan şəxslər üçün tədris olunan dildə rəzümə yazır
- xaricidilli mənbələri öyrənir və tədris olunan dildə onlardan hər birinə iki-üçsözlü izahatlar yazır (müəllifi, başlığı, nəşr tarixini, mövzunu/əsas məsələləri qeyd edir)
- kiçik ölçülü qeyri-bədii (informasiya, elmi və sairə) mətnləri tərcümə edir.

İstiqamət: Tədrisin təlimi

Xar.c.V.25. Şagird sərbəst şəkildə yerinə yetiriləcək tapşırığın tələblərini anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- tapşırığın nailiyyətlə yerinə yetirilməsi meyarlarının formalaşdırılmasında iştirak edir
- tapşırığın həyata keçirilmə mərhələlərini ayırır
- sahib olduğu bilik və bacarıqları təyin edir və tapşırığı yerinə yetirmək üçün onlardan istifadə edir
- yeni tapşırığı yerinə yetirdikdə hansı bilik və bacarıqların əldə ediləcəyini müəyyən edir
- təyin edir ki, nədə çətinlik çəkəcək, nə ona asan olacaq, nədə yardım, məsləhət lazım olacaq
- tapşırığın hər bir mərhələsi üçün lazımi strategiyaları müəyyən edir

Xar.c. V.26. Şagird nailiyyətli təhsilin təmin edilməsi üçün strateji bacarıqları əldə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- işə başlamazdan əvvəl biliyini səfərbər edir
- bu və ya digər mərhələnin konkret məsələsini həll etmək üçün hansı yanaşmalardan istifadə edəcəkləri haqqında fikir mübadiləsində iştirak edir
- lazım gəldikdə yardım, məsləhət istəyir
- iş prosesində yaranan problemləri həll etdikdə strategiyalarda dəyişikliklər edir
- işin yerinə yetirilməsindən sonra istifadə edilən strategiyaları təqdim edir, başqalarının istifadə etdikləri strategiyalarla müqayisə edir
- istifadə edilən strategiyaların effektivliyinin qiymətləndirilməsində iştirak edir
- fərqli strategiyaların sınınilması-tətbiqinə razılaşıır
- başqa-başqa, eləcə də ana dilinin öyrənilməsi zamanı əldə edilən təcrübəni bir-biri ilə müqayisə edir, bu və ya digər strategiyanın başqa dilin və ya başqa fənnin öyrənilməsi prosesində nə qədər yararlı olmasını müəyyən edir
- səhvlərin, maneələrin səbəblərini təhlil edir
- özünüqiymətləndirmə və başqasını qiymətləndirmək (şagird-müəllim və ya şagird-şagird eyni yazını bir-birindən sərbəst şəkildə yoxlayırlar)
- nəticələri müşahidə etməklə qeyd edir ki, harada irəliləyişi var
- nailiyyətin və ya müvəffəqiyyətsizliyin amillərini, səbəblərini (məsələn, resursdan lazımı şəkildə istifadə etməyib, fəallığın əsas məsələsini ayıra bilməyib, bir mərhələni buraxıb, məsələnin həllini mümkünolunmaz hesab edir, həvəsli deyildi və sairə) sadalayır
- öz qüsurlarını görür və sadalayır
- nöqsanları aradan qaldırmaq üçün hansı ölçün götürəcəyini təyin edir
- öz təşəbbüsü ilə düzəliş etmə ölçülərinə müraciət edir

Xar.c.V.27. Şagird dərş fəaliyyətinə dəstək göstərmək məqsədilə resurslardan istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- dərşlik resurslarından effektiv şəkildə istifadə edir (lüğət, struktur nümunələr, qrammatik lüğət, illustrasiyalar və s.)
- həm məktəbdə, eləcə də məktəbdən xaric əl çatılan resurslardan (dərşliyin əyani vəsaitləri, lüğət, məktəb/kənd/şəhər kitabxanası, müəllim, səriştəli şəxs, internet və sairə) informasiya toplayır
- informasiya kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) vasitəsilə informasiyanı/dərş materialını axtarır
- İKT-dən bu və ya digər materialın/mətnin hazırlanması/işlənilməsi üçün istifadə edir
- layihələrin həyata keçirilməsi üçün İKT-dən istifadə edir

2009

Xar.c.V.28. Şagird yadda saxlamaq və effektiv şəkildə istifadə etmək üçün informasiyanı işləyib hazırlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mənimsəmə-yadda saxlamağa dəstək göstərmək üçün informasiyanın təşkilinin müxtəlif üsullarına (semantik xəritə, sxematik qeydlər, cədvəl, qrafik, göstəricilərin bazası və sairə) müraciət edir, informasiyanın müxtəlif hissələri arasında məntiqi əlaqələri göstərir
- müxtəlif ölçülərə əsasən əldə etdiyi informasiyanı qruplaşdırır, çeşidləndirir

Xar.c.V.29. Şagird nəticələrin yaxşılaşdırılması məqsədilə sinif yoldaşları, müəllim, cütlük yoldaşı ilə əməkdaşlıq edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- cütlük yoldaşını, həmqrupunu həvəsləndirir
- yardım təklif /tələb edir
- qrup üzvləri ilə razılıqda hərəkət edir; qrup yoldaşları ilə müzakirə aparır (problemin həlli üçün, funksiyaların bölünməsi üçün)
- başqalarının fikirlərini dinləyir, öz fikrini ifadə edir
- razılığa gəlinmədikdə razılığın əldə edilməsinə çalışır
- ümumi işdə öz işini daxil etməyə çalışır
- lazım gəldikdə cütlük yoldaşının/qrup üzvlərinin bir-birlərini qiymətləndirməklərində iştirak edir
- ideyaların müəlliflərini deyil, ideyaları tənqid edir, qiymətləndirmə zamanı düzgündür
- başqaları tərəfindən buraxılan səhvləri nəzakətlə göstərir
- nəticələrin qarşılıqlı təkmilləşdirilməsi üçün bir-birini qiymətləndirmədə iştirak edir

VI səviyyə

Əldə edilən nəticələr

İstiqamət:		
Dinləmə	Oxu	Yazı
<p>Xar.c.VI.1. Şagird tanış mövzu üzrə müxtəlif növ audioyazıları dinləyir və anlayır (reportaj, sənədli veriliş, mühazirə, diskusiya, müsahibə).</p> <p>Xar.c.V. 2. Şagird effektiv şəkildə dinlənən məsələlərin həllinə dəstək göstərmək və dinləmə bacarığını təkmilləşdirmək üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.</p>	<p>Xar.c.VI.3. Şagird müxtəlif mövzu üzrə yaradılan elmi mətni (tarixi, mədəni, arxeoloji, coğrafi, ekoloji və s.) oxuyur və başa düşür.</p> <p>Xar.c.VI.4. Şagird müəyyən baxışlardan, konkret problemlə əlaqədar müzakirədən (məsələn, müasir cəmiyyətin təkamülündə reklamın rolu, ətraf mühitin çirkləndirilməsi, köməkçi cəmiyyət, məktəblərdə zorakılıq) ibarət qəzet nəşrlərini oxuyur və başa düşür.</p> <p>Xar.c.VI.5. Şagird adaptasiya edilmiş hekayəni, novelları oxuyur və başa düşür.</p> <p>Xar.c.VI.6. Şagird komiks oxuyur və anlayır.</p> <p>Xar.c.VI.7. Şagird bədii ədəbiyyatın (poeziya, poema, dram, hekayə və s.) parçasını, miniatürünü oxuyur və başa düşür.</p> <p>Xar.c.VI.8. Şagird mətni struktur və dil xüsusiyyətlərinə əsasən təhlil edir.</p> <p>Xar.c.VI.9. Şagird mətni/parçanı ucadan oxuyur.</p> <p>Xar.c.VI.10. Şagird mətni dərinlən öyrənmək məqsədilə strategiyalara sahibdir və onlardan istifadə edir.</p>	<p>Xar.c.VI.11. Şagird müxtəlif növ işgüzar məktub yazır. a) Motivasiya məktubunu yazır. b) CV-ni (tərcümeyi-hal) tərtib edir c) İnformasiya axtarmaq məqsədilə işgüzar məktub yazır (məsələn, müsabiqənin, mübadilə proqramının, dərş proqramının şərtlərini dəqiqləşdirmək məqsədilə və sairə) ç) Narazılığını bildirmək üçün işgüzar məktub yazır (məsələn, gənclər jurnalının redaksiyasına məktub yazır, hansı ki, yanlış informasiya dərc edib, mağazaya yazır, hansının satıcısı əşyanı geri qaytarmayıbdır və sairə).</p> <p>Xar.c.VI.12. Şagird aktual mövzu/məsələ üzrə (məsələn, kompüter oyunları, nəsillər arasında fərqlər və sairə) müxtəlif növ mətn yazır (məktəb və ya gənclər jurnalı üçün esse, məktub).</p> <p>Xar.c.VI.13. Şagird yazıda mətnin strukturuna riayət edir, baza qrammatik-dil vərdiş-bacarıqlarına sahib olur və funksional şəkildə istifadə edir.</p> <p>Xar.c.VI.14. Şagird yazı prosesinin bütün mərhələlərində (hazırlıq, mətnin tərtib edilməsi, mətnin təkmilləşdirilməsi) yazının effektiv strategiyalarına sahib olur və onlardan istifadə edir.</p>

İstiqamət:			
Danışiq	Mədəniyyətlərarası dialoq	Xarici dilin praktiki tətbiqi	Tədrisin təlimi
<p>Dialoq nitqi</p> <p>Xar.c.VI.15. Şagird ona tanış mövzu üzrə interaksiyada iştirak edir.</p> <p>Xar.c.VI.16. Şagird məişət kommunikasiya vəziyyətini ifadə edir.</p> <p>Monoloq nitqi</p> <p>Xar.c.VI.17. Şagird oxu mətnində tanış olduğu aktual məsələ üzrə kiçik ölçülü məruzə (təxminən 2-3 dəqiqə) hazırlayır.</p> <p>Xar.c.VI.18. Aktual məsələ, problem ətrafında şifahi məruzəni (təqdimatı) təqdim edir.</p> <p>Xar.VI.19. Şagird baza qrammatik-dil vərdiş-bacarıqlarına sahib olur və danışiq zamanı onlardan funksional şəkildə istifadə edir.</p> <p>Xar.c.VI.20. Şagird nitq məsələsinin effektiv şəkildə həll edilməsinə dəstək göstərmək və şifahi nitq bacarığını təkmilləşdirmək üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.</p>	<p>Xar.c.VI.21. Şagird mədəni özünəməxsusluğa maraq göstərir və ona tolerant yanaşır.</p>	<p>Xar.c.VI.22. Şagird xarici dildə müxtəlif növ layihələri həyata keçirir (məsələn, xarici dildə film; xarici dildə qəzet yaratmaq və yayımlamaq, incəsənət xadimi ilə görüş təşkil etmək; internet səhifəni yaratmaq və sairə).</p> <p>Xar.c.VI.23. Şagirdlər gələcəkdə onlardan istifadə etmək üçün (məsələn, məktəb layihəsini həyata keçirmək üçün materialın axtarılma-tapılması) xaricidilli mənbələri/mətnləri yenidən işləyirlər.</p>	<p>Xar.c.VI.24. Şagird nailiyyətli tədrisə dəstək göstərmək və dillərin mənimsənilməsinin asanlaşdırılması üçün strateji vərdiş-bacarıqlara sahibdir.</p>

Istiqamət: Dinləmə

(dinləmək bacarığını inkişaf etdirmək üçün tədris məqsədilə yaradılan audioyazılardan istifadə edilir)

Xar.c.VI.1. Şagird tanış mövzu üzrə müxtəlif növ audioyazıları dinləyir və anlayır (reportaj, sənədli veriliş, mühazirə, diskusiya, müsahibə).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mətnin növünü təyin edir
- kommunikasiya vəziyyətini təyin edir (harada baş verir, kimə aiddir və sairə)
- vəziyyətdə iştirak edən şəxsləri təyin edir
- təyin edir ki, iştirak edən şəxslər arasında hansı növ əlaqələrdir
- mövzunu, əsas məsələləri, dəlilləri təyin edir
- nəzərləri, münasibətləri, qiymətləndirmələri təyin edir
- müxtəlif informasiyalar arasında məntiqi əlaqələri təyin edir
- faktiki informasiyanı toplayır (kim, nə, nə zaman, necə, harada, neçə və sairə)
- ehtimalı faktdan, faktları yanaşmalardan, qiymətləndirmələrdən ayırır
- konkret detalları əsas informasiya ilə əlaqələndirir
- konkret xassələrə əsasən informasiya toplayır.

Xar.c.V. 2. Şagird effektiv şəkildə dinlənən məsələlərin həllinə dəstək göstərmək və dinləmə bacarığını təkmilləşdirmək üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- canlı nitq/yazını anlamaq üçün qeyri-verbal elementlərdən istifadə edir (səs tembr, intonasiya, mimika, jestikulyasiya, müxtəlif növ səs-küy, məntiqi vurğu, illustrasiya, sxem)
- yad sözlərin, ifadələrin, əhəmiyyətini tanış elementlərə əsaslanaraq təyin edir (kontekst, kommunikasiya halı)
- yad sözləri onların mənasını müəyyən etmək üçün qeyd edir
- dinlənən məsələnin həllini hansı yolla/üsulla bacardığını təsvir edir
- başqaları tərəfindən seçilən üsulu müqayisə edir və nəticə çıxarır ki, hansı yanaşma daha effektiv idi

- konkret informasiyanı təyin etmək üçün selektiv dinləmə strategiyasından istifadə edir
- informasiyanın çeşidlənməsi üçün sxematik qeydlərdən istifadə edir
- xarici dildə onun üçün maraqlı olan televiziya/radio verilişlərinə, filmlərə baxır və dinləyir
- dinlənən məsələnin həlli zamanı başqa dildə aldığı təcrübədən istifadə edir
- yadına salır ki, informasiyanı dinlədikdə hansı növ strategiyadan istifadə edib, köhnə və yeni təcrübəni müqayisə edir, nəticələr çıxarır
- müzakirə edir ki, istifadə edilən/müzakirə edilən strategiyalar hansı dərs və ya həyat hadisəsində yararlı ola bilər.

İstiqamət: Oxu

Xar.c.VI.3. Şagird müxtəlif mövzu üzrə yaradılan elmi mətni (tarixi, mədəni, arxeoloji, coğrafi, ekoloji və s.) oxuyur və başa düşür.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- əsas mövzunu/məsələləri təyin edir
- mətnin səthində (izahatında) verilən faktiki informasiyanı təyin edir
- mətni məzmun cəhətdən hissələrə ayırır
- konkret məsələlərdə fikirləri təyin edir
- faktı ehtimaldan ayırır
- mətnin müxtəlif parçalarında verilən faktlar və hadisələr arasında olan əlaqəni (məqsəd-nəticə, qarşılıqlı, şərti, induktiv və sairə) təyin edir və müvafiq nəticə çıxarır
- mətndə verilən informasiyanı şəxsi təcrübəsi ilə əlaqələndirir və bunun əsasında nəticə çıxarır

Xar.c.VI.4. Şagird müəyyən baxışlardan, konkret problemlə əlaqədar müzakirədən (*məsələn, müasir cəmiyyətin təkamülündə reklamın rolu, ətraf mühitin çirkləndirilməsi, köməkçi cəmiyyət, məktəblərdə zorakılıq*) ibarət qəzet nəşrlərini oxuyur və başa düşür.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- nəşrin adresatını (kim üçün nəzərdə tutulub) təyin edir
- problemi təyin edir
- fərqli aspektləri təyin edir, hansı ilə problem müzakirə edilir
- problemi yaradan səbəbləri, gözlənilən nəticələri təyin edir
- fərqli nəzərləri, sübutları təyin edir
- faktları, hadisələri təyin edir və müvafiq baxışlar, sübutlarla uyğunlaşdırır

- faktı, ehtimalı, proqnozu, qiymətləndirməni bir-birindən ayırır
- müzakirə edilən məsələ münasibətində öz mövqeyini bildirir

Xar.c.VI.5. Şagird adaptasiya edilmiş hekayəni, novellanı oxuyur və başa düşür.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- başlığı düşünülmüş şəkildə mətnlə əlaqələndirir
- hekayətçini, personajları təyin edir
- hadisələrin ardıcılığını təyin edir
- konkret informasiyanı təyin edir (kim, harada, nə zaman, neçə, necə, hansı məqsədlə və sairə)
- baş və ikincidərəcəli personajları təyin edir
- personajların hərəkətlərinin motivini izah edir və onların hərəkətlərini qiymətləndirir
- personajlar arasında mövcud münasibətləri təyin edir
- personajları həm izahatla verilən informasiya, eləcə də məzmunun dərk edilməsi əsasında xarakterizə edir
- əsərdə süjetin inkişaf mərhələlərini (başlanğıc, düyünlənmə, inkişaf, kulminasiya, düyünün açılması, son) ayırır
- hadisələr və personajların müəllif qiymətləndirməsini təyin edir

Xar.c.VI.6. Şagird komiks oxuyur və anlayır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- dialoq və nəqli mətnlərin dizaynını bir-birindən fərqləndirir
- mətni və şəkli bir-biri ilə əlaqələndirir
- təsviri və tipografik üsullarla ifadə edilən emosiyaları, əhval-ruhiyyələri (məs., qışqırtını, acıqlanmanı qeyd etmək üçün iri şrift və sairə) təyin edir
- illustrasiyalara əsaslanaraq epizodların məzmununu təyin edir
- mədəniyyət sahəsindən şəkillərdə və ya mətndə verilən, implicitiv informasiyanı təyin edir (dövr, ölkə, tarixi hadisə, bu və ya digər sosial dairənin tipik nümayəndələri və sairə)

Xar.c.VI.7. Şagird bədii ədəbiyyatın (poeziya, poema, dram, hekayə və s.) parçasını, miniatürünü oxuyur və başa düşür

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mətni, ümumi məzmunu təyin edir
- müxtəlif parametrlərə (məsələn, personajların tipi, verilişin əhval-ruhiyyəsi və sairə) əsasən gürcü dilində öyrəndiyi bədii mətnlərlə paralellər edir
- uyğun gürcü tərcümələrinin müxtəlif variantları ilə müqayisə edir və konkret nəticələr çıxarır.

Xar.c.VI.8. Şagird mətni struktur və dil xüsusiyyətlərinə əsasən təhlil edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- əsas, əlavə və yekunlaşdırıcı abzasları ayırmağa çalışır, əlavə abzasların funksiyasını müəyyən edir (məs., *əvvəlki abzasda verilən fikrin açılması/dəqiqləşdirilməsi, səbəblərin izah edilməsi, misallar gətirilməsi*)
- başqasının dediklərinin hansı forma ilə (vasitəli/vasitəsiz) verildiyini müəyyən edir
- bu və ya digər məsələlərə olan müxtəlif növ yanaşmaları ifadə edən dil formullarını (məs., yaxşıdır, dəstəkləyirəm/etiraz edirəm, lakin..., doğrudur, amma..., zənn etmirəm....., razılaşmıram..., düşünürəm ki və s.) təyin edir və qruplaşdırır
- ifadələri və sözləri təyin edir, hansılar ki, oxucuya yardım edir ki, faktı qiymətləndirmədən/yanaşmadan/nəzərdən (xüsusiləşdirilmiş sözlər və ifadələr, müxtəlif modallığı ifadə edən fellər) ayıra bilsin
- vaxt və məkanı qeyd edən sözləri, konstruksiyaları təyin edir
- bir mətnin hədudlarında mətnin funksional tiplərini (nəql, təsvir, təhlil) ayırır və uyğun əlamətləri göstərir (məs., *təsvir etdikdə - zərflərin və feli sifətlərin çoxluğu, fellərin azlığı; nəql etdikdə - fellərin çoxluğu, hərəkətlərin ardıcılığı və onun markerləri və sairə*)
- lazım markerlərə əsaslanaraq süjetin inkişaf mərhələlərinin (*düyunlənmə, hərəkətlərin inkişafı – kulminasiya və düyunün açılması*) harada başlayıb harada sona çatmasını göstərir
- zaman münasibət növlərini (*hərəkətlərin eyni zamanda olması, ardıcılıq*) və bu münasibətləri ifadə edən vasitələri (məsələn, *uyğun əlaqələr, fel formaları, baş və tabeli cümlələrin təşkili, baş cümlədə göstəriləcək sözlər və sairə*) uyğun şəkildə izah edir və təyin edir
- məntiqi əlaqələri (səbəb, nəticə, məqsəd, əks-mövqe, şərtlilik) ifadə edən sadə və mürəkkəb dil strukturlarını təyin edir
- fikrin ardıcılığını ifadə edən qrammatik-dil vasitələrini təyin edir (məs., *anafor əvəzliliklər və zərflər, sözün leksik və semantik təkrarlanması, sinonim və antonim əvəzedicilər, fel-xəbərin zaman formaları və sairə*)
- danışmaq prosesində iştirak edən şəxslərin sayına əsasən (monoloq, dialoq, poliloq) mətni və ya onun parçasını xarakterizə edir
- konkret dil əlamətlərinə əsaslanaraq göstərir ki, mətnə müəllifin nitqinə və müəllifin hadisələri qiymətləndirməyinə təsadüf edirikmi

Xar.c.VI.9. Şagird mətni/parçanı ucadan oxuyur.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- auditoriya qarşısında oxumaq istədiyi mətni/parçanı seçir
- oxuyana qədər mətnin məzmunu düşünür
- mətndə nəyə diqqəti yönəltmək və onu hansı verbal və qeyri-verbal vasitələrlə (nitqin dəyişilməsi, emosiyaların intonasıya ilə ifadə edilməsi, məntiqi və məna fasilələri, mimika-jestikulyasiya) vermək istədiyini müəyyən edir
- məqsədə uyğun olaraq verbal və qeyri-verbal vasitələrdən istifadə edir
- oxu prosesində auditoriya ilə görmə əlaqəsini yaratmağa çalışır
- qrupda oxuda iştirak edir (məsələn, skeç və ya pyes parçasından rolların bölünməsi)
- səliss və aydın danışır

Xar.c.VI.10. Şagird mətni dərindən öyrənmək məqsədilə strategiyalara sahibdir və onlardan istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- ilk növbədə, mətnə göz gəzdirir - başlığına, sərlövhələrə, rubrikalara, tipografik növlərə, illustrasiyalara və sairəyə diqqət yetirir;
- yadına salır ki, mətndə verilən mövzu ilə əlaqədar nə bilir
- mətndən cavab gözlədiyi sualları verir
- informasiyaları axtarmaq məqsədilə mətnlə bütövlükdə tanış olur, bu mərhələdə yad sözlərin üzərində dayanmır, fərqli simvollarla mətndə isimləri qeyd edir, hansılara dərindən öyrənmək məqsədilə qayıtmalıdır, düyün sözləri qeyd edir və sairə
- başa düşmədiyi yerlərə qayıdır, kontekstə əsasən sözlərin mənalarını təyin etməyə çalışır
- başa düşmədiyi sözlərin mənalarını lüğətdə axtarır
- əsas və ikincidərəcəli ideyaları ayırır; əsas ideyaları başlıqlar şəklində, ikincidərəcəli ideyaları – yarımşərlövhə şəklində formalaşdırır
- ikincidərəcəli ideyaların funksiyalarını müəyyən edir - əsas ideyanın açılması, illustrasiyalar, səbəblərin izah edilməsi və sairə
- informasiyanı çeşidləndirdikdə sxematik qeydlər texnikasından istifadə edir (ierarxiya strukturlu sxematik plan, şaxələnmiş sxem, düyün sözlərin cədvəli və s.) (bax, Xar.c.V.11)
- sxematik qeydlərə əsaslanaraq mətnin məzmununu öz sözləri ilə tərtib edir
- əgər əhəmiyyətli nə isə qalıbsa, o zaman mətni bir də oxuyur
- müzakirə edir ki, hansı dər və ya həyati vəziyyətdə sxematik qeydlər strategiyalarından istifadə edə bilər.

Xar.cVI.11. Şagird müxtəlif növ işgüzar məktub yazır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

a) Motivasiya məktubunu yazır.

- rəsmi tərəfə riayət edir (lazımı yerə müəllifin, adresatın koordinatlarını, şəxsi göstəricilərini, tarixi, müraciəti, sağollaşma formulunu, imzanı yazır)
- məktubun motivini elan edir (müsabiqəni haradan öyrənib və hansı vakansiyaya namizədliyini təqdim edir)
- şəxsi təhsil və ya iş təcrübəsini, bacarıqlarını, biliyini, xassələrini təqdim edir
- motivasiya haqqında söhbət aparır, güclü tərəfləri ayırır
- müsahibəyə çağırılacağı ümidini ifadə edir
- mətnin təşkili qaydalarına riayət edir
- fikri aydın şəkildə formalaşdırır

b) CV-ni (tərcümeyi-hal) tərtib edir

- lazımı və əlavə rubrikaları müəyyən edir
- rubrikaların aşağısında lazımı informasiyanı yerləşdirir
- informasiyanı lakonik şəkildə ötürür (lakonik veriliş formalarından (məsələn, nominalizasiya) istifadə edir)

c) İnformasiya axtarmaq məqsədilə işgüzar məktub yazır (məsələn, müsabiqənin, mübadilə proqramının, dərş proqramının şərtlərini dəqiqləşdirmək məqsədilə və sairə)

- rəsmi tərəfə riayət edir (lazımı yerə müəllifin, adresatın koordinatlarını, şəxsi göstəricilərini, tarixi, müraciəti, sağollaşma formulunu yazır)
- özünü təqdim edir və dəqiqləşdirir ki, adresatın koordinatlarını haradan tapıb
- korrespondensiyanın məqsədindən irəli gələrək vəziyyəti təsvir edir (məsələn, nəyə diqqət yetirib, nəyi başa düşüb, niyə maraqlanıb, nəyi düşünür)
- onun üçün maraqlı informasiyaları əldə etmək üçün sualları formalaşdırır
- məktubun sonunda gözlədiyi nəticəni ifadə edir, qabaqcadan təşəkkürünü bildirir
- fikri aydın şəkildə formalaşdırır

ç) Narazılığını bildirmək üçün işgüzar məktub yazır (məsələn, gənclər jurnalının redaksiyasına məktub yazır, hansı ki, yanlış informasiya dərc edib, mağazaya yazır, hansının satıcısı əşyanı geri qaytarmayıbdır və sairə).

- rəsmi tərəfə riayət edir (lazımı yerə müəllifin, adresatın koordinatlarını, şəxsi göstəricilərini, tarixi, müraciəti, sağollaşma formülünü yazır)
- vəziyyəti xırdalıqla təsvir edir
- narazılığını, hiddətini bildirir
- vəziyyətin düzəlməsi üçün konkret təkliflər, məsləhətlər verir
- fikri aydın şəkildə formalaşdırır

Xar.c.VI.12. Şagird aktual mövzu/məsələ üzrə (məsələn, kompüter oyunları, nəsillər arasında fərqlər və sairə) müxtəlif növ mətn yazır (məktəb və ya gənclər jurnalı üçün esse, məktub).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- giriş hazırlayır, təhlil olunacaq məsələni/məsələləri ayırır
- müzakirə olunan məsələlər ətrafında dəqiq informasiyaları verir
- müzakirə olunan məsələ haqqında müxtəlif nəzərləri ötürür və onları izah edir
- məsələyə olan şəxsi münasibətini, nəzərlərini ifadə edir
- şəxsi təcrübəsindən gətirdiyi konkret misal əsasında öz münasibətini izah edir
- nəticə çıxarır
- məktuba/məqaləyə başlıq verir
- yazıda fikir ardıcılığına riayət edir
- fikri aydın şəkildə formalaşdırır

Xar.c.VI.13. Şagird yazıda mətnin strukturuna riayət edir, baza qrammatik-dil vərdiş-bacarıqlarına sahib olur və funksional şəkildə istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- məqsəddən irəli gələrək mətnin lazımı strukturunu seçir, abzasdan və digər struktur təşkiledicilərdən (başlıq, yarımşərtlövvhə, rubrika və sairə) düzgün istifadə edir
- istək-arzu, öyüd-nəsihəti ifadə edən dil konstruksiyalarından, formullardan istifadə edir
- indiki, keçmiş və gələcək zamanları ifadə etmək üçün felin formalarından düzgün şəkildə istifadə edir

- məntiqi əlaqələri (səbəb, nəticə, məqsəd, əks-mövqe, şərtlilik) ifadə etmək üçün sadə dil strukturlarından sərbəst şəkildə istifadə edir
- kommunikasiya vəziyyətinə/məqsədə uyğun şəkildə öyrəndiyi dil konstruksiyalarından, klişelərdən, formullardan istifadə edir
- emosiyaları, münasibətləri, təəssüratları ifadə edən dil vasitələrindən istifadə edir (leksik vahidlər, söz birləşmələri, klişələr, dil konstruksiyaları)
- hərəkətlərin eyni vaxt və ardıcılıqlarını (qabaqlayan/sonra gələn hərəkətlər) ifadə etmək üçün sadə strukturlardan istifadə edir
- şəxsin, əşyanın, hadisənin xarakterizə edilməsində münasib dil vasitələrini seçir (təyinlər, müqayisələr, feli sifətlər)
- mətnin yaradılmasında fikir ardıcılığına uyğun dil-qrammatik vasitələrinə (məsələn, anafor əvəzliliklər və zərflər, sözün leksik və semantik təkrarlanmaları, sinonim və antonim əvəzediciləri, fel-xəbərin zaman formaları və sairə) riayət edir
- bir fikir hissəsindən /məsələsindən ikinciyə keçmək üçün lazımi sözlər və dil formalarından istifadə edir (ilk *əvvəl, sonra, sonda, deyirlər, mənim fikrimcə, belə ki, və sairə*)
- göstəriləcək sözlər və üzv-əlaqələri düzgün əlaqələndirir (məs., o, hansı ki; onlar hansılar ki)
- vasitəli və vasitəsiz ifadələri ötürən dil vasitələrindən istifadə edir
- təsvir-xarakterizə etdikdə müxtəlif növ müqayisədən istifadə edir
- durğu işarələrinə (mürəkkəb cümlələrdə, dialoqu verdikdə) və orfoqrafik normalara riayət edir
- şərtlilik, ehtimal, fərziyyə ifadə edən cümlələrdə lazımi sintatik konstruksiyalardan istifadə edir
- subyektiv yanaşmanı ifadə edən qrammatik-dil vasitələrindən (cəlb edilmiş, əlavə, xüsusişdirilmiş sözlər və ifadələr və sairə) istifadə edir.

Yazı strategiyaları

Xar.c.VI.14. Şagird yazı prosesinin bütün mərhələlərində (hazırlıq, mətnin tərtib edilməsi, mətnin təkmilləşdirilməsi) yazının effektiv strategiyalarına sahib olur və onlardan istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- verilən kommunikasiya məsələsini nəzərə almaqla, yaddaşında lazımi informasiyanı axtarır, yəni lazımi biliyini fəaliyyətə gətirir (həm dil, eləcə də ritorik və süjetin özü ilə əlaqədar)
- lazım gəldikdə resurslar arasında əlavə informasiya axtarır
- zehni yürüşə müraciət edir və yazılacaq mövzu ilə əlaqədar fikrinə gələn bütün ideyaları yazır
- informasiyaları və ideyaları seçir, onları bir-biri ilə necə əlaqələndirməyi düşünür, yəni plan hazırlayır

- plana əsaslanaraq mətn yazır
- mətnin yazılma prosesində daim yazılara diqqət yetirir, müəyyən edir ki, deyiləcəkləri nə qədər aydın və ardıcılıqla verə bilər, lazım gəldikdə dəyişikliklər edir – planı yenidən təşkil edir, informasiya əlavə edir və ya azaldır və sairə
- yazının yoxlanışı zamanı oxucusu ilə daim kommunikasiyanı saxlayır, adresatın yəni, potensial oxucunun baxışı ilə qiymətləndirməyə çalışır ki, yazıda kommunikasiya məqsədini nə qədər effektiv şəkildə göstərə bildi
- oxucu üçün yarada biləcək və müəyyən dərəcədə kommunikasiyaya mane ola biləcək dil və ya məzmun nöqsanları üzərində düzəlişlər aparır. Buna müvafiq olaraq sözləri, cümlələri, mətnin bir hissəsini əlavə edir və ya çıxarır, qrammatik və ya orfoqrafik səhvləri düzəldir
- yazısını yeni informasiyalarla zənginləşdirməyə, bir neçə ideyanı başqa cür qruplaşdırmağa, planı hissə ilə və ya bütövlükdə dəyişməyə, mətni dərinlən dəyişməyə və s. çalışır
- keyfiyyətli məhsul yaratmaq üçün hər zaman adresatın, kommunikasiya məqsədi və mətn arasında müvafiqliyi nəzərə alır
- yazını sinif yoldaşlarına oxuyur, onların qeydlərini nəzərə almaqla yazısını yaxşılaşdırır
- yazını ağ varianta köçürür
- yadına salır ki, başqa fənlərdə mətni tərtib etdikdə hansı növ srtategiyalardan istifadə edib, köhnə və yeni təcrübələri müqayisə edir, nəticə çıxarır
- təhlil edir ki, istifadə etdiyi strategiyalar hansı dərəcə və həyati vəziyyətdə onun köməyinə gələ bilər.

İstiqamət: Danışiq

Dialog nitqi

Xar.c.VI.15. Şagird ona tanış mövzu üzrə interaksiyada iştirak edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- hazırlıqsız onun üçün yaxşı tanış olan mövzu üzrə informasiya mübadiləsini etməyi bacarır
- bu və ya digər mübahisəli məsələ ilə əlaqədar hazırlığı olmadan öz yanaşmasını, mövqeyini ifadə edir və onu izah edir (nəyi bəyənir/nəyi bəyənmir, niyə)
- müxtəlif növ seçim edir və onu izah edir (məsələn, hansı personajı daha çox bəyənir və niyə, hansı nəzərlə razılaşıır və niyə və sairə)
- həmsöhbətlərin replikalarına reaksiya göstərir – informasiyanı dəqiqləşdirir, şərh edir
- öz emosiyalarını, əhval-ruhiyyəsini ifadə edir
- şəxsi mövqeyindən hadisələri, faktları, əməlləri qiymətləndirməyi bacarır.

Xar.c.VI.16. Şagird məişət kommunikasiya vəziyyətini ifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- hazırlıq xaricində rol oyunlarında, simulyativ vəziyyətlərdə iştirak edir, hansılar ki, adi məişət vəziyyətini əks etdirirlər
- əvvəlcədən hazırlıq əsasında simulyativ vəziyyətlərdə iştirak edir, hansılar ki, gözlənilməyən məişət vəziyyətini əks etdirirlər, bu zaman özünü doğrultmaq, etiraz etmək lazım gəlir
- aktual mövzu üzrə müsahibə verir/alır

Monoloq nitqi**Xar.c.VI.17. Şagird oxu mətnində tanış olduğu aktual məsələ üzrə kiçik ölçülü məruzə (təxminən 2-3 dəqiqə) hazırlayır.**

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- məsləni, problemi ayırır
- onu müxtəlif aspektlər əsasında müzakirə edir
- mənfi və müsbət tərəflərini göstərir
- öz münasibətini ifadə edir və onu şəxsi təcrübəsinə əsaslanaraq izah edir
- ardıcılıqla, aydın şəkildə fikrini formalaşdırır
- nəticə çıxarır

Xar.c.VI.18. Aktual məsələ, problem ətrafında şifahi məruzəni (təqdimatı) təqdim edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mövzunu adlandırır
- giriş hissəsində problemi ayırır, təqdim edir
- problemi yaradan səbəbləri ayırır
- faktlar, misallar gətirir
- gözlənilən əlaqələr haqqında söhbət aparır
- konkret informasiyaya/müzakirə olunası məsələlərə olan münasibətlərini ifadə edir
- problemin həlli yollarını təqdim edir
- nəticə çıxarır
- söhbət zamanı fikir ardıcılığına riayət edir
- fikri aydın şəkildə formalaşdırır

Xar.VI.19. Şagird baza qrammatik-dil vərdiş-bacarıqlarına sahib olur və danışıq zamanı onlardan funksional şəkildə istifadə edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- kommunikasiya vəziyyətinə uyğun olaraq öyrəndiyi dil konstruksiyalarından, klişelərdən, ifadələrdən formullardan istifadə edir
- interaksiya zamanı familiar və nəzakət formalarından uyğun şəkildə istifadə edir
- öyrəndiyi leksikadan istifadə edir
- sadə və tabesiz mürəkkəb cümlələrin strukturundan sərbəst şəkildə istifadə edir
- tabeli mürəkkəb cümlələrdən istifadə etməyi (məsələn, təyin asılı cümlələr) bacarır
- cümlənin hissələrini birləşdirmək üçün lazımi əlaqələrdən istifadə edir
- öyrəndiyi dil konstruksiyalarında sintaktik yanaşmalara riayət edir
- öyrəndiyi fel formalarından düzgün istifadə edir
- nəql etdikdə keçmiş, indiki və gələcək zamanı ifadə etmək üçün öyrəndiyi fel formalarından düzgün istifadə etməyə çalışır
- hadisənin ötürülməsində hadisələrin ardıcılığını ifadə edən sözlərdən (hələ, sonra, axırda) düzgün istifadə edir
- söhbətin mövzusunə uyğun öyrəndiyi leksikadan istifadə edir
- mövqeni/yanaşmanı ifadə edən sözlərdən və dil formullarından (mənim fikrimcə, belə düşünürəm ki) düzgün istifadə edir
- əhvalatı ötürdükdə hadisələrin ardıcılığını ifadə edən sözlərdən (hələ, sonra, sonda) düzgün istifadə edir.

Danışıq strategiyaları

Xar.c. VI.20. Şagird nitq məsələsinin effektiv şəkildə həll edilməsinə dəstək göstərmək və şifahi nitq bacarığını təkmilləşdirmək üçün müxtəlif strategiyalara müraciət edir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- lazımi resursları əvvəlcədən hazırlayır, modelləri, ifadələri, klişeləri, düyün sözləri toplayır
- auditoriya qarşısında çıxışa qədər məşq keçir
- anlamadıqda izahatı, asta və aydın tələffüz edilməni, təkrarlamanı xahiş edir
- sözü unutduqda/bilmədikdə kompensativ vasitələrdən istifadə edir (məsələn, mimika, jestikulyasiya, dəyişdirilmiş ifadə / nəzərdə tutduğu əşyanı təsvir edir və ya onu nədə istifadə edilməsini göstərir/ və sairə)
- danışıq məsələlərini həll etmək üçün başqa dildə əldə edilən təcrübədən istifadə edir

- o faktları təhlil edir, hansı ki, şifahi çıxış zamanı nailiyyətə dəstək göstərdi və ya nailiyyətsizliyə səbəb oldu və müəllimlə birlikdə düzəliş planını təsvir edir

İstiqamət: Mədəniyyətlərarası dialoq

Xar.c.VI.21. Şagird mədəni özünəməxsusluğa maraq göstərir və ona tolerant yanaşır.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- mətnlərdə əks olunan mədəni-sosial mühiti təyin edir və doğma mədəni-sosial mühitlə paralellər aparır (etiqaad, həyat tərz, ziyafətlər, adət-ənənələr, ölkənin inzibati təşkili, tarixi dövrün xüsusiyyətləri və sairə)
- illustrasiyalarda/mətnlərdə verilən mədəni, simvolik, məişət gerçəkliyini təyin edir
- xarici və doğma mədəniyyətlər arasında paralellər aparır, oxşarlıqları, fərqləri tapır
- mədəni özünəməxsusluqları müzakirə etdikdə öz fikrini, nəzərlərini, münasibətlərini düzgün ifadə edir
- insanların hissələrinə, yanaşmalarına doğru maraq göstərir
- paralellər aparır, özünün və başqalarının daxili aləmləri arasında (duygular, əhval-ruhiyyə, münasibətlər) analoqları, fərqləri tapır və qeyd edir
- atalar sözləri, frazeoloji birləşmələrin mənalarını təyin edir və ana dilində onlara uyğun sözlər tapır.

İstiqamət: Xarici dilin praktiki tətbiqi

Xar.c.VI.22. Şagird xarici dildə müxtəlif növ layihələri həyata keçirir (məsələn, xarici dildə film; xarici dildə qəzet yaratmaq və yayımlamaq, incəsənət xadimi ilə görüş təşkil etmək; internet səhifəni yaratmaq və sairə).

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- müəllimlə birlikdə layihənin nailiyyətlə həyata keçirilməsinin meyarlarını formalşdırırlar
- qrup üzvləri sərbəst şəkildə həyata keçiriləsi mərhələləri müəyyən edir və planlaşdırırlar, sonra qruplar tərtib etdikləri planı bir-birinə təqdim edir, müqayisə edir, təkmilləşdirirlər
- müəllimlə birlikdə layihənin yerinə yetirilmə müddətini təyin edirlər
- qrup üzvləri bilik və bacarıqlarını sərbəst edirlər, müəyyən edirlər ki, verilən məsələnin həlli üçün hansı bilik və bacarıqları əldə etməlidirlər
- qrup üzvləri funksiyaları təyin edir və bölürlər

- qrup üzvləri informasiya axtarır, seçir və işləyib hazırlayırlar
- qrup üzvləri layihənin təqdimat formasını seçirlər
- qrup üzvləri layihəni həyata keçirirlər
- qrup üzvləri məşqlər edir, başqa qrup qarısında təqdimatı simulyasiya edirlər, qeydləri, şərhləri nəzərə almaqla layihəni təkmilləşdirir, üzərində düzəlişlər edirlər
- qrup üzvləri layihənin yekun variantını hazırlayır və auditoriya qarşısında onu təqdim edirlər

Xar.c.VI.23. Şagirdlər gələcəkdə onlardan istifadə etmək üçün (məsələn, məktəb layihəsini həyata keçirmək üçün materialın axtarılıb-tapılması) xaricidilli mənbələri/mətnləri yenidən işləyirlər.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- xaricidilli mətnin sxematik qeydlərini edir və ona əsaslanaraq maraqlanan şəxslər üçün (məsələn, qrup yoldaşları üçün) tədris olunan dildə şifahi şəkildə mətnin qısa məzmununu ötürür
- sxematik qeydlər edir və ona əsaslanaraq maraqlanan şəxslər üçün tədris olunan dildə rəzümə yazır
- xaricidilli mənbələri öyrənir və tədris olunan dildə onlardan hər birinə iki-üçsözlü izahatlar yazır (müəllifi, başlığı, nəşr tarixini, mövzunu/əsas məsələləri qeyd edir)
- kiçik ölçülü qeyri-bədii (informasiya, elmi və sairə) mətnləri tərcümə edirlər

İstiqamət: Tədrisin təlimi

Xar.c.VI.24. Şagird nailiyyətli tədrisə dəstək göstərmək və dillərin mənimsənilməsinin asanlaşdırılması üçün strateji vərdiş-bacarıqlara sahibdir.

Nəticə əldə edilmişdir, əgər şagird:

- kommunikasiya və dil vərdiş-bacarıqlarının inkişafı və möhkəmlənməsinə dəstək göstərmək məqsədilə çoxsaylı (koqnitik, emosional, metakoqnitik) strategiyalardan istifadə edir
- dillərin tədrisi prosesində yaranan problemlərin həlli üçün çoxsaylı strategiyalardan istifadə edir
- dərs fəaliyyətinə dəstək göstərmək məqsədilə resurslardan effektiv şəkildə istifadə edir
- Şagird nəticələrin yaxşılaşdırılması məqsədilə sinif yoldaşları ilə, müəllimlə, cütlük yoldaşı ilə əməkdaşlıq edir.

